

Het wetsontwerp tot regeling van de samenstelling der landmacht (1).

In het ontwerp-manifest, dat het bestuur der Liberale Unie in Maart 1891, met het oog op de toen aanstaande verkiezingen, voorstelde, luidde de paragraaf betreffende de defensie, als volgt:

»Wordt uw en onze wensch vervuld, dan zal, als straks de stembus wordt geopend, het aanhangig ontwerp tot regeling van den krijgsgedienst, in hoofdbeginselen ongewijzigd, dank zij de medewerking van de meerderheid der liberalen, reeds tot wet zijn verheven.»

»Mocht dit onverhoopt niet het geval zijn, dan neme op het liberale program een voorname plaats in: een leger-inrichting, in hoofdzaak overeenkomend met het stelsel, in het ontwerp-BERGANSIUS neergelegd, een leger-inrichting, die gegrond is op het beginsel van den persoonlijke dienstplicht, en welke getuigt, dat Nederland vast besloten is zijn onafhankelijkheid en zijn neutraliteit tot het uiterste te verdedigen.»

Let men nu op het feit, dat dit ontwerp-manifest in de liberale kringen nagenoeg algemeene instemming ontmoette en dat de liberalen bij de Juni-verkiezingen eene meerderheid naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal afvaardigden, dan had men mogen verwachten, dat iets anders geschieden zou, dan de werkelijkheid te aanschouwen gegeven heeft.

Daar men toch door het aannemen van het beginsel van den persoonlijke dienstplicht een daad van sociale rechtvaardigheid kon bedrijven, van zeker niet geringere strekking dan die, welke men thans op het gebied van het belastingstelsel en het kiesrecht tracht in het leven te roepen, en het — gezien den hoogst onvoldoenden toestand onzer weermiddelen — een daad van wijze voorzienigheid zou hebben mogen heeten, allereerst zorg te dragen, dat het Nederlandsche volk in staat was zijne staatkundige instellingen tegen vreemd geweld te verdedigen, alvorens tot eene wijziging dier instellingen over te gaan, op gevaar van het tijdstip

(1) Het wetsontwerp met Memorie van Toelichting en bijlagen is in het bij deze aflevering behoorend Bijblad opgenomen.

der uitvoering niet meer te beleven, ware het o. i. niet onnatuurlijk geweest, indien door de Regeering *allereerst* de paragraaf betreffende de defensie ter hand ware genomen.

Al mocht dit inzicht wellicht niet met sommige *politieke overwegingen* overeenstemmen, het ware belang van het Nederlandsche volk zou er ongetwijfeld mede gebaat geweest zijn.

In stede van hetgeen wij verwachtten, was het indienen der Noodwet tot voor korten tijd het eenige wat op wetgevend gebied ten bate der defensie geschiedde. Het welsprekend oordeel, indertijd in dit tijdschrift over dat Wetsontwerp geveld (1), ontheft ons van de verplichting daarover hier ter plaatse nog iets in het midden te brengen.

De tweede schrede in deze richting is gedaan door het indienen van een wetsontwerp op de organisatie van de landmacht.

Dat die indiening *thans* geschiedt, zal ongetwijfeld menigeen verwonderd hebben, omdat — geheel afgescheiden van de weinige kansen van aanneming, welke aan dit ontwerp in verband met zijn inhoud toegekend zouden kunnen worden — er vermoedelijk niet de minste kans op behandeling daarvan in de Staten-Generaal bestaat (2). De gronden van de indiening op dit oogenblik liggen dan ook voor ons in het duister, tenzij ook hier weder *politieke overwegingen* den doorslag gaven. Wordt toch het ontwerp tot regeling van de kiesbevoegdheid en van de uitoefening van het kiesrecht, al of niet gewijzigd, aangenomen, dan valt er niet op te rekenen, dat deze Kamer nog bereid bevonden zal worden tot de behandeling van de militaire quaestie over te gaan. Valt echter de zoo even genoemde voordracht in de Tweede Kamer, dan bestaat er alle reden om de aftreding van het ministerie en daarmee de intrekking der aanhangig gemaakte ontwerpen te verwachten. Dat een dergelijke afloop de landsverdediging niet zal schaden, zal, meenen wij, uit het volgende voldoende kunnen blijken.

Het maakt ongetwijfeld een pijnlijken indruk, indien men de intrekking van een wetsvoordracht, als die van den Generaal BERGANSIUS, waaraan zooveel nuttige arbeid en zooveel degelijke studie ten koste werden gelegd, alleen hoort motiveeren met de woorden: »dat de in bedoeld ontwerp neergelegde regeling te groote geldelijke en persoonlijke offers zou hebben gevorderd” en »dat aan die regeling groote gebreken kleefden, welke niet door omwerking van dat ontwerp waren weg te nemen.” Wij weten niet, of *thans* nog een motiveering van die indertijd zoo betreurde intrekking noodzakelijk was; ware dat echter het geval, dan had men wellicht in

(1) *De Mil. Spectator* 1890, n°. 12, bladz. 659.

(2) »De Minister van Oorlog moge *thans* wetsontwerp op wetsontwerp stapelen, het schijnt mij toe dat de weg naar het *Staatsblad* voor hem versperd is. Versperd door de omstandigheden.” Rede van den Heer BEELAERTS VAN BLOKLAND in de 2de Kamer der Staten-Generaal op 6 Dec. 1892. (Hand. der St. Gen. 1892/93, II, bladz. 423.)

stede van algemeenheden werkelijke motieven mogen verwachten. Edoch op één punt wordt het terrein der algemeenheden verlaten en wel waar gezegd wordt: »Een van die hoofdgebreken bestond hierin, dat bepalingen betreffende den dienstplicht in zijnen geheelen omvang werden voorgesteld zonder voorafgaande of althans gelijktijdige vaststelling van de bepalingen nopens de organisatie der levende strijdkrachten, welke tot grondslag moeten strekken voor regeling van den dienstplicht.»

Nu kunnen wij ons begrijpen, dat een dergelijk verwijt gericht wordt tot een ontwerp, houdende bepalingen betreffende den krijgsveld, wanneer de daarin gevraagde financieele en personeele offers door niets gestaafd worden, m. a. w. wanneer daarbij geen ontwerp-organisatie wordt overgelegd. Dit echter was met het ontwerp-BERGANSIUS niet het geval. In de Koninklijke Boodschap van 22 Juni 1890, waarbij die wetsvoordracht werd aangeboden, leest men toch in de 2de alinea: »De toelichtende memorie (en bijlagen), die het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust;» terwijl wij in die memorie op bladz. 13 lezen: »De ontwerp-organisatie door de Regeering als grondslag aangenomen voor het wettelijk te bepalen sterktecijfer van het leger en van de aantallen daarbij jaarlijks tot volledige en tot korte oefening in te lijven dienstplichtigen wordt medegedeeld en toegelicht in de bij de memorie gevoegde Bijlage A met daarbij behoorende staten N°. 1—15.» Als eenige en o. i. zeer juiste restrictie werd hierbij opgemerkt, dat de Regeering de samenstelling der onderdeelen niet *als in alle bijzonderheden vaststaande* wenschte aangemerkt te zien.

Hoewel wij ons zeer wel bewust zijn, dat men van gevoelens kan verschillen over de vraag: of de organisatie van het leger bij Kon. Besluit dan wel bij de Wet moet worden vastgesteld, overschrijdt men o. i. de grenzen der billijkheid en der rechtvaardigheid, indien men onder deze omstandigheden dit gemis aan overeenstemming als een der hoofdgebreken van het ontwerp betitelt.

Juist doordien het ontwerp tot regeling van den krijgsveld en de daarbij behoorende organisatie gelijktijdig werden overgelegd, kon de Vertegenwoordiging zien, waartoe zij zich verbond en waarom dit noodzakelijk was.

De Regeering slaat thans een geheel anderen weg in; zij geeft een ontwerp-wet op de organisatie van de landmacht, zonder daarbij te voegen ontwerpen tot regeling van den dienst en van de dienstplichtigheid en dit aarzelen wij niet reeds dadelijk *één der hoofdgebreken* van haar stelsel te noemen. Wij hebben althans altijd gemeend, dat om iets te kunnen organiseeren, men minstens zekerheid moest hebben over de daartoe noodige elementen te zullen kunnen beschikken. Die zekerheid bestaat echter volstrekt niet, want aangenomen, dat dit ontwerp eens tot Wet verheven werd, dan blijft het de vraag (en de lange lijdensgeschiedenis, die wij sinds 1870 achter den rug hebben, geeft daartoe het recht) of Regeering en Volksvertegenwoordiging het ooit eens zullen kunnen worden,

over de wijze waarop de elementen, voor de organisatie benoodigd, verkregen zullen worden. En zelfs al werd deze uitkomst bereikt, dan nog kan een enkel amendement op de wet, die dit laatste beoogt, de geheele organisatie onmogelijk maken.

Of meent men wellicht, dat de Kamer, die dit ontwerp aanneemt, zich daardoor zedelijk verbindt ook de verdere voorstellen der Regeering in deze materie goed te keuren? Uit de besprekingen, die in 1891 gevoerd zijn over de Wet tot regeling van den krijgsdienst en naar aanleiding van de daarbij behorende — later in te dienen — Uitvoeringswet mogen wij niet afleiden, dat deze meening door velen gedeeld wordt. Ware het zoo, dan zouden wij ons verplicht achten hiertegen ten ernstigste te waarschuwen, omdat men zich nimmer verbinden *kan* noch *mag* tot iets, wat men niet in zijn geheel omvang kan overzien. Zoo is bijv. niet uit de wet op te maken, of bij de loting ook dienststruiling tusschen leger en schutterij wordt beoogd, waarmede de persoonlijke dienstvervulling weer tot een ijdele klank zou worden teruggebracht. Noch of de vrijwilligers bij de schutterij (Mem. v. Toel. bladz. 3, 9de alinea) wellicht zouden moeten dienen als een middel voor de gegoeden en de ontwikkelden om aan den dienst in het leger te ontsnappen. Evenmin kan, zelfs ook maar bij benadering, worden bepaald of eenige, — en zoo ja, welke — waarde aan de schutterij als een onderdeel der krijgsmacht mag worden toegekend, daar deze geheel afhankelijk is van de wijze en den duur der oefeningen. Daargelaten dat wij er niets van verwachten — zooals later blijken zal — omdat plaatselijke oefening onmachtig is ook maar eenigszins bruikbare soldaten, laat staan gevechtsvaardige onderdeelen te verschaffen, gaat het niet aan nu reeds op die schutterij als zoodanig te bouwen, zooals enkele politieke organen gedurende de begrootingsdebatten bereids hebben gedaan.

Ook de financieele gevolgen van het *geheele stelsel* ontsnappen aan de meest oppervlakkige berekening, omdat in de Memorie van Toelichting alleen diegene zijn opgenomen, welke op de organisatie van de landmacht betrekking hebben. Dat die financieele gevolgen niet gering zullen zijn kan reeds daaruit worden afgeleid, dat de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, die, in vergelijking tot de jaarlijks te oefenen 19.000 schutters, slechts aan een klein getal miliciens ten goede kwamen, nu reeds in één jaar tijds 40.000 gulden hebben gekost.

Wanneer wij ons dus bepaaldelijk tegen deze wijze verklaren om tot eene wettelijke regeling van de samenstelling der landmacht te geraken, dan moet ons daarbij tevens de verzekering van het hart, dat wij in het algemeen de groote voordeelen van het vaststellen der organisatie bij de Wet niet kunnen inzien en wel te minder wanneer deze, zooals thans geschiedt, tot in allerlei bijzonderheden afdaalt. Wij ontveinzen ons niet, dat zij in enkele — uitzonderings — gevallen nut kan hebben. Zoo is het bijv. wel voorgekomen, dat de Kamer, een minder goed gebruik van haar budget-

recht makende, bij amendement een post uit de begrooting lichtte, waardoor eene betrekking moest worden opgeheven, die in het leger niet gemist kon worden (zoo geschiedde bijv. ten aanzien van de Inspectie van het Militair Onderwijs in 1885). Eveneens is wel eens een wijziging in de organisatie gebracht, zonder dat de Kamer bij de behandeling der begrooting in de gelegenheid gesteld was van haar gevoelen, ten opzichte van die wijziging en vooral van de financieele gevolgen daarvan, te doen blijken en zich dan niet geheel ten onrechte beklaagde voor een fait accompli gesteld te worden.

Doch wanneer — zooals men toch verwachten mag — de Regeering het budgetrecht van de Staten-Generaal eerbiedigt en deze laatste den ernst van hare beslissingen begrijpt, dan kan alleen een wettelijke vaststelling der organisatie gewenscht voorkomen, wanneer tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging het zoo noodige wederzijdsch vertrouwen gemist wordt en *dat* behoort toch zeker wel een uitzonderingstoestand te zijn. Men schatte bovendien den nutteloozen arbeid niet gering, waartoe zulk eene wettelijke regeling noodwendig aanleiding moet geven, omdat men telkens wanneer de Regeering eene wijziging in de organisatie noodig acht — al ware het slechts één officier of één onderofficier meer of minder — tot wetswijziging zal moeten overgaan, in stede van dit op de thans gebruikelijke — en zeker meer eenvoudige — wijze bij de begrooting te behandelen.

Het is werkelijk bevreemdend, dat de Regeering dit groote bezwaar, aan haren arbeid verbonden, niet gevoeld heeft, daar Zijzelf toch, als motief waarom het personeel van het Departement van Oorlog niet bij de Wet wordt vastgesteld, o. a. opgeeft: »Buitendien vordert de geregelde gang van zaken aan het departement, zelfs in den gewonen toestand, soms uitbreiding en vaak verwisseling van personeel” en verder »wijziging in de regeling van den dienst wordt nu en dan noodzakelijk en kan leiden tot eene andere samenstelling van het personeel; dit laatste kan ook het gevolg zijn van verschil van inzichten tusschen de elkander opvolgende hoofden van het departement.”

Hoe nu — vroegen wij ons na lezing hiervan onwillekeurig af — indien voor het departement, waar wij meenden, dat ter bevordering van een geregelde gang van zaken alles op routine en dus op een vaste indeeling van het personeel berusten moet, reeds een regeling bij de Wet onmogelijk is, — omdat *verschil van inzichten tusschen de elkander opvolgende hoofden van het departement voorzien wordt* — hoeveel te meer zal dat verschil van inzicht zich dan kunnen doen gelden, daar waar het de organisatie van het leger geldt; eene aangelegenheid, die daartoe dan toch zooveel meer aanleiding kan geven dan de samenstelling van een departement! Tot nu is dan ook eene organisatie bij de wet door alle Ministers stelselmatig geweigerd en wij schrijven de afwijkende inzichten van de tegenwoordige Regeering meer toe aan overwegingen of concessiën van politieken aard, ten genoegen van die partij, welke het steeds om besnoeiing van de rechten der Regeering te

doen is, dan aan de overtuiging dat daarmede de elangen der defensie bijzonder zouden zijn gebaat.

Haar een *noodzakelijken eisch* te noemen, zooals in de Mem. van Toel. op de eerste bladzijde geschiedt, vergt wel wat veel van het vertrouwen in het onfeilbaar oordeel en de onwankelbare overtuiging van deze Regeering, en dit te meer omdat *wel* het leger, doch *niet* de legerreserve bij de Wet zullen worden georganiseerd.

Wanneer wij thans nagaan, welke organisatie dit Wetsontwerp ons als het ideaal der toekomst te aanschouwen geeft, dan zien wij, dat men over het volgende zal kunnen beschikken:

I. Leger in 1ste linie.

A. De veldtroepen; behalve de staven bestaande uit:

a. 3 divisïën, elk ter sterkte van 3 regimenten infanterie à 4 bataljons, 1 regiment cavalerie à 5 eskadrons en 1 regiment veldartillerie à 2 afdeelingen, elk à 3 batterijen.

b. het korps rijdende artillerie (2 batterijen).

c. het korps pontonniers.

d. het bataljon veldgenietroepen (4 compn. waarvan een spoorweg- en telegraafcomp.)

e. het eskadron ordonnansen (1).

De infanterie der veldtroepen, zonder staven en depots, telt 27.376 man of 1424 minder dan thans.

B. De bezettingstroepen; bestaande, behalve de staven, uit:

a. 2 commandementen, elk van 1 regiment bezettingsinfanterie en 1 regiment vestingartillerie. Een regiment bezettingsinfanterie telt, met uitzondering van het depot, 2 bataljons à 4 compn. en 3 bataljons à 5 compn. of wel 2 bataljons à 4, 1 bataljon à 5 en 2 bataljons à 6 compn. (Men ziet, il y en a pour tous les goûts.)

Te zamen telt de bezettingsinfanterie 48 compn.; totaal, zonder staven en depôts, 7680 man of 480 meer dan thans.

Een regiment vestingartillerie bestaat, eveneens met uitzondering van het depôt, uit: 3 bataljons à 4 compn. en 2 bataljons à 5 compn. of wel 1 bataljon à 4 compn. en 4 bataljons à 5 compn.

Te zamen telt de vestingartillerie 46 compn.; totaal, zonder staven en depôts, 7360 man of 640 minder dan thans (2).

b. de pantserfortartillerie.

c. de torpedisten.

d. het bataljon vestinggenietroepen (4 compn. en een depot- en school-comp.).

(1) Voor de bezettingstroepen worden in het ontwerp geen ordonnansen beschikbaar gesteld.

(2) Rekenende op 7 lichten. (Bijl. k. Kon. Besl. 24 Maart 1891, N°. 36.)

De dienst in het leger zal op 6 jaar gesteld worden; de dienstplichtigen behooren daarna 1 jaar tot de depots en verder 2 jaar tot de aanvullingsreserve, totaal 9 jaar. Op dit getal vestigen wij bijzonder de aandacht. Terwijl toch elders de dienstplichtigen tot zelfs gedurende 25 jaren ter beschikking van de defensie blijven, zal te onzent het geheele kapitaal, aan de vorming van den dienstplichtige besteed, na 9 jaren eenvoudig vernietigd worden.

Eigenaardig is het, dat de Regeering de mogelijkheid voorziet, dat bij eventueele storing der mobilisatie niet alleen 55% der aanvullingsreserve (Mem. v. Toel., bladz. 10, 2de alinea), maar ook een groot gedeelte der militieplichtigen, die in de eenheden van het leger in 1ste linie moeten optreden (Mem. v. Toel., bladz. 5, 6de alinea), verloren gaat — en dit nog wel niettegenstaande, blijkt de kort geleden met de Staten-Generaal gewisselde stukken, de regeling der mobilisatie reeds thans — nu men nog niet over grensbewakingstroepen beschikt — zoo *uitstekend* geregeld heet te zijn.

II. Het leger in 2de linie.

C. De schutterij (territoriale wapenmacht). Deze zal bij Kon. Besl. georganiseerd worden (art. 2). Volgens de Mem. v. Toel. (bladz. 12) zal zij bestaan uit:

60 bataljons, tellende 253 compn. inf.; 32 compn. vestingartillerie, 59 compn. werklieden of 56.925 man inf., 7200 man vestingartillerie en 14.750 werklieden. Duur van den dienstplicht gelijk aan dien van het leger.

D. De landstorm. Deze zal bij Kon. Besl. georganiseerd worden.

Sterkte: ?

E. Vrijwilligerskorpsen. Organisatie en sterkte: ?

A. *Veldtroepen*. De voorgestelde sterkte en indeeling van het veldleger wordt door de volgende redeneeringen gestaafd (Mem. v. Toel., bladz. 6 en 7) (1):

»Door niemand kan ooit worden aangetoond wat er juist vereischt wordt, doch als men nagaat, dat uit die 36 veldbataljons drie groote eenheden van 12 bataljons, divisien genaamd, kunnen worden gevormd en dat drie divisien mobiele troepen voor het te bereiken doel *eerder te weinig dan genoeg*, laat staan te veel worden geacht, *dan is er alles voor te zeggen om die 36 veldbataljons van het leger in eerste linie als de in ieder geval noodige sterkte te beschouwen, doch dan ook niet verder te gaan en niet meer dan het noodige te eischen.*»

»De divisie is in alle legers de grootere tactische eenheid, *in den regel* bestaande uit twee brigades, elke brigade van twee regimenten, elk regiment van drie bataljons, te samen twaalf bataljons infanterie. . . . *Zuinigheidshalve*

(1) De cursiveeringen zijn van ons.

worden thans de twaalf veldbataljons der divisie bij ons te lande *niet* verdeeld in vier regimenten van drie bataljons, de regimenten *ook niet* twee aan twee tot een brigade samengevoegd. . . .”

»Bij eene divisie behoort een zeker aantal batterijen veldartillerie; stelt men dat aantal evenals thans op zes, elk van zes vuurmonden, de zes batterijen verdeeld in twee afdeelingen, die tot een regiment zijn samengevoegd, *dan zal het oordeel* van deskundigen slechts luiden *dat de artillerie karig is toegemeten.*”

»De verhouding van de sterkte der cavalerie tot die der infanterie van de veldtroepen *is dan ook veel ongunstiger* dan bij de legers der meeste Europeesche mogendheden. België heeft in verhouding tot de infanterie tweemaal meer cavalerie.”

»Eene compagnie veldgenietroepen *is het minste* wat men aan deze kan toebedeelen. . . .”

Daar de Regeering in de voorgaande regelen glashelder aantoont, dat elk deskundige hare organisatie veroordeelen moet, omdat de sterkte aan infanterie *eer te weinig dan genoeg is*; de verhouding van de sterkte der cavalerie tot die der reeds ongenoegzame infanterie *veel ongunstiger is dan elders* en de artillerie *karig is toegemeten* (1) en zij alles heeft opgeofferd aan de zuinigheid, die in dit geval zeker de wijsheid bedriegt, vereenigen wij ons geheel met haar betoog en constateeren, dat deze organisatie verre beneden de meest billijke eischen blijft.

Tot dit oordeel achten wij ons te meer gerechtigd, nu in de *legerreserve* elk spoor van reserve-cavalerie of reserve-bereden artillerie ontbreekt. De krijgskundige gronden, waarop het vernietigend oordeel der door de Regeering zoo terecht aangehaalde »deskundigen” berust en de vergelijking ten opzichte van de verhouding der wapensoorten in andere legers zijn reeds zoo talloze malen, ook in dit tijdschrift, ter sprake gebracht, dat wij onze lezers niet nogmaals *durven* bezighouden met de uiteenzetting der elementaire eischen, waarmede de voorgestelde organisatie zoo volslagen in strijd is.

Na het voorafgaande zullen wij ons dus slechts tot hoogst enkele opmerkingen, de organisatie der veldtroepen betreffende, bepalen.

Het is eigenaardig, dat hoewel in de Mem. van Toel. (bladz. 7) van een optreden der cavalerie buiten het divisie-verband gesproken wordt, eene formatie der cavalerie voor dit geval niet in de wet voorkomt en het samenstellen van een cavalerie-brigade dus onwettig zou zijn. Ook worden onder de samenstellende deelen der divisie de genietroepen niet genoemd, hoewel het in de bedoeling ligt deze hetzij alleen in tijd van oorlog of wellicht ook reeds in tijd van vrede daaraan toe te voegen. Voor het geval

(1) Als argument zegt de Regeering hier: »(men dient) in het oog te houden dat de rol, door de Nederlandsche veldtroepen te vervullen, eene andere is dan die van de veldlegers der groote mogendheden.” Zij zal het juist *daarom* ook in dit opzicht wel met alle deskundigen eens zijn: dat een ruime toedeeling van artillerie juist noodig zal zijn voor onze jonge troepen, die in den regel tegen overmacht taaien weerstand zullen moeten bieden.

het eerste de bedoeling was, had de eerste alinea van art. 54 moeten luiden: De veldtroepen bestaan *in tijd van vrede* uit . . . enz. Waarom zouden intusschen de genietroepen ook niet reeds in vreedstijd onder hunne *natuurlijke chefs* staan?

Aan de officieren op nonactiviteit schijnt niet gedacht te zijn; zij worden althans niet genoemd onder het personeel (zie art. 7), dat *niet* in de sterkte van het leger wordt medegerekend. Komt hierin geen verandering, dan zullen zij dus in die sterkte blijven medetellen, wat wij niet kunnen aannemen in de bedoeling der Regeering te liggen. Het aantal officieren op nonactiviteit (van alle rangen) bedroeg toch bijv. den 1sten Januari 1892 niet minder dan 43.

Evenmin wordt in de wet *de indeeling bij de korpsen geregeld* van de officieren van gezondheid, de officieren van administratie en de paardenartsen. Ook de *organisatie* der trainafdeelingen komt in *deze* organisatie der landmacht niet voor.

Het aantal vrijwilligdienende luitenanten, onderofficieren en korporaaals is bij de veldinfanterie en de bereden artillerie verminderd. Deze vermindering zal onder nagenoeg alle omstandigheden tot schade van den dienst leiden; zelfs al rekent men op aanvulling door militiekader, dan vergete men toch nimmer, dat men van de diensten van dit kader in vreedstijd al zeer weinig kan profiteeren.

Het is bovendien bevreemdend, dat, terwijl men in alle andere legers in de vredessterkte een ruime hoeveelheid kader opneemt (welk aantal in de laatste jaren steeds toenemende is) om in de behoefte aan kader bij de legerreserves te voorzien, de Regeering te onzent tot *vermindering* van het toch reeds onvoldoend sterke kader besloten heeft, terwijl juist zij, zooals later blijken zal, daaraan zoo grootelijks behoefte zal gevoelen.

De bovenbedoelde vermindering bedraagt:

- bij de compagnie veldinfanterie: 1 luitenant, 1 sergeant en 1 korporaal;
- bij de batterij veldartillerie: 1 luitenant, 1 adjudant-onderofficier, dienstdoend-officier, 1 wachtmeester en 3 korporaaals.

Tegenover een en ander wordt gerekend op ruime vorming van kader uit dienstplichtigen, terwijl aan elke compagnie en batterij een sergeant-majoor of opperwachtmeester *meer* wordt toegevoegd, bestemd om sommige officiersdiensten te verrichten.

Bij het eerste, de kadervorming uit dienstplichtigen, plaatsen wij een ?

De verhouding, waarin het dienstplichtig kader tot het vrijwillige in de organisatie voorkomt, schijnt ons zeer hoog toe; van de kadervorming uit de militie, vooral bij de bereden korpsen, gelooven wij voorshands niet veel, doch alles komt aan op den duur van het eerste verblijf onder de wapenen. Mocht die in de later in te dienen ontwerpen tot een minimum teruggebracht en daarna wellicht in de practijk nog verminderd worden met 4 of meer maanden verlof, gedurende welken tijd de verlofgangers *veel* verleen en de overblijvenden door gebrek aan personeel *niets* aanleeren, dan

beschouwen wij het vormen van goed kader uit de dienstplichtigen als eene onmogelijkheid en valt daarmee dit geheele gedeelte der organisatie. Dat het der Regeering ernst is met eene verkorting van den diensttijd der infanterie en der vestingartillerie in den even bedoelden zin zou men kunnen opmaken uit den slotzin van § 4 der Mem. van Toel. Onder dergelijke voorwaarden uit de dienstplichtigen 4555 onderofficieren en korporaals tot goed kader te vormen lijkt ons het najagen van een droombeeld. Zelfs in Denemarken, waar men toch werkelijk in dit opzicht niet overdrijft, acht men voor de vorming van degenen, die een *graad* moeten bekleeden, bij de infanterie 18, de cavalerie 20, de veldartillerie 17, de vestingartillerie 14 en de genietroepen 17 maanden als eersten oefeningstijd noodig (1). Daar deze bovendien door corveeën als anderszins in het geheel niet aan de oefeningen onttrokken zijn, zouden die getallen bij ons, waar men te dien opzichte onder zooveel ongunstiger verhoudingen verkeert, noodzakelijk eenige uitbreiding moeten ondergaan.

Over de mogelijkheid der vorming van 549 dienstplichtigen tot *officier* bewaren wij dan ook maar liever het stilzwijgen.

Omtrent het tweede punt, het aanstellen van een sergeant-majoor om sommige officiersdiensten te verrichten, gevoelen wij ons verplicht te verklaren, dat wij het vast opdragen van dergelijke diensten aan minder kader altijd zeer ten nadeele van het prestige der luitenants en daarom niet aanbevelenswaardig achten. Gaat men echter tot dezen verkeerden maatregel over, dan is het altijd beter daartoe een adjudant-onderofficier, dienstdoend-officier aan te stellen, omdat deze eene exceptioneele positie inneemt en het prestige der officieren daardoor dus in verhouding minder geschaad wordt.

B. *Bezettingstroepen*. Hieromtrent kunnen wij kort zijn. Indien men een staalkaart had willen ontwerpen van verschillende wijzen, waarop men compagnieën tot bataljons en bataljons tot regimenten kan bijeenvoegen, had men niet beter kunnen doen dan hier geschiedt. Uitgaande van den regel, dat in het leger orde en regelmaat allereerst noodzakelijk zijn, zou men hiertegen ernstige bezwaren kunnen opperen en dit te meer omdat op de eischen der zaak, d. w. z., der bevelvoering of om duidelijker te zijn op die, welke de verantwoordelijkheid voor de oefening en de opleiding met zich medebrengen, al evenmin schijnt te zijn gelet als op die voor een goede aanvoering, waaronder de kadervorming begrepen is. Bovendien is de noodzakelijkheid van een dergelijke indeeling ons volstrekt niet duidelijk. De formatiën der depots kunnen dan ook onmogelijk bij deze grillige indeeling passen, wat noodzakelijk tot bezwaren bij de aanvulling moet leiden.

Evenmin kunnen wij bevroeden waarom, terwijl thans op 43 compagnieën vestingartillerie (waarvan er 3 onder een hoofdofficier eigenlijk een afzonderlijk korps vormen) 4 kolonels benoodigd zijn, men er in de toekomst op 46 slechts 2 zal behoeven.

(1) Zie ook de wet op het reserve-kader in Zweden van den 4den December 1891.

Ten slotte nog enkele opmerkingen, de organisatie in het algemeen rakende. Niettegenstaande — door het doen vervallen van de Inspectie der Artillerie — dit wapen feitelijk gedecapiteerd zal worden, spreekt het ontwerp nog van een *wapen der artillerie*, alsof er in de toekomst van iets sprake kan zijn dan van twee, zonder eenig verband naast elkander staande deelen, de vesting- en de bereden-artillerie. Werden nu beide deelen geheel van elkander gescheiden (wat blijkbaar niet in de bedoeling ligt), dan zou men — hoezeer deze regeling voor afkeuring vatbaar ware — althans een *uitvoerbaar* stelsel hebben aangenomen. Nu is dit niet aldus, omdat in alle gevallen, waarin de belangen van beide onderdeelen (en hare aanrakingspunten — niet het minst met het oog op de officieren — zijn talrijk) met elkander in verband gebracht zullen moeten worden, de brug, waarover dat verband moet plaats hebben — de Inspectie der artillerie — ontbreekt.

Iets dergelijks, hoewel op kleiner schaal, vindt men bij de organisatie der genietroepen. De bestaande regeling — één bataljon — gaf geen aanleiding tot bezwaren; in plaats van deze te behouden, wil de Regeering thans twee bataljons naast elkander vormen: één voor de veld- en één voor de vestinggenietroepen, waarbij het eerste eene spoorweg- en telegraafcompagnie ontvangt, die tevens *vestingtelegrafisten* zal moeten opleiden, terwijl bij het tweede een depot- en schoolcompagnie behoort, welk tegelijkertijd in de behoeften der *veldgenietroepen* zal moeten voorzien. Is die regeling nu rationeel? Ook wekt het bevreemding, dat bij de organisatie van de technische troepen een meer oordeelkundige regeling van dezen dienst in zijn geheel omvang, zooals in bijna alle andere legers wordt aangetroffen, geen punt van overweging schijnt te hebben uitgemaakt en men zich geheel aan onze verouderde toestanden gehouden heeft (1).

De Regeering beklagt zich over de onvoldoende uitkomsten, welke de vrijwillige dienstneming in den laatsten tijd heeft opgeleverd, zonder dat zij één maatregel kan aanvoeren, welke door haar genomen is om die dienstneming te bevorderen. In stede van naar middelen om te zien, ten einde hiertoe te geraken — bijv. door aan hen, die den lande een bepaald aantal jaren gediend hebben, een zekere positie te verschaffen, wat stellig ten bate der vrijwillige dienstneming zou komen — legt de Regeering zich bij den bestaanden toestand neder en neemt daardoor in hare organisatie een zoo gering aantal vrijwilligers op, dat deze onmogelijk aan hunne bestemming kunnen voldoen. En als ware het, om de tegenspraak, waarin de Regeering met zichzelf geraakt, duidelijker in het licht te stellen, wordt de organisatie der rijdende artillerie met 70 vrijwilligers uitgebreid!

C. Schutterij.

Uit alle voor den krijgsdienst geschikten van elke lichter worden door loting (»die meest onzedelijke van alle loterijen») (2) de voor den militie-

(1) Zie het belangrijk artikel in *De Militaire Spectator* 1892, N°. 8, blz. 461.

(2) Zie *De Gids* 1888. »Wat nu?» door A. L. W. SEYFFARDT, bladz. 97.

dienst bestemden (maximum jaarlijks 11.500) aangewezen; de overblijvenden (19.000) vervullen hun dienstplicht bij de schutterij. *Plaatselijke oefening* staat op den voorgrond, »zoodat slechts voor de schutters, die de plaatselijke oefeningen niet kunnen bijwonen, oefening in de kazerne — natuurlijk van korteren duur dan voor de ingelijfdcn bij de militie te land — noodig zal zijn (1).»

»De schutterij zal daarbij de rol op zich moeten nemen van bewakingstroepen tot het bewaken en verdedigen van het terrein, dat tusschen en achter de forten en werken is gelegen; verder zal zij de bezetting moeten geven voor de werken, welke niet in voorste linie gelegen zijn (2), en tevens, wat de artillerie-schutterij betreft, deel moeten nemen aan de bediening van het geschut tusschen en achter de werken opgesteld. Voor deze taak van deelneming aan de verdediging van liniën en stellingen zijn als vanzelf aangewezen de schutterij-afdeelingen uit de landstrecken, waarin die liniën en stellingen liggen, en uit die, welke er het naastbij zijn gelegen.»

»De schutterij-afdeelingen uit de deelen des lands, meer aan de grenzen of langs de kust, zijn — het spreekt haast vanzelf — aangewezen tot de bewaking van de landsgrenzen en van de kuststreek, in den regel in verbinding met deelen van het eigenlijke leger.» (Mem. van Toel., bladz. 4 en 5.)

Bestemming.	Compagnieën.				Opmerkingen.
	Bataljons.	Infanterie.	Vestingart.	Werkheden.	
Kustbewaking.	8	37	—	7	(1) Hiervan zijn bestemd: Voor de Stelling den Helder: 4 l. 2 V.A. 1 W. Land v. Voorne en Willemstad: 4 » 2 » 1 » Nieuwe Holl. Waterlinie: 12 » 13 » 5 » Stelling van Amsterdam: 20 » 15 » 7 » Behalve laatstgenoemde stelling, zoolang althans geen landing gelukt is, liggen deze stellingen alle in 1ste linie. In de N. H. W. kan men gevoegelijk niet van een 2de linie, hoogstens van enkele werken in 2de linie, spreken.
Grensbewaking.	17	74	—	17	
Bezettingstroepen (1).	14	40	30	14	
Bewakingstroepen.	8	37	2	8	
Reservetroepen	13	65	—	13	

Aangezien wij de meening van den Luit.-Kol. SEYFFARDT, in noot (1) op deze bladz. aangehaald, geheel deelen en wij dus *oefening in het leger* noodzakelijk achten voor alle troepen, die men aan de verdediging wil laten deelnemen, kunnen wij ons natuurlijk met de instelling eener schutterij, zooals die in het ontwerp geschetst wordt, niet vereenigen. Wij achten deze schutterij van nog geringere waarde dan de thans bestaande, waarin

(1) De Luitenant-Kolonel A. L. W. SEYFFARDT schreef in het *Sociaal Weekblad* 1890, N°. 31: »Want deelneming in oorlogstijd aan de verdediging des lands eischt, dit kan niemand weerspreken, oefening in vreedstijd en wel oefening in het leger. . . .»

(2) Daarentegen is op bladz. 13 der Mem. van Toel. sprake van 5 bataljons schutterij, bestemd tot bezettingstroepen *van wel in de eerste plaats* van de werken in tweede linie gelegen.»

althans in het leger gediend hebbende personen, kader en minderen, aanwezig zijn, die men in afzonderlijke eenheden zou kunnen samenbrengen. Wij gelooven, dat de Regeering er ook zelf niet veel van verwacht, anders begrijpen wij niet hoe zij er toe komen kan 65 compagnieën infanterie in reserve te brengen, noch hoe men bij *grensbewakingstroepen* 17 (zegge zeventien) compagnieën *werklieden* kan indeelen!

En al moge de Regeering deze schutterij het leger in 2de linie noemen, hare bestemming is wel degelijk om in hoofdzaak in eerste linie op te treden. Want wie zal durven beweren, dat de kust en de grenzen niet in eerste linie liggen, dat bij een aanval à la VON SAUER de bewakingstroepen — in de N. H. Waterlinie alleen reeds 33 compn. — niet in eerste linie staan (1), dat in diezelfde linie 12 compn. inf. en 13 comp. vestingart. voor werken in 2de linie gebezigd kunnen worden?

Nu staat wel in de Mem. v. Toel. (bladz. 5) dat de bewakers van kusten en grenzen *in den regel* in verbinding met deelen van het leger zullen optreden, doch wij kunnen dit niet aannemen, daar men toch langs de geheele kust der Noordzee en langs de landgrenzen van den mond der Schelde tot en met de kust van Groningen (2) geen deelen van het leger beschikbaar zal kunnen stellen. **Het afweren van den eersten stoot overal opgedragen aan plaatselijk geoefende schutters:** Het kan niet droeviger en dit te meer, daar de Regeering zichzelf van de onvoldoende geoefendheid dezer schutterij bewust is, waar zij zegt: »Aan de bezettingen van zulke forten en werken moeten toch eischen van geoefendheid worden gesteld, die van de troepen van de territoriale wapenmacht niet wel geeischt kunnen worden zonder een te grooten oefeningsdruk op die troepen te leggen.»

En wat nu de kaderquaestie bij de schutterij betreft, deze mag met recht een onoplosbaar vraagstuk heeten. Berekent men toch (op denzelfden grondslag als in de organisatie bij het leger geschiedt) het benodigd aantal officieren, onderofficieren, korporaals, tamboers en hoornblazers, die bij de schutterij benodigd zijn, wanneer men op geen grootere verbanden dan bataljons rekent, dan komt men tot een aantal van:

1721 hoofd- en subalterne officieren,
4957 onderofficieren,
4075 korporaals en
1317 tamboers en hoornblazers.

Laten wij de officieren buiten rekening, omdat die zeker langs dien weg niet te verkrijgen zijn, dan zien wij, dat jaarlijks aan 2400 schutters, over 298 oefeningsdistricten, verdeeld een *speciale* opleiding gegeven moet worden.

(1) Zie bijv. Mem. v. Toel., bladz. 4: »Die mobiele (veld-) troepen moeten desnoods tijdelijk gemist kunnen worden voor de eigenlijke verdediging der liniën en stellingen.»

(2) Over deze uitgestrektheid zullen de kust- en grensbewakingstroepen, blijkens de toelichting, worden opgesteld.

De oefening der geheele schutterij, waarvan deze opleiding slechts een gering onderdeel vormt, denkt de Regeering op te dragen aan het kader der verschillende depots, d. z.

138 hoofd- of subalterne officieren,
181 onderofficieren
56 korporaaals en
30 tamboers en hoornblazers.

Voorwaar geen gemakkelijke, of laat ons liever zeggen een onuitvoerbare taak. Een blik op de samenstelling der oefeningsdistricten, hun lokalen omvang en de daarover verspreide schutterplichtigen rechtvaardigt dit oordeel in den uitgebreidsten zin.

Wij merken verder op, dat waar de Regeering hoogere eenheden vormt (in enkele der groote plaatsen), dit uitsluitend aan het »militair vertoon», doch niet aan de bevelvoering in oorlogstijd ten goede komt, daar juist de in 1ste linie optredende schutterij-afdeelingen (13 bataljons van Maastricht tot Groningen, 6 bataljons in Noord-Brabant en Zeeland en 6 bataljons van den Helder tot den Hoek van Holland) niet tot hoogere eenheden worden samengevoegd, waaraan in de werkelijkheid in de eerste plaats behoefte zou worden gevoeld. Wie zal dat veelhoofdige lichaam leiden; wie aan 25 bataljonscommandanten bevelen doen toekomen, die uitvoerbaar zijn? Hoe zal voorts, bij gebrek aan eenige — zelfs de minste — regeling der hulpdiensten, van een marsch-, operatie- en gevechtsvaardigen toestand dezer troepen sprake kunnen zijn? Mocht het voornemen bestaan ze onder de bevelen te stellen van den commandant van het veldleger of van eenig onderdeel daarvan, dan zullen toestanden in het leven geroepen worden, die onze pen weigert te beschrijven, maar die ten slotte een »débacle» kunnen veroorzaken, waarvan de wedergade tevergeefs in de geschiedenis wordt gezocht.

D. De *landstorm*. Deze zal bij Kon. Besl. georganiseerd worden.

De *verplichting tot aangifte ter inschrijving* voor den dienst bij den landstorm zal eerst ontstaan, nadat de dienstplichtigen bij de militie buitengewoon onder de wapenen zijn geroepen; de *oproeping tot dienst* zal eerst geschieden, als ook de schutterij buitengewoon onder de wapenen is geroepen. De waarde, welke dit complement van onze verdediging zal bezitten, spreekt uit het vorenstaande vanzelf. De Regeering zegt gelukkig (Mem. v. Toel., bladz. 5): »terwijl op den achtergrond nog een landstorm beschikbaar is.» Nu, dat is ook onze meening: zoo op den achtergrond staande, maakt die landstorm als decoratief werkelijk nog een aardige figuur; er meer van te vergen, zal men intusschen beter nalaten.

Hetzelfde geldt van:

E. De *vrijwilligerskorp*sen. Nu onlangs in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, alsmede in het Januari-nummer van *De Militaire Spectator* daarover het juiste licht is ontstoken, mogen wij ons van nadere

beschouwingen aangaande hunne problematieke waarde voor de landsverdediging ontslagen rekenen.

Ten slotte nog een enkel woord over de hogere bevelvoering.

Vermoedelijk om te voldoen aan het in den laatsten tijd herhaaldelijk geuit verlangen, dat reeds in vreedstijd in de hogere bevelvoering van het leger voorzien zou worden, heeft de Regeering de benoeming voorgesteld van twee commandanten, één van de veld- en één van de bezettingstroepen, beiden met den rang van luitenant-generaal.

Ook deze regeling achten wij zoo weinig aanbevelenswaardig mogelijk; tot toelichting van de gronden, waarop deze, onze meening rust, diene het volgende.

In tijden van oorlog of oorlogsgevaar behoort de leiding der verdediging van het land in den meest uitgebreiden zin van het woord — en dus het opperbevel over de geheele weermacht van den staat — aan één persoon: den Opperbevelhebber, te worden toevertrouwd. Onder de onmiddellijke bevelen van dezen Opperbevelhebber behooren te onzent te staan het leger te velde (1) en de commandanten der verdedigingsstellingen (2). Onder de bevelen van deze laatste autoriteiten moeten staan: de fortbezettingen, de bewakingstroepen en c. q. de maritieme strijdmiddelen voor de verdediging hunner stelling aangewezen. Mocht — wat wel uitzondering zal zijn, tenzij op de Zuiderzee — een grooter of kleiner eskader gevormd worden, bestemd om onafhankelijk van de verdedigingsstellingen op te treden, dan behoort de commandant daarvan evenzeer onder de leiding van den Opperbevelhebber te staan. In zijn staf behoort dus zoowel de chef van den generalen staf als de chef van den marinestaf tegenwoordig te zijn.

Alsnu rijst echter dadelijk de vraag, waar moet de Opperbevelhebber zich ophouden? Moet deze opperofficier ergens binnen het door de verdedigingsstellingen ingesloten terrein, bijv. te Amsterdam verblijf houden, dan wel bij het leger te velde? Wij meenen bij het laatste. Is dit toch niet het geval, dan zal er behalve de Opperbevelhebber nog een commandant

(1) Wij gebruiken dit woord, omdat wij aan een behoorlijk georganiseerde troepenmacht, die bestemd is om vereenigd in het open veld op te treden, geen anderen naam dan dien van veldleger kunnen toekennen — n'en déplaise sommigen, wie alleen het hooren van het woord »veldleger» reeds ontstellen doet. (Zie o. a. Mr. S. v. HOUTEN, Staatkundige brieven. Nieuwe reeks.) Moge al de Mem. van Toel. meenen (bladz. 6), dat die naam »minder doelmatig (is) voor de veldtroepen van een strijdmacht waarvan de hoofdtak is de verdediging van het eigen grondgebied» en dat »veldleger» doet denken aan het leveren van veldslagen, minder aan het eenvoudig actief deelnemen aan 's lands verdediging», wij achten dit een woordenspel, te weinig ernstig om daarop verder in te gaan.

De Majoor A. L. W. SEIFFARDT sprak in zijne lezing van 25 Maart 1885 in de Ver. ter beoef. van de Krijgsw. o. a. van: »een veldleger, d. i. eene georganiseerde, grootere troepenmacht, die niet aan een bepaalde plaats is gebonden.»

(2) De commandant der stelling van het Hollandsch diep en het Volkerak is zonder toelichting uit de organisatie verdwenen.

van het veldleger benoemd moeten worden, wat niet anders dan tot hoogst ongewenschte en voor de verdediging schadelijke toestanden leiden kan. Dien commandant volle vrijheid geven om naar bevind van zaken te handelen, kan men niet, daar zijn oordeel allicht te eenzijdig zou wezen en dus de eenheid der algemeene leiding in gevaar gebracht zou kunnen worden. Men zal er dus — gedreven door een in dit geval begrijpelijke neiging tot centraliseeren — toe moeten komen den commandant van het veldleger ondergeschikt te maken aan den Opperbevelhebber, m. a. w. men zal de handelingen van den eerstgenoemde laten leiden door den laatstgenoemde.

Nu behoeft men slechts v. MOLTKE's correspondentie ten tijde van den oorlog van 1864 te lezen, om de groote bezwaren te leeren kennen, welke de inmenging van uit Berlijn toenmaals aan de oorlogvoering in den weg legde, of de geschiedenis der door Oostenrijk gevoerde oorlogen te bestudeeren om den noodlottigen invloed van den »Hofkriegsrath" op de handelingen der opperbevelhebbers te bespeuren; ja, voor hen, die met een lichtere lectuur tevreden zijn, kan »La débâcle" van ZOLA zelfs helder in het licht stellen hoe de ondergang van het leger van MAC MAHON voor het grootste gedeelte geweten moet worden aan den invloed, welke de regeering der Keizerin-Regentes door hare dépêches op de besluiten van den Maarschalk oefende.

En zou men dan een dergelijken toestand ook bij ons in het leven willen roepen?

Niet ernstig genoeg kan daartegen gewaarschuwd worden; de opperbevelhebber behoort de *onmiddellijke* leiding te hebben van de hoofdmacht der mobiele troepen. Zoo deden FREDERIK DE GROOTE, NAPOLEON, WILHELM I, niettegenstaande zij meerdere legers in het veld hadden en hunne aandacht nog door talloze andere gewichtige zaken werd in beslag genomen. En zou dan onze Opperbevelhebber niet bij het veldleger behooren; bij het eenige wat wij ten bate van eene actieve landsverdediging kunnen uitbrengen?

Doch als men toegeeft, dat dit behoort te geschieden, dan is ook daardoor alleen reeds een afzonderlijk commandant van het veldleger overbodig en dus schadelijk te achten. Hetzelfde geldt voor den commandant der bezettingstroepen. Welke functiën zullen hem in oorlogstijd ten deel vallen?

Zou het niet onverstandig zijn tusschen den opperbevelhebber en de stellingcommandanten nog een rad in te schakelen, dat niet anders dan schadelijk op den goeden gang van het geheel kan werken? En zelfs in vredetijd is geen behoorlijke werkring voor dien opperofficier te vinden. Wel zegt de Mem. van Toel. (bladz. 17) »dat vooral de hoogere aanvoerders, die in tijd van oorlog met het bevel over troepen worden belast, reeds in tijd van vrede in de gelegenheid (moeten) zijn hunnen invloed te doen gelden bij alles wat met de oefening dier troepen in verband staat", doch niemand zal toch willen ontkennen, dat deze hoogere aanvoerders de com-

mandanten in de verdedigingsstellingen moeten zijn, die in oorlogstijd rechtstreeks onder de leiding van den Opperbevelhebber moeten staan. Zij zijn de personen, die voor de verdediging hunner stelling verantwoordelijk zijn; zij moeten dus ook — elk in hunne stelling — aan het hoofd der hen toebedeelde troepen staan (1).

Daar bij de voorgestelde regeling twee opperofficieren zelfstandig naast elkander worden geplaatst, wier bevoegdheden in oorlogstijd meermalen in elkaar zullen grijpen, waaruit wrijvingen zonder tal geboren moeten worden, en er dus geen aangewezen Opperbevelhebber bestaat, is nog bovendien het geval denkbaar, dat de Regeering in den persoon van den Minister van Oorlog zich op het gegeven oogenblik het oppergezag zal toeëigenen.

Dit gevaar moet tot elken prijs worden ontgaan, in de eerste plaats omdat de landsdefensie niet ten spel mag zijn aan de politieke opvattingen van het oogenblik, integendeel door een eenigszins stabiel gezag volgens een bepaald stelsel terdege voorbereid en geregeld moet worden; voorts omdat het opperbevel onvereinigbaar is met de administratieve regeling der krijgskzaken, welke van het eerstgenoemde een orgaan behoort te vormen; eindelijk omdat elk dezer betrekkingen »*één geheel man*» eischt en het van één persoon te veel gevergd mag heeten, behalve zijne ministerieele verantwoordelijkheid ook nog die van het opperbevel te torschen en ten slotte omdat de functie van Minister van Oorlog vervuld zou kunnen worden door een officier, die jonger in rang is of een lageren rang bekleedt dan de bevelvoerende generaals, wat meer zegt, aan de handen van een niet-militair kan zijn toevertrouwd.

Nu weten wij wel, dat er van staatsrechtelijk — en ook nog wel van ander — standpunt bezwaren aan verbonden zijn om reeds in vreedstijd een Opperbevelhebber van land- en zeemacht te benoemen; doch deze moeilijkheid ware eenvoudig te ontgaan door bij den Generalen Staf — zooals op de begrooting voor '93 is voorgesteld — te beschikken over een Chef (Luitenant-Generaal), een Sous-chef (Generaal-Majoor) en een direct aan den Chef toegevoegden Kolonel. Wanneer men nu de algemeene leiding van alle grootere oefeningen aan den Chef van den Generalen Staf opdraagt en — voor wat deze betreft — de divisie- en stellingcommandanten aan hem ondergeschikt maakt, dan ware hij de aangewezen persoon om in oorlogstijd, bijv. met den rang van Kapitein-Generaal en Admiraal, als Opperbevelhebber op te treden, terwijl zonder eenige bijzondere mutatie te veroorzaken de steeds met hem werkzaam zijnde Generaal-Majoor tot Chef van den Generalen Staf en de toegevoegde Kolonel tot Sous-chef benoemd zouden kunnen worden.

Ons oordeel resumeerende komen wij dus tot het besluit, dat in dit ont-

(1) Dit stelsel werd ook door den Majoor A. L. W. SEYFFARDT in zijn boven aangehaalde rede voorgestaan.

werp van organisatie der landmacht zoowel de hoogere bevelvoering als de organisatie der verschillende onderdeelen op hoogst onbevredigende wijze geregeld wordt. Na alles wat in de laatste jaren over legervorming en legerinrichting geschreven en gesproken is, moet zelfs de laagst gestemde verwachting door dit ontwerp bitter zijn teleurgesteld. Wij willen dan ook niet verhelen, dat bij de bestudeering ons de moed en bij de behandeling ons de pen meermalen dreigde te ontzinken en wij onze moedeloosheid alleen konden overwinnen door het bewustzijn van de noodzakelijkheid om in de militaire pers een ernstige stem tegen dit ontwerp te doen hooren, dat voor de toekomst niets belooft en den bestaanden toestand nog verergert.

... in de eerste plaats
 ... van de handelingen met een spel van de handelingen opvallende van
 ... het oorzakelijk. In het geheel door een eenzijdig, althut, geest volgens een
 ... het oorzakelijk oorzakelijk, in het geheel door een eenzijdig, althut, geest volgens een
 ... het oorzakelijk oorzakelijk, in het geheel door een eenzijdig, althut, geest volgens een
 ... het oorzakelijk oorzakelijk, in het geheel door een eenzijdig, althut, geest volgens een

... de organisatie van het leger, dat er van afstaat. Dit is een
 ... de organisatie van het leger, dat er van afstaat. Dit is een
 ... de organisatie van het leger, dat er van afstaat. Dit is een
 ... de organisatie van het leger, dat er van afstaat. Dit is een

IV. 2. 18. D. N. 2

DE VELDARTILLERIE IN VERBINDING MET DE ANDERE WAPENS.

(Vervolg van N°. 1, bladz. 32.)

In den regel zal in den geschutstrijd spoedig blijken welke der beide partijen het onderspit zal moeten delven, doch al moge degene, die in het laatste geval verkeert, overwonnen zijn, zij is daarom nog niet vernietigd, ja, zij mag zich niet aan vernietiging blootstellen, zoodra het haar duidelijk wordt, dat zij in het artillerie-duel de overhand niet kan verkrijgen (1). Het na dit tijdstip voortzetten van den geschutstrijd uit de eerst ingenomen opstellingen belooft geen enkel, zij het ook betrekkelijk voordeel; ons schijnt althans de uitkomst, die § 134 der »Handleiding» daarvan verwacht, te duur gekocht. Zooals men weet, luiden de 2de en 3de alinea van deze §, als volgt: »Gelukt het aan de verdedigende artillerie het vuur der aanvallende artillerie op zich te blijven trekken, dan kan de laatstgenoemde niet tot het krachtig beschieten der aanvalspunten overgaan en wordt een voor de verdediging kostbare tijd gewonnen. Zoolang de verdedigende artillerie nog niet zoodanige verliezen heeft ondergaan, dat zij daardoor niet meer in staat zoude zijn, in de beslissende oogenblikken krachtig tegen de aanvallende infanterie op te treden, moet zij den geschutstrijd volhouden.»

Veeleer achten wij dan ook het volgende voorschrift, voorkomende in de Fransche instructie van 1 Mei 1887, aanbevelenswaardig: »Lorsque le défenseur a l'infériorité dans la lutte d'artillerie, il retire du feu la plus grande partie de ses batteries. Celles qui, par leur situation, souffrent peu du feu de l'ennemi restent seules en position.» Deze zien zich dan tot taak gesteld tot de verdediging der door de eigen infanterie bezette steunpunten mede te werken, door deze met haar vuur te flankeeren. Tenzij het terrein haar bijzonder gunstig is, zullen zij echter — en dan nog ten koste

(1) La lutte d'artillerie sera courte. L'artillerie vaincue n'est cependant pas détruite; si elle s'alimentait par l'arrière en hommes, en chevaux et en munitions, elle prolongerait le combat; mais elle arriverait alors sûrement et même assez promptement à l'anéantissement complet, qu'elle doit éviter, car l'infanterie n'aurait plus alors aucun espoir d'être appuyée par le canon dans les moments critiques. (Dl. I, bladz. 528.)

van zware offers — slechts gedurende korte oogenblikken hun vuur kunnen afgeven, omdat zij bijna oogenblikkelijk door de daarvoor aangewezen batterijen der aanvallende artillerie weder tot zwijgen gebracht zullen worden.

De eerstgenoemde daarentegen, moeten in eene groote mate van bewegelijkheid haar heil zoeken; zij zijn bestemd eene »masse mobile” te vormen, die zich nu hier, dan daar vertoonende, hetzij onder gunstiger voorwaarden den geschutstrijd opnieuw kan aanbinden, hetzij haar infanterie, wanneer deze terrein verliest, steunen, een offensieve beweging van deze laatste voorbereiden, of haar in staat stellen kan terrein te winnen dan wel het verlorene te heroveren. Later zullen deze batterijen behulpzaam moeten zijn bij het weêrstaan van den beslissenden aanval en het steunen van een tegenaanval of een retour-offensif.

Zóó volgt op den geschutstrijd de »combat d'usure” of uitputtingstrijd. In deze periode bevinden zich de tirailleurs der aanvallende en verdedigende infanterie in den aanvang gemiddeld op 600 à 700 M. van elkander (slechts bij uitzondering is deze afstand grooter, zoo bijv. in de lijn Lipa—Langenhof, waar hij 1500 M. bedroeg); zij zijn niet over het geheele front ontwikkeld, maar eenigszins gelocaliseerd in natuurlijke en, dank zij de hulp der pionnier-gereedschappen, kunstmatige steunpunten. De »uitputting” geschiedt dan zoowel door het infanterie- als het artillerie-vuur, maar bovenal door een reeks van nu eens offensieve dan weder defensieve handelingen, welke aan weêrszijden met kleine afdeelingen geschieden (1).

De rol der verdedigende artillerie gedurende deze periode schetsten wij hierboven; omtrent die der aanvallende diene het volgende. De batterijen van den aanvaller moeten, voor zooverre zij niet bestemd zijn om de verdedigende artillerie te blijven bestrijden (contre-batteries), elke offensieve beweging der eigen infanterie met vuur steunen en elken aanval des tegenstanders helpen afwijzen. Voor elk dezer handelingen zal haar slechts weinig tijd geschonken worden, eensdeels uithoofde van den korten afstand, die de wederzijdsche troepen scheidt, anderdeels omdat het vuur tegen 's vijands voorste linie gestaakt moet worden, zoodra dit voor de eigen troepen gevaarlijk zou kunnen worden.

Daarom moet deze artillerie elk oogenblik, waarin hare werkzaamheid nog niet vereischt wordt, gebruiken om den afstand tot bijzonder merkbare punten in het voor haar gelegen terrein te bepalen, zoodat zij dadelijk gereed zal zijn een werkzaam vuur (par rafales) te openen op elk doel, dat in het door haar beheerschte deel van het gevechtveld optreedt. Indien daartoe aan elke batterij eene bepaalde zône wordt aangewezen, zal het altijd mogelijk zijn het vuur der afdeeling van drie batterijen op hetzelfde doel te concentreeren. In

(1) Ce qui caractérise les mouvements offensifs exécutés de part et d'autre, plusieurs fois successivement sur le même terrain, c'est la rapidité de leur exécution et leur manque de liaison les uns avec les autres; chaque petite unité agit dans sa sphère lorsqu'elle croit le moment venu; le front de ces attaques partielles exécutées par des bataillons, parfois même des fractions de bataillon, est peu étendu. (Di. I, bladz. 544.)

elke batterij kan men de punten, tot welke de afstanden bepaald moeten worden, over de verschillende sectiën verdeelden.

De geringe uitwerking, bij het vuur tegen gedekte troepen verkregen, doet het niet raadzaam achten deze te beschieten; het verbruik van de groote hoeveelheid munitie, welke hierbij benoodigd zou zijn om eenige uitkomst te verkrijgen, is niet gerechtvaardigd (1). Is de afstand der voorste liniën des vijands tot de onze, bij een aanval van zijne zijde, te klein om het vuur, zonder gevaar voor de eigen troepen, daarop te openen, dan nemen men de strook, welke de vijandelijke reserves doorloopen moeten, om hare eerste linie te kunnen ondersteunen, onder een hevig vuur; daardoor zal de aanval vanzelf te niet loopen (zie de Duitsche artillerie bij Wörth op den linkervleugel). Bij aanvallen, door de eigen troepen ondernomen, moeten de flanken door vuur beschermd worden.

Gedurende deze periode van den strijd verdient het aanbeveling alle localiteiten, welke de vijand bezet heeft, onder vuur te nemen en in brand te schieten.

De uitputtingstrijd wordt over het geheele front gestreden en behoort nog in zijn geheel tot de voorbereiding van den aanval. »Pendant ce temps, l'infanterie non encore engagée s'est massée à l'abri des coups et des vues. L'irruption brusque d'une masse puissante de ces troupes fraîches dans un secteur du champ de bataille contre un ennemi épuisé et démoralisé va décider la question; c'est l'attaque décisive.» (Napoleontische tactiek.)

Wij zijn bij het bespreken van den »combat d'usure» in eenige bijzonderheden afgedaald, eensdeels omdat deze periode van den strijd bij de manoeuvres onmogelijk tot haar recht kan komen en daarbij dus de gelegenheid ontbreekt om in dit opzicht ervaring op te doen, anderdeels omdat onze »Handleiding» (§§ 93—104) haar eigenlijk met stilzwijgen voorbijgaat, althans het karakteristieke daarvan niet op den voorgrond doet treden. Toch konden wij, om niet te uitvoerig te worden, niet meer doen dan enkele punten aanstippen; dit weinige moge echter voldoende zijn om de aandacht op dit hoogst belangrijk gedeelte van den strijd te vestigen.

De voor den beslissenden aanval bestemde infanterie wordt, ten einde haar verrassend optreden te verzekeren, tegenover het aanvalsobject achter de laatste dekking naar 's vijands zijde verzameld. Daarheen worden alle batterijen gedirigeerd, die bij den strijd in front slechts eenigszins gemist kunnen worden. Alle bewegingen daarheen moeten gedekt plaats hebben. De afstand, waarover de beslissende aanval door den tegenstander kan waargenomen worden, is dus geheel afhankelijk van het terrein; deze bedroeg bijv. in den slag bij Königgrätz tegenover de hoogten van Maslowed 1000 à 1500 M.; bij Wörth voor den aanval op de Albertshoeve 2300 M., voor

(1) Plus tard, sous la menace de l'infanterie assillante, le défenseur cherche à arrêter l'ennemi par le feu et, pour tirer, il se découvre et devient vulnérable.

dien op Morsbrunn 3000 M.; bij St. Privat voor de Pruisische Garde meer dan 3000 M. De taak der artillerie in deze periode is: »débarrasser le dispositif d'attaque de tout ce qui peut entraver ou arrêter sa marche, feux d'infanterie et d'artillerie et sur le front et sur le flanc dans tout le rayon d'action des armes modernes.» Daaruit volgt als vanzelf hare verdeeling in :

1°. de batterijen, die het vijandelijk geschut, dat den aanval alsnog tracht te beletten, in bedwang moeten houden (*contre-batteries*);

2°. de batterijen, die over het geheele front de verdedigende infanterie onder vuur nemen en alzoo den weg voor de eigen troepen banen (*batteries de préparation*). Deze batterijen, het sterkst in aantal, zijn tevens bestemd om, bij mislukking van den aanval, de geslagen troepen op te nemen;

3°. de batterijen, die de flanken der aanvallende troepen tegen tegenaanvallen moeten beschermen (*batteries d'encadrement*). Deze laatste kunnen, indien de tegenaanval (voor het geval deze door den verdediger geschiedt) door artillerie gesteund wordt, onderscheiden worden in: *contre-batteries de flanc*, welke dat artillerievuur tot zwijgen brengen, en de *batteries d'attaque*, welke den aanval begeleiden en de infanterie, die den tegenaanval doet, tot doel nemen.

Deze onderscheiding heeft het voordeel, dat zij de taak, welke de artillerie des aanvallers te vervullen zal hebben, duidelijk aangeeft; het spreekt echter vanzelf, dat onder verschillende omstandigheden, vooral bij den strijd in kleinere verbanden, een dergelijke verdeling niet zal voorkomen of niet zal kunnen worden volgehouden en de rol, hierboven aan meerdere groepen toegedacht, door één groep vervuld zal moeten worden.

Zoolang de aanvallende infanterie zich buiten het werkzaam geweervuur beweegt, heeft de artillerie alleen de batterijen des verdedigers ten doel; mocht zij echter kunnen waarnemen, dat de verdediger de bezetting zijner stelling versterkt, dan kan zij (als bijzaak) dit trachten te beletten. Wanneer de aanvallende infanterie binnen het werkzaam geweervuur der tegenpartij gekomen is, zal de verdedigende artillerie door weinige batterijen in bedwang gehouden kunnen en moeten worden; de voorbereiding van den infanterie-aanval wordt dan hoofdzaak. Opent de vijand het geweervuur eerst op korten afstand, dan moet toch op 1200 à 1500 M. deze voorbereiding beginnen; wel zal men dan op den gedekten verdediger weinig uitwerking verkrijgen, doch de rook der springende projectielen zal hem beletten een goed gebruik van zijn vuurwapen te maken. (L. noemt dit: *aveugler l'ennemi*) (1). Is de aanvallende infanterie zoo dicht bij de stelling gekomen, dat het daarop afgegeven artillerievuur haar zou kunnen schaden, dan neemt men het terrein achter die stelling onder vuur; hiermede wordt voortgegaan, ook nadat de stelling door de aanvallende troepen bezet is, om aan mogelijke retours offensifs zooveel doenlijk verliezen toe te brengen.

(1) Dit geldt dus alleen bij het gebruikmaken van granaten.

Het kan wellicht aanbeveling verdienen, om wanneer het granaatkartetsvuur voor de eigen infanterie gevaarlijk wordt, het vuur tijdelijk met granaten voort te zetten.

Thans nog een enkel woord over den afstand, waarop de aanvallende batterijen de stelling moeten naderen. De contre-batteries, de batteries de préparation en de contre-batteries de flanc (wanneer deze tegen de artillerie van den tegenaanval in batterij zijn gekomen) blijven gedurende den beslissenden aanval in hunne stellingen. De batteries d'attaque moeten daarentegen den aanval zoodanig begeleiden, dat zij tegelijkertijd met de infanterie de vijandelijke stelling bekronen. Hiertoe is het niet altijd noodig, dat zij zich gedurende langen tijd op zeer korten afstand van de tegenpartij bevinden. In goed begaanbaar terrein mogen zij zich bijv., op het oogenblik dat de infanterie op \pm 250 M. haar laatste snelvuur opent, nog op 1500 M. van de vijandelijke stelling bevinden, dan moeten zij echter in snellen gang voorwaarts gaan. In moeilijk, slechts in stap begaanbaar terrein moeten zij de infanterie daarentegen op den voet volgen, »dussent elles ne trouver aucune occasion de s'utiliser pendant le mouvement.»

De S. acht dit noodzakelijk om de in de stelling aangekomen infanterie te wapenen tegen retours offensifs, bepaaldelijk voor het geval deze door — z. i. op 2000 à 2500 M. achterwaarts opgestelde — artillerie gesteund worden. Hoewel het natuurlijk noodzakelijk is om, nadat men de stelling genomen heeft, zich het duurzaam bezit daarvan te verzekeren en hiertoe spoedig over de medewerking van artillerie beschikt moet kunnen worden, gelooven wij niet, dat daarbij in den regel (1) zooveel haast is, als men uit het bovenstaande zou kunnen afleiden.

Men staat hier toch voor het geval, dat de verdediger zijn stelling tot het uiterste verdedigt en al mogen nu de kansen voor den aanvaller nog zoo gunstig staan, door het op het laatste oogenblik in den strijd werpen van nieuwe krachten kan de kans nog altijd ten gunste van den verdediger keeren. Dat de artillerie, welke haar infanterie op den voet volgt, dan groot gevaar loopt om zonder eenig nut verloren te gaan, spreekt vanzelve; zij zou vermoedelijk in soortgelijken toestand geraken, als eene Duitsche batterij, bij eene door den S. besproken manoeuvre op 17 September 1886, waarvan hij zegt: »elle était en mouvement lorsque le retour offensif

(1) Men zou hiervan kunnen uitzonderen enkele hoogst kritieke en voor een dergelijk optreden bijzonder gunstige omstandigheden. (Zie o. a. het optreden van de 3de Zw. batterij in de gevechten van Artenay en Chevilly, Gen. Stafw. blad. 520.) Overigens vermindert het aantal van hen, die — behalve in uitzonderingsgevallen — eene begeleiding der stormende infanterie door artillerie voorstaan, gelukkig hoe langer hoe meer. »Die Umstände unter denen ein solcher Versuch (de hierboven bedoelde begeleiding) gemacht werden kann, werden sehr selten sein, und fast niemals wird man einen Erfolg davon erwarten dürfen. Das Gewehrfeuer ist auf den hier in Betracht kommenden Entfernungen von so mörderischer Wirkung, dass die Batterien alle Aussicht haben, vernichtet zu werden, ehe sie einen einzigen Schuss abgeben. Nichtsdestoweniger wird die Artillerie keinen Augenblick zögern, wenn dies Opfer nöthig sein sollte. (Mil. Wochenblatt, 1893, N°. 3.)

bousculait la première ligne de l'assaillant; englobée dans le mouvement de recul, dans l'impossibilité de prendre sa formation de combat, cette batterie fut entourée par l'infanterie ennemie et prise." Wij betwijfelen voorts zeer, of in de eerste oogenblikken na den storm wel door den verdediger van op 2000 à 2500 M. achterwaarts geplaatste artillerie gebruik gemaakt zal kunnen worden, daar deze al zeer licht haar eigen infanterie zal treffen, wanneer deze nog op enkele punten standhoudt of daaruit terugwijkt.

Daarom gelooven wij, dat de Fransche instructie zeer terecht bepaalt, dat de eerste batterijen niet in de veroverde stelling moeten aankomen, vóórdat de 3de linie der infanterie deze bereikt heeft (1). Tot op dat oogenblik zullen de batteries de préparation, die, zooals wij boven zagen, het achter de stelling gelegen terrein onder vuur nemen, voldoende in de behoefte voorzien.

De batterijen van den verdediger hebben in deze periode een eenvoudiger rol te vervullen; zij hebben slechts één doel: de vijandelijke infanterie, en één taak: haar aanval tot elken prijs tot staan te brengen. Al tracht dan ook de aanvallende artillerie haar vuur tot zich te trekken, onder geen voorwendsel mogen zij zich laten verleiden dat vuur te beantwoorden (2). De vraag kan hier rijzen: op welk oogenblik moeten de verdedigende batterijen haar vuur op die infanterie openen? Beginnen zij daarmede reeds op grooten afstand, dan loopen zij gevaar door de vermoedelijk overmachtige artillerie des aanvallers tot zwijgen gebracht te zijn, voor zij de vereischte uitwerking op de infanterie verkregen kunnen hebben. Daarom moeten zij het oogenblik afwachten, waarop zij met haar infanterie kunnen samenwerken, d. w. z. als de voorste linie des aanvallers op \pm 1200 à 1500 M. van haar gekomen is. Niet alleen moet deze dan *tegelijkertijd* en de infanterie en de artillerie krachtig onder vuur nemen (wat tot een voor hem ongewenschte verdeling van krachten leidt), maar bovendien heeft de verdediger het voordeel, dat de tegenstander zich nog op zijn artillerie moet inschieten, terwijl hij nauwkeurig kan weten welke afstand hem van de aanvallende infanterie scheidt. Het vuur moet over het aanvallende front verdeeld worden, door aan elke batterij eene bepaalde zône aan te wijzen, en op de voorste linie gericht worden, met verschillende opzethoogten, zoodat een diepte van 400 M. onder vuur genomen wordt.

Indien men eene »masse mobile" gevormd heeft, zal deze de artillerie op het aanvalsfront kunnen versterken, dan wel bij een tegenaanval of een retour offensif haar steun kunnen verleen.

In het vierde deel bespreekt de S. den invloed, welke het gebruik van

(1) Ook de S. zegt op bladz. 574: »l'infanterie a besoin d'une protection d'autant moins énergique qu'elle est depuis plus longtemps déjà sur la position conquise, qu'elle a reçu l'appui des deuxième et troisième lignes et celui de l'artillerie d'attaque.

(2) Haar streven moet zijn flankeerend vuur te geven van achter terreinvoorwerpen, die haar aan de uitwerking der vijandelijke artillerie onttrekken.

de granaten met brisante ladingen, het rookzwak buskruit, de snelvurende kanonnen en de mitrailleuses op de tactiek kunnen uitoefenen.

Ten opzichte van de inrichting der *brisante granaten* acht hij het gebruik van een schokbuis te verkiezen boven dat van een tijdbuis; de uitwerking dier projectielen toch is zeer lokaal, zij strekt zich slechts over een zeer geringe oppervlakte uit (de sfeer van uitwerking heeft een straal van ± 15 M.); alles komt dus aan op het nauwkeurig regelen van het vuur, wat met behulp van een schokbuis gemakkelijker kan geschieden, omdat de lengtespreidingen van het projectiel geringer zijn, dan de LS_{50} der springpunten bij gebruik van een tijdbuis. Zooals bekend is, brengt men in Duitschland het tegenovergestelde gevoelen in practijk; natuurlijk wordt daar dan ook in het schietvoorschrift »ein genaues Regeln der Sprengweiten" bijzonder aanbevolen. SPONR laat zich hieromtrent in de *Internationale Revue* van Augustus 1892, als volgt, uit: »Wir halten die grossen Erwartungen, welche Manche in dieses Geschoss sehen, für Hoffnungen, welche viele Aehnlichkeit mit jenigen auf einen grossen Treffer in der Lotterie haben". Hij is tot deze meening gekomen, omdat »ein genaues Regeln der Sprengweiten in den meisten Fällen unausführlich ist," terwijl »die Natur der Sprenggranate Bz. gerade ein genaues Regeln" eischt. Ook in Frankrijk schijnt de verwachting die men van de uitwerking dezer projectielen koestert, niet zeer hoog gespannen; men leest althans in de *Revue militaire de l'étranger* van Januari 1892: »Nous pensons qu'au lieu de diriger le tir de ces obus (torpilles) contre les hommes cachés derrière le parapet, il est préférable d'agir contre le parapet lui-même. On utilisera mieux la force d'explosion de ces projectiles en s'en servant pour bouleverser l'obstacle, ce qui permettra d'atteindre ensuite avec les shrapnels les hommes mis à découvert par la destruction de l'abri qui les protégeait." Wij zouden intusschen vreezen, dat het opruimen van deze dekkingen, zelfs met brisante granaten, te veel tijd en te veel munitie zou eischen, om een dergelijk gebruik dier projectielen aanbevelenswaardig te maken. Het gebruiken van een tijdbuis bij de brisante granaten komt ons het meest gewenscht voor, indien men er althans in slagen kan de brandtijden dier buizen genoegzaam regelmatig te maken en de sfeer van uitwerking dier projectielen bovendien vergroot kan worden.

Over het algemeen genomen acht de S. de granaatkartetsen in de meeste gevallen, ook tegen gedekte doelen, voldoende, daar zij het vuurgeven van af een door infanterie bezette borstwering ernstig bemoeilijken en bovendien het versterken der vuurlijn belemmeren kunnen, doordien het daarachter gelegen terrein met kogeltjes overdekt wordt. Alleen bij het beschieten van muren en randen van terreinvoorwerpen, zoomede van gedekt opgestelde troepen (dit laatste echter ten koste van een zeer groot munitieverbruik) heeft de brisante granaat voordeelen boven de granaatkartets. Van hare invoering zal echter allicht het gevolg zijn, dat men om de trefkans te verhoogen, de rotatie-snelheid van de verlengde granaat met behulp van

een sterkere trekhelling zal trachten te vergrooten, tengevolge waarvan de uitwerking der granaatkartets zal verminderen; terwijl in alle gevallen door het invoeren van een nieuw projectiel allicht de aanvulling der munitie bezwaarlijker zal worden.

De Kolonel L. acht bij het gebruiken van brisante ladingen eene *aanzienlijke* verkleining van het kaliber gewenscht, omdat het nuttig effect van zulk een granaat van klein kaliber van bijv. 4 KG., tengevolge van hare eigenaardige werking, ongeveer gelijk zal zijn aan die van een granaat van 8 KG. (1). Ging men hiertoe echter over, dan zouden wij vreezen, dat de materiele en moreele uitwerking dezer projectielen te gering en bovendien de springpunten der granaten (althans bij de thans gebruikelijke springmiddelen) niet waarneembaar zouden zijn; terwijl het vervaardigen van een granaatkartets voor zulk een vuurmond natuurlijk onmogelijk zou worden. Een dergelijke oplossing, waardoor men, indien zij al uitvoerbaar bleek, dus noodwendig tot tweeërlei kaliber bij het veldgeschut zou moeten komen, achten wij allerminst gewenscht.

Met betrekking tot het *rookzwak kruut* legt de S. den nadruk op de bezwaren, welke de cavalerie bij het verkennen van door de tegenpartij ingenomen stellingen zal ondervinden; bezwaren, welke zoo groot zullen blijken te zijn, dat dit wapen, zonder den steun van artillerie en infanterie zal te kort schieten. Hij vindt daarin aanleiding het gebruik van de boven reeds besproken »détachements d'exploration tactique» bijzonder aan te bevelen.

Evenzeer zal de artillerie op de moeilijkheid stuiten: »de reconnaître dans des limites suffisamment étroites l'emplacement de l'obstacle vivant qui arrête les autres armes et qu'il faut faire disparaître.» Om dit bezwaar op te heffen beveelt de S. in de eerste plaats — en wij gelooven volkomen ten rechte — het scheppen van een bijzonderen verkenningsdienst voor de artillerie aan, die in directe en voortdurende verbinding met haar is en dus een integreerend deel van hare eenheden uitmaakt. Verder geeft hij — hoewel overtuigd van de daaraan verbonden bezwaren — in overweging een dergelijke verbinding in te stellen tusschen de infanterie en de artillerie, welke op de volgende wijzen zou kunnen werken: 1°. de infanterie, die weet tegen welk punt zij haar aanval zal richten, wijst door middel van signalen de opstelling van het doel en de te bestrijken strook aan en stort zich niet eerder op den tegenstander, vóór deze eenigen tijd aan het werkzaam artillerievuur is blootgesteld geweest; 2°. de artillerie onder de onmiddellijke leiding van den algemeenen bevelhebber wijst door de richting harer schoten aan de infanterie het doel aan, waarop zij haar aanval moet richten.

Geen dezer beide stelsels komt ons navolgenswaardig voor; het eerste zal op het gevechtveld ongetwijfeld tot allerlei misvattingen en moeilijkheden aanleiding geven en zou bovendien de leiding van het artillerievuur naar

(1) Het is zeer de vraag, of deze meening door de practijk bevestigd zal worden. In het *Mil. Wochenblatt*, 1893, N°. 3 wordt daaromtrent een o. i. niet ongerechtvaardigde twijfel aan den dag gelegd.

de voorste infanterielinie verplaatsen; het tweede achten wij reeds daarom onuitvoerbaar, omdat van de standplaats der artillerie niet met voldoende juistheid kan aangegeven worden in welke richting en vooral op welk tijdstip de aanval moet plaats hebben en bovendien de impulsie hiertoe uit den aard der zaak van de infanterie zelve moet uitgaan. Een soortgelijken regel, voorkomende op bladz. 65 van onze »Handleiding» (1), hebben wij althans altijd onuitvoerbaar geacht.

Met het *snelvuurend kanon* kan men, vergeleken bij de thans gebruikelijke vuurmonden, in denzelfden tijd de dubbele uitwerking verkrijgen en het doel zoodanig in rook (als men althans van granaten gebruik maakt) hullen, dat de tegenstander slechts zeer gebrekkig van zijne wapenen gebruik kan maken. Het inschieten zal niet korter duren dan tegenwoordig, doch, zooals wij hierboven reeds opmerkten, met minder stukken kunnen geschieden; de overige kunnen of gedekt opgesteld worden of gebezigd worden om den vijand, door geëchelonneerd granaatkartetsvuur met groote verschillen in opzethoogte, het inschieten te bemoeilijken. Na het inschieten moet de vijand met vuur overstelpt worden; om echter te groot munitieverbruik te voorkomen, vure men slechts *op belangrijke doelen, op werkzamen afstand en met een bepaald tactisch doel*. Door grootere beweegbaarheid en opheffing van het recul moet de artillerie zich meer en meer van het terrein onafhankelijk trachten te maken, opdat haar tactiek werkelijk een »tactique de mouvement» zij.

Het *schild* zal de artillerie minder kwetsbaar maken, daardoor kan zij stoutmoediger optreden en een zwakkere infanterie voldoende steunen. Op gedekt opgesteld geschut zal de uitwerking van het artillerievuur verminderen, omdat de bediening grootendeels tegen granaatkartetskogels gedekt en de opstellingsplaats te weinig bekend is om het schild te kunnen treffen. Om dit geschut te dwingen zich bloot te geven, zal de infanterie dus voorwaarts moeten gaan (2).

De *mitrailleuse* kan zeer licht zijn en dus gemakkelijk op alle terreinen gebruikt worden; opdat zij echter in den loop van het gevecht gedurende 24' haar snelvuur zal kunnen afgeven, moet eene batterij van 6 mitrailleuses over 9 patrooncaissons beschikken. Daar de bewegelijkheid der caissons tevens die der batterij bepaalt, gaat het voordeel, dat bij de mitrailleuse-batterij uit den lichten vuurmond voortspruit, door de eischen der munitie-aanvulling grootendeels weder verloren. Daar zij haar eigen vuur niet kan regelen, zou men moeten komen tot de door den S. aanbevolen »batteries mixtes», bestaande uit 2 snelvuurkanonnen en 4 mitrailleuses, eene samenstelling, waartegen wij, zoowel met het oog op de oefening van het personeel,

(1) Een doeltreffend middel om aan de tot den laatsten (?) stormaanloop gored liggende infanterie het oogenblik van het begin van den storm aan te duiden, is het afgeven van een bepaald aantal batterij-salvo's.

(2) Onze meening omtrent deze aangelegenheid deelden wij reeds vroeger mede. (Zie *De Mil. Spect.* 1892, N°. 11, bladz. 706.)

als op de samenwerking der artillerie in het vuur en de aanvulling der munitie ernstig bezwaar zouden hebben. Hierbij komt, dat men — gegeven een bepaalden financieelen toestand en een zeker aantal beschikbare paarden — voor elke mitrailleurse-batterij een batterij van grooter kaliber moet missen, terwijl de eerste bovendien op de meest gebruikelijke afstanden in uitwerking bij de laatste achterstaat. Moge dus al de S. zoowel bij de cavaleriedivisiën, als in de eerste en laatste fasen van den strijd het gebruik dier batterijen aanbevelenswaardig achten, wij gelooven met het oog op de vele bezwaren aan haar gebruik verbonden, dat in den veldoorlog de mitrailleurse voorloopig wel niet zal optreden.

Men heeft reeds veelvuldig de vraag besproken of de nieuwe vindingen ten voordeele van het defensief dan wel van het offensief zullen komen.

In het algemeen zullen zij het vinden van het contact bemoeilijken en dus een voordeel opleveren voor hem, die zijne artillerie het eerst ontwikkeld heeft. Zoodra dit echter aan weërszijden heeft plaats gehad en de artilleriestrijd is beslist, komt de verbetering der vuurwapenen nagenoeg geheel in het voordeel van hem, die in den laatste de overhand heeft verkregen, omdat deze verbeterde vuurwapenen hem gedurende het verder verloop van den strijd ten krachtigste zullen steunen.

»A mesure que l'outil se perfectionne, son maniement demande une main plus délicate, un ouvrier plus habile. Les poudres sans fumée, les affûts à bouclier, les armes à tir rapide réclament un emploi très judicieux, la troupe inhabile à utiliser le terrain, à lancer à propos une rafale instantément efficace, se fera battre par une troupe inférieure en nombre, mais plus instruite.»

Zoo komt ook de Kolonel LANGLOIS tot de slotsom, waartoe vóór hem, reeds zoovelen gekomen zijn. Hoe groote waarde de vorderingen der techniek ook voor de krijgskunst mogen hebben, hoe grooten invloed de hoeveelheid der troepen ook moge uitoefenen, de geoefendheid der strijders zal — evenals in het verleden — ook in de toekomst over den uitslag beslissen; de beste wapenen zullen onnut blijken in niet of onvoldoend geoefende handen.

Vandaar den zoo gerechtvaardigden strijd tegen elk stelsel van legervorming, dat zich ten doel stelt de hoeveelheid der strijders te vergrooten ten koste der hoedanigheid; vandaar de ernstige waarschuwingen, die overal weerklinken tegen elke verkorting van oefeningstijd, waardoor de geoefendheid in de waagschaal gesteld wordt.

Wellicht is, zelfs voor de groote Europeesche legers, de tijd niet meer verre, welke v. D. GOLTZ profeteert: »Ein neuer Alexander wird erstehen, welcher mit einer kleinen Schaar trefflich gerüsteter und geübter Männer die kraftlosen Massen vor sich hertreibt, wenn diese die innere Tüchtigkeit verloren und sie sich, wie das Grünbannerheer der Chinesen, zu einem zahllosen aber friedfertigen Spiessbürgerschwarm verwandelt haben.»

Van het vijfde gedeelte verdienen de *munitie-aanvulling* en de door de artillerie te verrichten *verkenningen* eene nadere bespreking.

Alvorens de wijze, waarop de aanvulling der munitie moet plaats hebben, te kunnen beoordeelen, is het noodig, dat men zich een denkbeeld vormt van de hoeveelheid munitie, welke vermoedelijk in de gevechten der toekomst verbruikt zal worden.

Als basis hiervoor kan, indien men althans rekening houdt met de wijzigingen, welke sinds dien tijd, zoowel op het gebied der tactiek als dat der techniek, hebben plaats gevonden, in de eerste plaats het verbruik gedurende de met achterlaadgeschut gevoerde oorlogen gelden, waartoe wij hierachter eenige opgaven uit den Fransch-Duitschen oorlog laten volgen.

Wörth: 14 batterijen van het Vde korps verschieten in ± 6 uren 5926 projectielen of gemiddeld 70 per batterij en per uur.

Vionville-Mars la tour: 15 batterijen van het IIIde korps verbruiken in ± 8 uren 11.547 projectielen of gemiddeld 95 per batterij en per uur. (De 1ste rijdende batterij 1148 of per stuk 191; de 3de rijdende batterij 1164 of per stuk 194); 8 batterijen van het Xde korps in $\pm 6\frac{1}{2}$ uur 4800 projectielen of gemiddeld 92 per batterij en per uur. (De 1ste rijdende batterij 1048 of per stuk ± 175 .)

Gravelotte-St. Privat:

Korpsen.	Aantal batterijen.	Gemiddelde duur van den strijd.	Geheel verbruik.	Gemiddeld verbruik per batterij.	Gemiddeld verbruik per batterij en per uur.	Opmerkingen.
Garde	15	5 $\frac{1}{2}$ uur	8416	561	105	(1) De 2de lichte batterij 960 of per stuk 160.
IIIde korps	6	4 $\frac{2}{3}$ »	2647	441	96,6	
VIIde »	13	4 »	3231	248	62	
VIIIste »	15	6 $\frac{3}{4}$ »	5919	394	58,9	
IXde » (1)	13	5 $\frac{2}{3}$ »	7683	512	90,4	
Xde »	14	4 $\frac{1}{6}$ »	1564	111	100	
XIIde »	15	4 »	2224	148	37	

Noisseville (31 Aug.): 10 batterijen van het Iste korps verschieten in 3 $\frac{1}{3}$ uur 4235 projectielen of gemiddeld 132 per batterij en per uur.

(Slot volgt.)

De rechtsmacht van den militairen rechter der landmacht ten aanzien
van militaire, gemengde en commune delicten.

(Vervolg van N°. 1, bladz. 61.)

Niet alleen de Generaal DEN BEER POORTUGAEL, Mr. POLS en velen met hen, maar ook Mr. v. D. HOEVEN acht bovendien den burgerrechter *niet in staat* om over de zwaarte van het militaire delict te oordeelen.

»De burgerrechter zal moeten erkennen, dat hij moeielijk een oordeel kan vellen in zaken, die hare strafbaarheid ontleenen aan de bijzondere onderlinge verhouding van militairen. Hij zal gaafweg toegeven, dat hij niet waardeeren kan, welke de omvang en strekking van militaire misdrijven is, — dat bij kennismeming van militaire delicten door den burgerlijken rechter de zoo noodige veerkracht en tucht in het leger allicht zouden kunnen worden verlamd, omdat hij niet kan beoordeelen, *welken* schadelijken invloed *die* delicten daarop zullen kunnen uitoefenen.” Aldus Mr. v. D. HOEVEN.

Slechts zeer weinig schrijvers over militaire justitie, *ook in die landen waar een langdurige persoonlijke dienstplicht is ingevoerd*, zijn het met de aangehaalde woorden van Mr. v. D. HOEVEN niet eens. Onder die weinigen trekken mijne aandacht de Kapitein KOOLEMANS BEIJNEN en Dr. ERNST FRANZ WEISL, die beiden in beginsel dezelfde motieven aanvoeren voor de stelling: »de burgerrechter is wèl in staat over militaire delicten te oordeelen”.

De Kapitein KOOLEMANS BEIJNEN beroept zich daarbij op het krachtig pleidooi in de vergadering der Juristenvereniging van het jaar 1881 door Mr. v. HAMEL gehouden: »Moet de gewone rechter ook niet oordeelen over bedrog in den handel? Is de goede trouw niet de zenuw van den handel en moet hij niet in staat zijn de gevoeligheid van die zenuw te kennen? Wanneer er in de uitoefening van een ambt plichtverzuim heeft plaats gehad, moet de rechter dan ook niet de beteekenis der plichtvervulling in dat ambt weten te vatten? Wanneer er eene familie onteerd is en er vergripen tegen de zeden zijn gepleegd, moet dan de rechter, die misschien vrouw noch kinderen heeft, zich niet weten te doordringen van de beteekenis, welke die misdrijven

hebben voor de eer en den vrede van een gezin? Ik zeg niet dat de rechter is alwetend en almachtig; maar wel, dat het zijn plicht is om zich, op den rechtsbodem staande, te doordringen van de behoefte der maatschappij. Daarom ook stel ik een rechter van beroep boven een jury, samengesteld uit personen, die toevallig en slechts voorbijgaande aangewezen zijn. En nu zegt men van dien rechter van beroep, dat hij alles kan, doch dat hij alleen maar geen begrip heeft van de tucht in het leger. Ne touchez pas à la reine, heet het. Ne touchez pas au drapeau! Waarom niet? Is uw vaandel niet ons vaandel en draagt Gij het niet om onzentwille? Wij hebben een leger voor het land, maar niet voor het leger zelf. Waarom zou dan alleen dat vaandel niet kunnen staan in de hoede van den gewonen rechter (1)? Wanneer ik onder de Nederlandsche rechters zoovele voorbeelden zie van ijver en nauwgezetheid in alles wat met het recht samenhangt, dan vertrouw ik hem ook dat vaandel en die krijgstucht volkomen toe."

Ik merk op, dat wanneer inderdaad de juistheid van het argument van Mr. v. HAMEL algemeen werd gevoeld en erkend, men in het buitenland eene beweging zou moeten waarnemen om alle strafzaken zooveel mogelijk aan eene geheele of gedeeltelijke leekenrechtspleging te onttrekken en aan het onderzoek van louter rechtsgeleerden te onderwerpen; ik geloof echter niet dat eene dergelijke beweging alom in het buitenland wordt waargenomen. Gaat Mr. v. HAMEL dan niet te ver als hij beweert: »En nu zegt men van dien rechter van beroep, dat hij alles kan?»

Ik weet, dat de Nederlandsche rechterlijke macht in alle opzichten een hoog standpunt inneemt, en nimmer hoorde ik het tegendeel beweren; ook kan ik mij voorstellen, dat menigeen bij de eerste lezing van het welsprekend betoog van een man van gezag als Mr. G. A. VAN HAMEL geneigd is zich aan zijne zijde te scharen. Doch wanneer ik andermaal de verhoudingen en toestanden in de gewone maatschappij vergelijk met die in het leger (2), wanneer ik mij herinner, dat ik menigmaal ontwikkelde en beschaafde mannen schouderophalend heb zien glimlachen over feiten, die voor ons, officieren, uit een militair oogpunt een hoogst ernstig karakter droegen, dan schiet bij mij de overtuiging, dat een burger niet als handhaver der tucht in het leger, als rechter over de militaire delicten, kan optreden, steeds dieper en vaster wortel.

Men zal mij tegenwerpen: »Maar kent gij mitsdien ook geen recht tot oordeelen toe over de beteekenis van militaire misdrijven aan de burgerleden

(1) Mr. v. HAMEL zegt elders: »Wanneer de gewone strafrechter bevoegd is den geestelijke te vonnissen, die het geheim der biecht heeft geschonden, waarom zou hij dan niet bevoegd zijn een militair te veroordeelen, die de tucht in het leger heeft overtreden? Kan hij weten wat de biecht is en beteekent in de kerk, waarom zou hij niet evenzeer weten wat de tucht is in het leger?» Terecht is opgemerkt, dat de rechter niets te maken heeft met het op zich zelf staande kerkelijke feit van schending van het geheim der biecht.

(2) Ik zou alleen kunnen toegeven, dat, naar mijne bescheiden meening, de toestanden aan boord van een schip in tal van opzichten overeenkomen met die in de armee.

van het Hoog Militair Gerechtshof en aan de auditeurs-militair?" Een beslist »ja" is mijn antwoord; maar men vergete niet dat de taak der rechtsgeleerden *uitsluitend* bestaat in het deelnemen aan de rechtspraak over militairen; dat zij *voortdurend* met de militaire samenleving in aanraking blijven; dat zij *steeds* de noodzakelijkheid voelen in het wezen en zijn der militaire maatschappij te moeten doordringen; dat zij bovendien *immer* in de gelegenheid zijn om omtrent elk feit de meening en beschouwingen der officieren te vernemen. Die rechterlijke ambtenaren doorloopen een geheele militaire leerschool. Men zal mij toch gereedelijk willen toegeven, dat het geheel anders gesteld zou zijn met de ambtenaren eener gewone rechtbank, die militaire voorlichting zouden missen, die slechts van tijd tot tijd over een militair delict zouden hebben te oordeelen, en wier aandacht reeds nu zeer verdeeld is.

De militaire stand is een afzonderlijke stand, die zijne eigenaardigheden heeft, en die men niet kan kennen, als men daarmede niet in voortdurende aanraking is. (Mr. R. W. D. HEYLIERS, gewezen auditeur-militair.)

Mr. VAN HAMEL vraagt: »Steeds wordt aangevoerd dat de gewone rechter geen kennis kan hebben van de beteekenis der krijgstuicht; maar is dit ooit gebleken?" Ik heb hierboven door voorbeelden uit de geschiedenis aangetoond, dat deze vraag bevestigend beantwoord moet worden. Ik voeg daarbij, dat op dit oogenblik in geen enkelen Staat de berechtiging van militaire misdrijven aan burgerrechtbanken is opgedragen, en dat het mijns inziens in de bestaande tijdsomstandigheden geen aanbeveling verdient, om op het gebied der tucht in het leger proeven te gaan nemen.

Mr. v. HAMEL beroept zich op de door Mr. v. D. HOEVEN aangehaalde woorden van een uitnemend rechterlijk ambtenaar, die sinds jaren een werkzaam aandeel had gehad in de militaire rechtsbedeeling. En wat zeide deze ongeveer? »Indien het niet te moeielijk ware het vooroordeel te overwinnen, dat de berechtiging van militaire strafzaken door militairen in bescherming houdt, zoo zou ik niet ongenegen zijn de geheele militaire jurisdictie te doen vervallen." Maar daartegenover staat het in geschriften bekend geworden gevoelen van Mr. POLS, gewezen advocaat-fiscaal, van Mr. v. D. HOEVEN, die een deel van zijn leven als het ware wijdt aan het militair strafrecht, van Mr. BEAUJON, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, van Mr. HEYLIERS, eertijds auditeur-militair.

Men heeft opgemerkt, dat het beginsel van eenheid van recht, eenheid van rechtspraak noodig maakt, en dat er geene redenen bestaan om de standgerechten voor militairen te behouden, nu die voor geestelijken, zee-lieden, studenten enz. zijn afgeschaft.

Ik geloof echter, dat het juiste beginsel van eenheid van recht de afwijking in een bijzonder geval, waar het belang van den staat zulks vordert, niet mag uitsluiten. Men make zich niet schuldig aan Principien-Reiterei! En heeft Dr. EMIL DANGELMAIER, K. K. Hauptmann-Auditor (Die Militär-

Gerichtsbarkeit in ihrer historischen Entwicklung und heutigen Gestaltung; GOLTDAMMER'S Archiv für Strafrecht, 1884) niet volkomen gelijk als hij beweert: »Es is durchaus unrichtig, dass die Militär-Gerichtsbarkeit gegen die Gleichberechtigung aller Bürger vor dem Gesetze verstösst. Diese unrichtige Auffassung beruht nur darauf, dass man den Militär-Gerichtsstand einen privilegierten nannte. Die früher in Deutschland bestandenen Sondergerichte (der Adeligen und Geistlichen) beruhten auf Standes-Privilegien, während die Militär-Gerichtsbarkeit aus staatsrechtlichen Gründen besteht, eine durch das Wesen des Heeres gebotene Nothwendigkeit ist.»? Elders zegt deze schrijver: »Die Militärgerichte sind ausserordentliche Gerichte, Sondergerichte; allein sie gehören nicht zu den privilegierten Gerichten, wie manchmal (selbst von bedeutenden Schriftstellern) irriger Weise angenommen wird. Die ständischen Gerichte des Mittelalters beruhten auf Standes-Privilegien. Im Mittelalter war der Grundsatz tief in das Rechtbewusstsein eingewurzelt, dass jeder nur von seinen Standesgenossen abgeurtheilt werden könne, woraus die Sondergerichte der Adeligen, Geistlichen etc. entstanden. Mit dem Wegfalle des angeführten Grundsatzes haben auch diese Sondergerichte aufgehört.»

Dr. C. J. M. MITTERMAIER (Das Deutsche Strafverfahren, 1845) zegt: »Die Bürger, welche durch die von Soldaten begangenen gemeinen Verbrechen verletzt sind, haben vielfach Ursache, zur militärischen Gerichtsbarkeit nicht das nöthige Vertrauen zu haben, da die Besorgniss der Begünstigung der Soldaten durch Richter aus dem Militärstande oft nahe liegt.»

Gewis geeft de *tegenwoordige* rechtspraak der krijgswet geen gegronde aanleiding tot de bewering, dat de onderwerping van een persoon aan de militaire rechtsmacht eene bevoordeeling beoogt of ten gevolge heeft.

De Kapitein KOOLEMANS BEIJNEN wil den militairen rechter de rechtspraak over militaire delicten in vredetijd laten behouden, omdat daardoor de meerdere verheven zal worden; de militair, waar hij zich aan ernstige militaire misdrijven heeft schuldig gemaakt, moet in de rechtszaal de uniform van zijne meerderen vinden, dat zal voor den mindere een prikkel te meer zijn tot betoening van achting, eerbied en gehoorzaamheid. Mijn hooggeachte leermeester heeft daarin volkomen gelijk, doch uit het voorgaande moge voldoende gebleken zijn, dat ik het niet met hem eens ben, waar hij beweert, dat de noodzakelijkheid (1) van de militaire jurisdictie voornamelijk op dien grond verdedigd moet worden; ja, ik ga zelfs verder en vind dien grond, op zichzelf beschouwd, niet bijzonder krachtig. Neem ik toch voor het oogenblik met den Kapitein KOOLEMANS BEIJNEN en Mr. v. HAMEL aan, dat de burgerrechter een absoluut juist inzicht kan erlangen in militaire toestanden, dat hij de verhoudingen in het leger en de eischen der militaire samenleving kan begrijpen, dat hij, zonder bijzondere opvoeding en leer-

(1) Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, 1882-83, Vde Verslag, bladz. 263.

school, niet minder dan de volbloed soldaat, als zulks maar van hem gevraagd wordt, bij de beoordeeling van de beteekenis van feiten tot in merg en been *soldaat* zal wezen, dat zijne rechtspraak zich volkomen kan aansluiten aan de wijze waarop de chefs hunne disciplinaire macht uitoefenen, dan vraag ik, daarbij thans ook maar eens de oogen sluitende voor tijden van oorlog, of ik den officier, ik zou haast zeggen de *uniform*, wel als rechter noodig heb? Mij dunkt, dat ik dan wel aannemen mag, dat die burgerrechter zorgen zal, dat de vereischte achting, eerbied en gehoorzaamheid aanwezig is, dat hij in militaire aangelegenheden het prestige van den meerdere zoo hoog mogelijk zal opvoeren en de onderworpenheid van den mindere zoo krachtig mogelijk zal doen gevoelen. Of zal men volhouden: »de burgerrechter is volkomen in staat de militaire beteekenis van *alle*, zelfs van de zuiver militaire delicten te beoordeelen, de handhaving der tucht in het leger kan gerust aan zijne handen toevertrouwd worden, maar *toch* is het voor het prestige van den meerdere noodig dat hij rechterlijke functiën vervuld?» Zoo ja, dan hecht men *bepaaldelijk* eene *beslissende* waarde aan het feit, dat de mindere de *uniform* van den meerdere in de gerechtszaal ziet, en van dat standpunt uitgaande, mag men slechts noode eene lans breken voor de inkrimping van de uitgebreidheid der militaire rechtsmacht; immers — zij het ook slechts wegens bepaalde *commune* delicten — eene onderwerping aan den burgerrechter zou steeds als 't ware een aanval zijn op het prestige der meerderen, althans kunnen leiden tot eene vermindering van 't prestige, zooals wij 't nu kennen bij eene militaire jurisdictie die medebrenkt, dat de militair *altijd* de *uniform* van zijne meerderen in de gerechtszaal ziet.

Ik breng in het midden, dat ik bij de bestudeering van de lezing van den Kapitein KOOLEMANS BEIJNEN den indruk kreeg, alsof hij zijn zoo juist besproken argument wat al te veel op den voorgrond plaatst. Wijst de geachte schrijver er niet tevens op, dat eene scheiding tusschen het *militair* disciplinair strafrecht — dat door zijn veel grooteren omvang een geheel ander karakter heeft dan dat bij elke andere categorie van ambtenaren — en het eigenlijk strafrecht niet wel mogelijk is? De commandant moet ontegenzeggelijk een uitgebreid disciplinair strafrecht bezitten; de uitoefening dier krijgstuhtelijke rechtsmacht en de rechtspraak over militaire delicten smelten mitsdien ineen, en beide moeten alzoo aan den militair opgedragen worden.

De vraag komt mij zelfs op de lippen, of het wel gewenscht is, dat de officier *in uniform* zitting neemt in den krijgsraad. De soldaat moet in het krijgsraadlid niet zien den militairen *meerdere*, maar den militairen *rechter*, tegen wien hij alles ter zijner verdediging of tot opheldering zijner zaak zeggen mag. Wanneer hij bijv. vermeent, dat zijn kapitein een valsch rapport heeft opgemaakt, dan moet hij zich door de militaire hoedanigheid zijner rechters geen oogenblik laten weerhouden zulks op te merken. Gewis heeft den

Franschen wetgever deze gedachte voor den geest gezweefd, toen hij neerschreef in art. 121 (Code de Justice Militaire pour l'Armée de terre): »il (le président du Conseil de guerre) l' (l'accusé) avertit que la loi lui donne le droit de dire tout ce qui est utile à sa défense.»

Zou het niet gewenscht zijn, althans in vreedestijd, den officier in toga en met barret in de vierschaar te doen zitting nemen?

Op de Juristenvergadering is door enkelen aangedrongen op eene uitbreiding van het gebied der tucht, waardoor, zoo meende men, de militaire rechtspraak zou kunnen verdwijnen. Ik volsta met op te merken, dat ik niet geloof, dat iemand onder ons, officieren, met dat voorstel zal kunnen meegaan, al ware 't maar alleen, omdat het den strafopleggers eene veel te groote verantwoordelijkheid op de schouders laadt.

Ten slotte zij het mij nog vergund er aan te herinneren, dat men vrij wel algemeen van gevoelen is, dat de delicten — en natuurlijk in de eerste plaats weer de zuiver militaire — door militairen begaan, ter wille eener goede handhaving der tucht ook in vreedestijd *snel* berecht dienen te worden. De geëischte snelle rechtsbedeeling kan volgens velen onmogelijk verkregen worden, wanneer de militair voor de burgerrechtbank terecht zou moeten staan.

Al het voorafgaande brengt mij tot het besluit: dat de militair in vreedestijd, naar aanleiding van militaire delicten, voor eene militaire rechtbank moet terecht staan.

Is men eenmaal tot deze conclusie gekomen, zoo moet gezorgd worden, dat de militair rechters krijgt, die op de hoogte van hunne taak zijn, hetgeen op dit oogenblik niet in voldoende mate het geval is.

Ik heb er reeds op gewezen, dat in Frankrijk de rechtswetenschap ernstig door de officieren beoefend wordt; eveneens is dit het geval, ik hoop goed ingelicht te zijn, in Italië. In Rusland heeft men te St. Petersburg een militaire rechtsschool met driejarigen cursus, en het getal aspiranten overtreft telken jare dat der opengestelde plaatsen.

Met anderen ben ik van meening, dat men aan een onzer universiteiten een tweejarigen cursus zou moeten openen voor officieren; daar moet gelegenheid bestaan niet alleen zich met strafrechtelijke kennis, in engeren zin, te verrijken, maar tevens zich algemeene notiën van recht eigen te maken. Alléén zij, die gedurende minstens 5 en hoogstens 12 jaar als officier in de gelederen gediend hebben, en zich gedurende hun diensttijd door goede militaire en maatschappelijke eigenschappen onderscheiden hebben, begiftigd zijn met een helder verstand, werklust en een flink karakter, kunnen aan de hoogeschool worden toegelaten. Dus alléén officieren, evenals in Rusland en Italië, kunnen als rechters optreden; te bepalen dat ook onderofficieren, zooals o. a. in Frankrijk en Beieren (1) het geval is, of zelfs

(1) Zie voor verdere bijzonderheden het reeds aangehaalde werk van GAND en de dissertatie van A. C. H. GEUKAMA BAKKER.

minderen, zooals o. a. in Pruisen en Oostenrijk, deelnemen aan de rechtspraak, vind ik geheel verwerpelijk. Een jaar, en wel het jaar vóórdát de officier als rechter moet optreden, wordt hij in de gelegenheid gesteld practische kennis op te doen aan de burgerlijke en militaire rechtbanken. (Militärgerichts-Praktikant) (1).

Mijn inziens moet de militair-rechterlijke macht uit een onafzetbaar en een tijdelijk gedeelte bestaan, en moet het burgerlijk element niet, zooals in Frankrijk en Rusland, geheel geweerd worden, doch evenmin zal men daaraan, zooals in Beieren, te veel zetels moeten afstaan. *Om de gedachte te bepalen, en meer waarde mag aan mijn voorstel niet gehecht worden, zal ik de door mij wenschelijk geachte samenstelling van een krijgswaad aangeven* (2).

(1) Alzoo geene jeugdige luitenaants meer in de krijgswaden. De commissie van 1821 stelde voor de officieren niet vóór hun dertigste jaar tot krijgswaadslid te benoemen en slaakte de ver-zuchting: „Welk een ijselijk beeld van de militaire justitie! Nu kinderen, die zich soms ver-maken met het teekenen van mannetjes af te snijden op het zand der inktkokers.”

(2) Bij Koninklijk Besluit van 2 October 1841 werd eene Commissie benoemd tot herziening van het militair strafrecht; zij vervaardigde een ontwerp van wet op de samenstelling en rechts-macht der rechterlijke collegiën en een Ontwerp van Wetboek van Strafvordering. De commissie werd ontbonden bij Koninklijk Besluit van 21 December 1848, en hare ontwerpen genieten eene tot nu toe onverstoorde rust.

Volgens de ontwerpen blijven de commune delicten bij den militairen rechter, hetgeen toen-maals door de Grondwet geëischt werd. Over het meer of minder wenschelijke der hand-having van de uitgebreidheid der militaire jurisdictie, vond ik in de begeleidende stukken der ontwerpen niets aangeteekend.

De militaire rechter zetelt in:

1. de gewone krijgswaden;
2. de krijgswaden voor generaals en hoofdofficieren;
3. de krijgswaden te velde;
4. de krijgswaden in vestingen in tijd van oorlog;
5. de krijgswaden van herziening;
6. het Hoog Militair Gerechtshof.

De krijgswaden bestaan uitsluitend uit militairen, en wel hoofdzakelijk omdat men vreesde dat de burger-rechtsgeleerden in den krijgswaad te veel invloed zouden hebben. Men achtte het noodzakelijk, vooral met het oog op het systema van mondelinge debatten, bij de krijgswaden een vasten president (een op nonactiviteit of op pensioen gesteld hoofdofficier) aan te stellen, en de gewone leden, welke een bepaalden leeftijd en een zeker aantal dienstjaren moeten hebben, voor minstens 6 maanden te benoemen.

Een krijgswaad voor generaals en hoofdofficieren geeft ook aan deze het voorrecht, dat hunne zaken in tweede instantie behandeld kunnen worden. Het werd niet noodig bevonden voor die collegiën een vasten president aan te wijzen en evenmin een afzonderlijken auditeur en griffier. De werkzaamheden van laatstgenoemde ambtenaren zouden gevoegelijk door de aangewezen ambtenaren van het Hoog Militair Gerechtshof kunnen worden waargenomen.

Bij de krijgswaden van herziening wordt het hooger beroep der vonnissen van die bij het leger te velde of in vestingen in tijd van oorlog afgedaan.

Het aantal krijgswaden wordt door den Koning vastgesteld.

Mr. H. REIGER (Proeve over de zamenstelling en de competentie der regtbanken voor de landmagt en de wijze van rechtspleging bij dezelve in verschillende staten van Europa, bijzonder in Nederland, 1842.) stelt voor de krijgswaden uit rechtsgeleerden en officieren samen te stellen. De officieren zullen voor den tijd van 5 jaar zitting nemen.

Mr. A. M. DE ROUVILLE (Gedachten over eene nieuwe wetgeving van Militair Strafrecht, 1831.) wil eveneens vaste krijgswaden.

In de krijgswaden zullen ook juristen zitting nemen.

Zowel Mr. REIGER als Mr. DE ROUVILLE wijzen er op, dat het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie in het Militair Strafrecht onvoldoende is.

De krijgsraad bestaat bijv. uit 6 leden, waarvan twee (een burger en een militair) tot op zekeren leeftijd onafzetbaar zijn; het militaire onafzetbare lid vervult de functiën van president, en kan den rang hebben van kapitein, majoor, overste of kolonel. Van de vier tijdelijke leden hebben twee den rang van luitenant of kapitein, en twee steeds den rang van kapitein. Twee der kapiteinsplaatsen worden steeds ingenomen door officieren, die minstens twee jaar eene compagnie gecommandeerd hebben. De tijdelijke leden worden, evenals in Italië, voor 2 jaar benoemd (1); de helft treedt om het jaar af; de mogelijkheid eener herbenoeming, nadat men gedurende zekeren tijd weer in de gelederen gediend heeft, is gewenscht. Het aantal tijdelijke leden is vrij groot genomen, teneinde te verhoeden, dat de krijgsraden op stuk van zaken buiten het leger zouden staan. In de gerechtszaal blijve voortdurend een frissche, krachtige militaire geest heerschen! Indien men het aantal onafzetbare leden vermeerdert, wordt de vrees geboren, dat in den loop der jaren de militaire geest veel van zijn frischheid en kracht verliezen zou, en dat de rechtspraak zich niet meer zou aansluiten aan de wijze waarop de chefs hunne disciplinaire macht uitoefenen.

Mr. v. d. HOEVEN (Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap, 1ste Verslag, 1875.) zou wenschen, ik stipte het reeds aan, dat de burgerrechtbanken ook zouden rechtspreken over de militaire delicten; aan die burgerrechtbanken zouden dan militaire leden worden toegevoegd, welke echter alleen het recht zouden bezitten om over de mate van straf te beslissen.

De spreker was voorts van meening dat deze nieuwigheid te veel tegenkanting zou ondervinden, en gaf daarom tevens de samenstelling aan van een krijgsraad, die over de militaire delicten zou oordeelen. Die krijgsraden moesten uitsluitend uit officieren bestaan, die voor 1 of 2 jaar benoemd werden en in de gelegenheid gesteld waren eene bijzondere studie van het militair strafrecht te maken.

J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT (Gids, 1866) wil de militaire delicten door krijgsraden laten berechten. De gemeene delicten zullen behooren tot de competentie der gewone rechtbanken; aan die rechtbanken worden dan militaire adviseurs toegevoegd.

De Generaal DEN BEER POORTUGAEL geeft in zijn meergenoemd prae-advies de volgende samenstelling aan: de krijgsraden bestaan uit een openbaar aanklager, 2 rechtsgeleerden en 5 officieren; wenschelijk is het de officieren voor een bepaalden tijd te benoemen. De verwisseling der officieren moet zoo veel mogelijk beperkt en de jongeren uitgesloten worden. De Hooge Raad moet het toezicht houden op den geregelden loop en de afdoening van alle militaire rechtsgedingen; de Generaal DEN BEER POORTUGAEL geeft in overweging aan dat hooge rechtscollege 2 of 3 hoofdofficieren van de land- en zeemacht toe te voegen voor al wat tot de militaire judicature behoort.

Het Belgische wetsontwerp (1890) van Mr. TEMPELS geeft de volgende samenstelling aan der permanente vredeskrijgsraden: 1°. een kolonel of luitenant-kolonel; 2°. een burgerlid; 3°. een majoor; 4°. een kapitein; 5°. een luitenant.

De militaire leden worden bij toerbeurt aangewezen uit de officieren in de residentie van den krijgsraad aanwezig; zij nemen zitting voor den tijd van een maand. Het burgerlid wordt benoemd door den Koning, voor den tijd van 3 jaar, »*parmi les juges effectifs du tribunal de première instance du siège du Conseil de guerre.*»

(1) In Griekenland en Beieren worden de officieren voor een jaar benoemd; in Frankrijk, Servië, Rumenië, Turkije en Rusland voor 6 maanden; in Portugal voor 4 maanden.

In het Concept Wetboek van Regtspleging voor de Landmagt in het Koninkrijk der Nederlanden van het jaar 1821 wordt voorgesteld de officieren voor één jaar te benoemen, teneinde op die wijze officieren te vormen die op de hoogte zijn der militaire justitie. »Nu, aldus de commissie van 1821, worden soms stafofficieren tot president van den krijgsraad benoemd, die soms niet weten wat een krijgsraad is.»

Men zou kunnen opmerken, dat de onafhankelijkheid van de tijdelijke leden niet genoegzaam verzekerd is; doch is de onafhankelijkheid van de onafzetbare leden eener rechterlijke macht volkomen gewaarborgd? Ik geloof, dat deze vraag ontkennend moet beantwoord worden; immers hunne bevordering geschiedt door de Regeering, en nu zou ik wel kunnen aannemen, dat een rechterlijk ambtenaar om in den geest van de Regeering te handelen, bij het vellen van een vonnis rekening houdt met de opvattingen die hij weet, dat bij hoogerhand gekoesterd worden. Intusschen ik wil wel toegeven, dat de tijdelijke leden van den krijgssraad meer afhankelijk zijn dan de onafzetbare leden, maar daarom zou ik ook gaarne zien, dat als tegenwicht de leden van een militair Hof van appèl ook in de toekomst *allen* onafzetbaar waren.

Een jurist heeft zitting in den krijgssraad. De adviezen van een bekwaam beroepsrechter zullen altijd gewaardeerd worden, en vooral gedurende de eerste jaren der nieuwe regeling zal zijne tegenwoordigheid welkom zijn. Men behoeft niet te vreezen, dat hij te veel invloed zal krijgen, want naast hem zitten officieren, die werkelijke rechtskennis bezitten.

Ik merk nog op, dat het strafrecht ook wel in contact komt met het civiel recht; de krijgssraad zal bijv. moeten beslissen of er in een bepaald geval een praëjudicieel geschil aanwezig is. Zoo ja, dan wordt dat geschil uitgemaakt door den burgerrechter en het strafrechtelijk onderzoek, althans voorloopig, niet voortgezet. Ofschoon de krijgssraad dus over het geschil zelve geen uitspraak doet, zoo moet hij toch nagaan of de opgeworpen quaestie op eenigszins aannemelijke gronden berust. Aangezien de officieren natuurlijk geen studie van het civiel recht gemaakt hebben, zal in gevallen, als daar juist bedoeld, de steun en voorlichting van een jurist moeielijk gemist kunnen worden. En ook zonder dat er een praëjudicieel geschil wordt opgeworpen zal vaak als element van een strafbaar feit een vraagpunt van civiel-rechtelijken aard moeten worden beslist; zoo zal menigmaal bij de vraag of iemand zich aan diefstal heeft schuldig gemaakt een onderzoek te pas komen of het voorwerp aan een ander toebehoort, een vraag die bezwaarlijk zonder raadpleging van civiel recht zal kunnen worden uitgemaakt.

Door een zeker aantal rechtsgeleerden in de organisatie op te nemen, bevordert men bovendien de studie van en de belangstelling voor het militair strafrecht in de juristenwereld.

Het openbaar ministerie en de betrekking van griffier worden waargenomen door in de rechten gepromoveerde burgers.

Hoeveel krijgssraden zijn er noodig? Ik zou denken drie; misschien kan men zelfs wel met twee volstaan (1). Teneinde zoo weinig mogelijk officieren aan hun troependienst te onttrekken, is het gewenscht het aantal zeer te beperken, doch van den anderen kant mag men niet vergeten, dat de krijgssraden snel moeten recht doen, en dat de officieren meer tijd noodig

(1) Zie hierover de lezing van den Hoogleeraar v. D. HOEVEN in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap (26 Nov., 1875).

zullen hebben om omtrent eene zaak eene bepaalde rechtsovertuiging te krijgen dan de gewone rechter, terwijl zij daarbij hunne krijgskundige studiën niet geheel mogen op zijde zetten. Ook moet de vredesorganisatie, en dit is een eisch die door de meeste schrijvers gesteld wordt, een degelijke kern bevatten voor den tijd van oorlog en daarmede gelijkgestelde tijden, als wanneer het aantal krijgsraden vermeerderd moet worden.

Indien men de krijgsraden laat resideeren bijv. te den Haag, Utrecht en Breda, zal het ongerief van te grooten afstand van vierschaar en justiciablen tot geringe afmetingen teruggebracht zijn. Bovendien vind ik, dat bedoeld ongerief bij de tegenwoordige uitgebreidheid van het spoorwegnet niet meer veel gewicht in de schaal legt.

Eindelijk: *vooraf* moeten op papier de personen (en het reserve-personeel) aangewezen zijn, die zitting moeten nemen, wanneer de krijgsraden over de oudere luitenants en kapiteins hebben te oordeelen, aangezien de tucht eischt, dat de oudere niet voor den jongere, de hoogere niet voor den lagere in rang terechtstaat. Mij dunkt, dat deze regeling voldoende is, daar het slechts zelden voorkomt, dat een officier voor den krijgsraad gedaagd wordt. Lichte overtredingen, welke niet in botsing komen met de tucht (bijv. het niet muilbanden van een hond, als zulks bij verordening gelast is), kunnen door den burgerrechter gestraft worden; verstoren zij wel de militaire orde, zoo zal toch meestal disciplinaire afdoening mogelijk zijn. (Zie de Ontwerpen van Mr. v. D. HOEVEN.)

Over de al of niet wenschelijkheid van de invoering van jury's (Beieren en Zwitserland), of daarmede gelijkenis vertoonende instellingen, in de militaire rechtspleging kan, naar ik meen, in ons land gezwegen worden. Ik geloof, dat jury's voor een leger zeker niet aan te bevelen zijn; in Zwitserland is men over haar werking niet tevreden. HILTY zegt: »Aussi longtèmps que l'institution du jury existera, il sera impossible, même en l'administrant avec les plus grands soins, de réhabiliter la justice militaire dans l'estime générale.» En wat Beieren betreft, de geest zijner beide legerkorpsen wordt geheel beheerscht door dien van het geheele Deutsche leger, en daaraan schijnt het te moeten worden toegeschreven, dat de nadeelige invloed van militaire jury's in dat land niet sterk gevoeld worden.

Het openen van een cursus aan een onzer hoogeschole in het strafrecht voor officieren mag evenwel niet het gevolg hebben dat het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie en te Kampen in die wetenschap verwaarloosd wordt. De tijd op dit oogenblik daartoe aan de Academie beschikbaar gesteld, acht ik te kort, èn voor het heden, èn voor de toekomst (1). Wil

(1) In het jaar 1836 richtte de regeering aan de leden van het Hoog Militair Gerechtshof, aan de auditeurs-militair en aan de bevelvoerende generaals en korpscommandanten eene aanschrijving, waarbij advies gevraagd werd nopens de wenschelijk geoordeelde verbeteringen in de militaire strafwetgeving. Reeds toenmaals werd in meer dan een advies, o. a. in dat van den generaal CHASSÉ, er op gewezen, dat bij de opleiding tot officier te weinig tijd besteed werd aan het onderwijs in het militaire strafrecht.

men later in het leger een *voldoend* aantal personen aantreffen, die lust gevoelen een gedeelte van hun carrière in de militaire rechterlijke macht door te brengen, of daarin voor altijd over te gaan, dan moet aan *vele* belangstelling en liefde voor de rechtswetenschap worden ingeboezemd. Bovendien blijft *elk* officier gedurende zijne geheele loopbaan in aanraking met het strafrecht; allen moeten mitsdien van die wetenschap een eenvoudig, doch helder en juist begrip hebben. De aanstaande officier leere een wetsartikel lezen, worde bekend gemaakt met zijne toekomstige plichten en rechten, verneme dat de meerdere geen onbeperkt gezag heeft over zijne minderen, maar dat het rechtmatige gezag gegrondvest is op, en begrensd wordt door de wetten, reglementen en voorschriften, en dat men bij gebrekkige kennis daarvan èn als meerdere, èn als mindere onbruikbaar is. Het onderwijs behoort een practisch, zuiver militair karakter te dragen en moet dientengevolge door een officier gegeven worden; een officier echter, die zich tot het wetenschappelijke gedeelte zijner taak aan een onzer hoogeschoolen heeft kunnen voorbereiden.

De hoofd- en opperofficieren, zij, die eene sterkte verlaten of aan den vijand overgegeven hebben, enz., staan terecht voor het Hoog Militair Gerechtshof, dat in beginsel zijne tegenwoordige samenstelling behoudt.

De leden zijn tot zekeren leeftijd onafzetbaar. De militaire leden worden gekozen uit de onafzetbare leden der krijgswetenschappen en officieren (ook gepensioneerden), die eene bijzondere studie van de rechtswetenschap gemaakt hebben en daarmede gedurende hun loopbaan veel in aanraking zijn geweest. Is het stelsel eenmaal in volle werking, zoo zal men onder de hoogere officieren gemakkelijk een voldoende aantal vinden, die de noodige juridische kennis en ervaring hebben. Teneinde niet te beperkt te wezen in de keuze, zou men kunnen vaststellen, dat de hoofdofficier, lid wordende van het Hoog Militair Gerechtshof, den titulair rang verkrijgt van kolonel, generaal-majoor of luitenant-generaal.

In de door de wet aangegeven gevallen, bijv. een commandant wordt beschuldigd van zonder geldige militaire redenen gecapituleerd of zijn oorlogsbodem verlaten te hebben, is het Hof verplicht, alvorens het vonnis te vellen, het advies te vragen van een raad van enquête.

Het Hoog Militair Gerechtshof is voorts Hof van appel, en zou, de casuatie aangenomen zijnde, uit twee kamers moeten bestaan. (Zie de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, 1882—1883, Vde Verslag, bladz. 280, 313 en 314.)

De vraag mag geopperd worden of het niet gewenscht is, en wel voornamelijk met het oog op het hooger beroep, ook voor de hoogere officieren, op de hiervoren voor de oudere subalterne officieren aangegeven wijze krijgswetenschappen bijeen te roepen. Terecht heeft echter Mr. v. D. HOEVEN gezegd, dat voor *zeer* hoge rangen (Bazaine) op deze regeling eene uitzondering gemaakt moet worden.

Schaft men het Hoog Militair Gerechtshof af, zoo zou het beroep moeten geschieden op een rechtbank van denzelfden aanleg. Men zou dan evenwel in de militair-rechterlijke organisatie een college missen, dat geheel en al uit onafzetbare leden bestaat, tenzij men daarin weer te gemoet mocht komen door, handelende in den geest van het voorstel van den generaal DEN BEER POORTUGAEL, aan den Hoogen Raad onafzetbare militaire leden toe te voegen, welk hoog rechtscollege dan tevens Hof van appèl zou wezen voor de militaire strafzaken.

Ik merk nog op, dat men bijna overal in Europa (1) een hooger militair rechtscollege, hetzij als Hof van cassatie, hetzij als Hof van appèl aantreft.

Ongetwijfeld moet in alle geval aan den Hoogen Raad der Nederlanden het recht tot cassatie van militaire vonnissen toegekend worden; zolang niet aan dien eisch voldaan is, blijft het onmogelijk eenheid en gelijkvormigheid der crimineele justitie te verkrijgen.

Met den Kapitein G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN ben ik van oordeel, dat het leger te velde door meer dan één krijgswaad gevolgd moet worden, en dat mitsdien onze tegenwoordige oorlogsorganisatie te weinig officieren voor den justitiedienst uittrekt (zeven officieren bij het groote hoofdkwartier). Men vergete niet, dat in oorlogstijd eene zeer snelle rechtsbedeeling bepaald noodzakelijk is.

Aan de divisieën zouden de drie vredeskrijgsraden toegevoegd en daarbij een nieuwe griffier aangesteld kunnen worden; de vroegere griffiers worden de auditeurs-militair bij de krijgswaden te Amsterdam, den Haag en Utrecht, welke samengesteld worden uit officieren die reeds vroeger als krijgswaadslid dienst hebben gedaan.

Men zal mij tegenwerpen, dat eene organisatie als de bovenstaande — het denkbeeld is niet nieuw — bijzondere uitgaven vordert, dat zij een zeker getal goede officieren aan den gewonen dienst onttrekt en dat de regelmatige aanvulling niet verzekerd is (2).

Het geldmotief mag bij deze hoogst belangrijke quaestie niet in debat gebracht worden; de kosten zullen toch niet zoo hoog loopen, dat zij een onoverkomelijk bezwaar vormen.

De dienst zal onder de voorgestelde regeling misschien minder lijden dan onder de bestaande. Zou voorts de officier, die steeds toonde liefde voor de studie te bezitten en door zijne militaire eigenschappen zich reeds vroeg onderscheidde, minder geschikt worden in zijn rang of voor verdere bevordering, indien hij gedurende de 25 à 30 jaar, die hij gemiddeld in de subalterne

(1) Zie het Rapport van Mr. TEMPELS en de Commissie, blad. LIV. De organisatie van de hooger militaire rechtscolleges in de verschillende staten van Europa is daar aangegeven; uit die mededeeling blijkt, dat overal het burgerelement in die rechtscolleges vertegenwoordigd is.

(2) Drie krijgswaden noodzakelijk achtende, de onafzetbare leden niet medetellende en rekenende op eenige reserve, zouden er 36 officieren (luitenants en kapiteins) voor den justitiedienst noodig zijn (12 tijdelijke leden, 8 Gerichts-praktikanten, 16 aan den cursus).

rangen doorbrengt, eerst 2 en daarna nog eens 3 jaar zijne krachten hoofdzakelijk aan de militaire justitie wijdt? In het algemeen behoort deze vragen aanzien van de officieren der onbereden wapens ontkennend beantwoord te worden. Niets belet echter het legerbestuur om bepaalde categoriën van officieren niet tot den cursus in het strafrecht toe te laten. Of het lid van den krijgsraad cavalerist of infanterist is, doet niets ter zake; de rechter zij een goed soldaat, hebbe een helder hoofd en zij toegerust met strafrechtelijke kennis. Indien ik mij niet vergis, worden de rechterlijke betrekkingen in Italië alleen door officieren van de infanterie en artillerie vervuld.

En de aanvulling? Dit is grootendeels eene financieele quaestie, de benodigde krachten zijn voldoende aanwezig. De studietoelagen en traktementen moeten zoo hoog zijn, dat eene toelating tot de militaire rechterlijke macht niet alleen eene onderscheiding zij, maar tevens een vrij belangrijk financieel voordeel oplevert.

Het ligt voor de hand, dat op het voorstel tal van variaties zijn te maken; men kan bijv. bepalen, dat de officieren, tijdens het volgen van den cursus en als Gerichts-praktikant, elk jaar gedurende 2 maanden de oefeningen van hun wapen zullen volgen; in verband met uitbreiding van het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie en aan de Hoogere Krijgsschool, waar het strafrecht thans niet onderwezen wordt, kan de cursus tot een jaar worden teruggebracht, en hetzelfde doel kan bereikt worden door het eischen van een toelatingsexamen; het aantal tijdelijke leden van den krijgsraad kan met een tijdelijk lid verminderd worden, hetzij door de sterkte van den krijgsraad op 5 leden te brengen, hetzij door de sterkte van 6 te behouden, doch het aantal vaste militaire leden op 2 te stellen; de zittingsduur van het tijdelijk lid kan op een jaar worden gesteld, doch onder de bepaling dat men eenige malen voor een jaar benoemd wordt of kan worden; enz. enz.

Ik wil mij niet verder verdiepen in de variaties, welke op de ontworpen regeling te maken zijn; ik herhaal: zij is alléén aangegeven om de gedachte te bepalen. Dat zij een betrekkelijk groot aantal goede officieren aan den eigenlijken troependienst onttrekt, wordt niet ontkend; dat hoofdbezwaar kan evenwel op verschillende wijzen min of meer weggenomen worden, nooit echter geheel en al, zoolang als men althans het juiste beginsel vooropstelt: de handhaving der tucht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd, vergt gebiedend dat de rechtspraak over militairen (voor het oogenblik heb ik nog altijd voor vreedstijd alléén de zoogenaamde militaire delicten op het oog) in handen der officieren blijft, hetgeen alleen bereikt kan worden door in de eerste plaats de officieren in sterken getale aan de rechtspraak te doen deelnemen, en in de tweede plaats de aanstaande militaire rechters in de gelegenheid te stellen eene bijzondere studie der rechtswetenschap te maken.

Wil men, met mij, de bestendinging eener militair-rechterlijke macht,

dan vordert het prestige van den officier tegenover den mindere en de natie, en zeker in de allereerste plaats de billijkheid ten opzichte van *elk* militair, dat de officier niet langer bestemd wordt tot het vervullen van de gewichtige functiën van rechter, terwijl hij daartoe niet voldoende berekend is. Geldelijke offers mogen de zoo noodige verbeteringen niet in den weg staan.

Een uitstekend wetboek van Militair Strafrecht en eene niet minder goede Wet op de Rechtspleging hebben geene waarde, wanneer degenen die de wetten moeten toepassen, niet op de hoogte van hunne taak zijn.

P. P. C. COLLETTE.

(Wordt vervolgd.)

121

ELECTRISCHE AFSTANDSMETERS EN RICHTTOESTELLEN,
Stelsel FISKE.

(Met schetsen op Plaat II.)

(Vervolg en slot van N°. 1, bladz. 73.)

Plaatsbepaler.

De plaatsbepaler heeft ten doel op een kaart of vuurplanchet het punt te markeeren, waar het doel zich bevindt.

Men onderscheidt wederom twee waarnemingsposten en een centralen post, waarin de plaats van het doel wordt aangegeven. Elke waarnemingspost is voorzien van een kijker met alhidade, die, door middel van een Wheatstone'sche brug, verbonden is met een eenvoudige liniaal in den centralen post; deze beide linialen kunnen over eene terreinkaart bewogen worden en hebben daartoe hunne draaipunten in de hierop aangeteekende zijposten.

Hebben de waarnemers hunne kijkers op het doel gericht, dan verplaatst men met de hand de beide linialen, totdat de bijbehorende galvanometers nul aanwijzen. Op dit oogenblik zijn de linialen evenwijdig aan de kijkers gesteld, zoodat haar snijpunt de plaats, waar het doel zich bevindt, aanduidt.

Ook kan men, ter vereenvoudiging, de centrale post met een der zijposten vereenigen, zooals fig. 9 opheldert.

De post A (fig. 9) is geheel overeenkomstig een waarnemingspost van den automatisch aanwyzenden telemeter ingericht.

In den post B is, behalve de kijker L' , een kaart of planchet van het terrein D aanwezig, waarover zich de linialen m en n kunnen verplaatsen. De liniaal m is gelegen in het verticale vlak van den kijker, terwijl de liniaal n is opgenomen in de Wheatstone'sche brug $abcdefg$ en bijgevolg evenwijdig aan den kijker L kan gebracht worden.

Het snijpunt t der beide linialen zal dus de plaats T , waar het doel zich bevindt, op het planchet aangeven, zoodat de afstand tot dit doel voor elk willekeurige punt kan gemeten worden.

Ten einde bedoeld snijpunt nauwkeurig te kunnen overbrengen, zijn de linialen als volgt ingericht (fig. 10). Over de liniaal m is een passant met index verschuifbaar, waarvan de punt een lijn volgt, die men zich uit het draaipunt b evenwijdig aan de schaalverdeeling kan getrokken denken. Deze punt geeft dus op den verdeelden zijkant van de liniaal n , in welks verlengde zich de spil a bevindt, nauwkeurig het verlangde snijpunt aan, terwijl de afstanden at en bt , van de posten tot het doel, op de schaalverdeelingen der linialen kunnen worden afgelezen.

Een derde, eveneens verdeelde liniaal p , laat toe den afstand van het doel tot een gegeven punt, bijv. tot de batterij onmiddellijk op te meten; daartoe behoeft men slechts te zorgen, dat haar draaipunt r geplaatst is in het overeenkomstige punt van de kaart.

Ook wanneer het planchet niet georiënteerd is, kan dezelfde methode voor plaatsbepaling gevolgd worden; de basis AB (fig. 11) wordt nu voorgesteld door aB . De kijker L' en de bijbehorende liniaal m vormen, in horizontale projectie een hoek gelijk aan dien, ingesloten tusschen de lijnen AB en aB . De driehoek aTB op het planchet zal nu niettemin gelijkvormig zijn met den driehoek ATB in de ruimte, op het oogenblik, dat de galvanometernaald nul wijst. Immers de metaalboog k' is, wel is waar, op het planchet bevestigd, doch het electrisch evenwicht stelt niet tot voorwaarde, dat de liniaal n evenwijdig aan den kijker L zij, maar wèl, dat de hoeken, door de kijkers op de metaalbogen aangegeven, even groot zijn.

De post B (fig. 9) is door den uitvinder als volgt ingericht :

Een drievoot draagt twee cirkelvormige bladen. De kijker L' beweegt zich over het bovenblad, terwijl op het onderblad een terreinkaart is geschetst. De spil, waarop de kijker is bevestigd, reikt, door het bovenblad heengaande, tot op het onderblad en draagt aldaar een horizontale liniaal m , die, gelegen in het verticale vlak van den kijker, zich over de kaart kan verplaatsen. Op deze laatste zijn tevens een metaalboog k' , benevens een tweede liniaal n aangebracht, welke laatste evenwijdig aan den kijker in den anderen post moet gesteld worden.

De toestel is weer vervaardigd van aluminium, brons en ijzer; hij vereischt geene bijzondere zorgen voor onderhoud.

Overigens wordt ook hier van eene telephonische verbinding der posten onderling gebruik gemaakt (1).

(1) *La Lumière électrique* zegt hieromtrent :

»Cet emploi des téléphones résout immédiatement une grande difficulté qui se présentait toujours auparavant, c'est-à-dire l'impossibilité de faire converger les deux lignes de visée au même point. Sans les téléphones, c'est en effet une impossibilité, surtout quand le but est presque complètement couvert de fumée, comme dans le cas d'un navire de guerre. Le téléphone permet aux deux observateurs de convenir immédiatement du point sur lequel ils doivent diriger leurs lunettes, et de changer leur point de visée toutes les fois que les circonstances du combat le demandent.»

De plaatsbepaler geeft ons dus niet alleen de gelegenheid, in verband met den afstand de elevatie, maar ook de zijdelingsche richting, die aan den vuurmond moet gegeven worden, af te leiden. Dit laatste is vooral van belang, wanneer het niet mogelijk is direct op het doel te richten, hetzij dit zijn oorzaak vindt in bijzondere omstandigheden, hetzij in de eigenaardige constructie van de affuit, die bijv. kan ingericht zijn tot het gedekt laden van den vuurmond en dus bij voorkeur ook een gedekte, dus indirecte, richting verlangt.

Telemeter-plaatsbepaler.

Luitenant FISKE heeft later zijn telemeter met automatische aanwijzing zoodanig verbeterd, dat deze ook als plaatsbepaler kan dienst doen, en daardoor een grootere waarde verkrijgt voor indirect vurende batterijen.

Hiertoe zijn de kijkers door een tweede Wheatstone'sche brug verbonden, die de strekking aangeeft, terwijl de eerste den afstand meet.

Laten in fig. 12 L en L' de kijkers voorstellen, die, geplaatst in de waarnemingsposten A en B, zich over de metaalbogen h en h' bewegen; in de diagonaal van de Wheatstone'sche brug 1, 2, 3, 4 is de galvanometer G geschakeld. De beide kijkers zijn gericht op het doel T. Voorts is EA evenwijdig aan den kijker L' getrokken, terwijl OAX en PBY richtingen loodrecht op de basis aangeven.

Zijn de kijkers volgens EA en DB opgesteld, dan is de galvanometer stroomloos, de naald wijkt niet af. Brengt men den kijker L in den stand CA, dan meet de galvanometer den boog CE, waaruit, zooals wij aantoonen, de afstand AT kan worden afgeleid.

Laat men nu den metaalboog h om de as OX 180° omdraaien, dan komt E in E' en zal dus de galvanometer op nul wijzen, wanneer de kijker L in de strekking E'A is gebracht. Richtende op het doel, zal thans de afwijking van de galvanometernaald evenredig zijn met den boog CE', d. w. z. met de som der hoeken α en β .

Door eenvoudige aflezing leert men dus deze som, of ook $\frac{\alpha + \beta}{2}$, kennen.

Ligt verder het punt F midden tusschen A en B in, dan mag men, zonder een te groote onnauwkeurigheid te begaan aannemen dat het doel van uit dit punt onder een hoek $\gamma = \frac{\alpha + \beta}{2}$ gezien wordt. Dit komt dus eigenlijk hierop neer, dat men de lijn, die den tophoek T midden doordeelt, veronderstelt samen te vallen met de lijn, die uit dezen tophoek naar het midden van de basis is getrokken.

Daar de hoek T hoogstens 2° à 3° zal zijn en alsdan beide deellijnen met elkaar een hoek vormen van ongeveer $2'$, is de gemaakte fout in de practijk volkomen gewettigd.

Wanneer bijgevolg in F een vuurmond is opgesteld, zal de galvanometer, die bij den eersten stand van den metaalboog h den afstand aangaf, thans de richting, waarin het doel gelegen is, doen kennen.

In plaats van den metaalboog h om een hoek van 180° te draaien, wordt deze op zijn plaats gelaten, maar worden de takken van de Wheatstone'sche brug eenvoudig in omgekeerde orde verbonden, waardoor de galvanometer niet het verschil maar de som der hoeken α en β meet. De toestand is daardoor geworden als in fig. 13 is voorgesteld. De metaalbogen zijn dus verbonden door twee Wheatstone'sche bruggen, waarvan de eene, 1, 2, 3, 4, met bijbehorenden galvanometer G, op de bekende wijze voor het meten van afstanden is ingericht. De tweede brug, 5, 6, 7, 8, verbindt daarentegen het linkeruiteinde van den metaalboog h met het rechter- van h' en omgekeerd; de galvanometer G' meet de som der hoeken α en β en kan dus verdeeld zijn voor waarden van $\frac{\alpha + \beta}{2}$, of wel in de practijk, voor hoeken γ . Met andere woorden, de galvanometer G' geeft de strekking van het doel aan. Beide galvanometers bevinden zich in de batterij.

Gemakshalve namen wij aan, dat de batterij in het midden van de basis is gelegen. Men kan echter nagaan tusschen welke grenzen men de batterij mag verplaatsen, zonder onnauwkeurig te worden; hoe dichter, in het algemeen, de batterij nabij de deellijn van den tophoek is gelegen, hoe juister ook de richting zal zijn. Ligt ten slotte de batterij niet op de basis, dan zal de galvanometer een geringe fout maken in het aanwijzen van den afstand, die echter gemakkelijk van te voren op het terrein kan bepaald worden.

Toestel voor indirecte richting.

De indirecte richting kan, steunende op hetzelfde beginsel, dat aan al de voorafgaande toestellen ten grondslag ligt, eveneens langs electrischen weg worden uitgevoerd.

Laat in fig. 14 P een vuurmond voorstellen, terwijl het doel, dat wel door de waarnemingsposten A en B, maar niet van uit de standplaats van den vuurmond kan gezien worden, in T gelegen is. In het zoogenaamde richtstation (»directing station») is een georiënteerd terreinplanchet D opgesteld, waarop de vuurmond bij p is aangegeven. Dit station kan, desverkiezende, wederom met een der waarnemingsposten vereenigd worden.

Over de metaalbogen H en H' zijn kijkers met alhidaden beweegbaar, die, door middel van een Wheatstone'sche brug 1, 2, 3, 4, met geheel overeenkomstige bogen h en h' , aangebracht op het planchet, verbonden zijn. Over deze laatste zijn linialen m en n verplaatsbaar, zoodat om het electrisch evenwicht in de bruggen te herstellen, deze linialen respectievelijk evenwijdig aan de genoemde alhidaden moeten gebracht worden. Zijn bijgevolg de kijkers op het doel gericht en wijzen de naalden der beide galvano-

meters g en g' , door verschuiving van de linialen, gelijktijdig op nul, dan wordt, volgens het vroeger behandelde, door het snijpunt dier linialen de plaats, waar het doel zich bevindt, op het planchet aangeduid.

In het punt p , aangevende het geschutemplacement, is eveneens een liniaal q draaibaar, waarvan het vrije einde over den metaalboog o kan glijden. Een dergelijke boog O bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van den vuurmond; hierover is een liniaal Q , vast verbonden aan de affuit, verschuifbaar. Beide bogen zijn weder door een Wheatstone'sche brug 5, 6, 7, 8 verbonden; de galvanometer G zal dus stroomloos zijn, wanneer de linialen Q en q zich evenwijdig aan elkaar bevinden. Wanneer bijgevolg de plaats van het doel op het planchet gemarkeerd is en men voorts de liniaal q langs dit punt legt, behoeft men slechts, ten einde den vuurmond in de juiste strekking te brengen, de affuit zooveel om te zetten totdat de galvanometernaald op nul staat.

De elevatiehoek wordt van uit het richtstation aan den vuurmond getelephoneerd, ofschoon deze ook, op overeenkomstige wijze als voor de zijdelingsche richting is aangegeven, kan worden overgebracht. Daartoe bevindt zich in het richtstation een kwart metaalboog r , voorzien van een hoekverdeling en een wijzer, en in de onmiddellijke nabijheid van den vuurmond een dergelijke boog R , beide onderling verbonden door middel van een Wheatstone'sche brug 9, 10, 11 en 12. Men plaatst nu den wijzer r op de gewenschte verdeling en verschuift vervolgens den wijzer R , totdat de galvanometer G' nul wijst; de op den boog R afgelezen hoek geeft dan de juiste elevatie aan.

Men behoeft deze richtmethode slechts toe te passen op één der stukken van elke batterij of desnoods van elke vuurmondengroep om vervolgens de overige stukken, op de een of andere wijze, overeenkomstig te richten. Ook kunnen dezelfde posten meerdere batterijen bedienen, waartoe op het planchet een evenredig aantal linialen q met bijbehorende bogen moet aanwezig zijn, terwijl even zoovele geleidingen deze weder met de bogen Q van één der vuurmonden van elke batterij moeten in verbinding brengen.

Daar wij voorts boven reeds aantoonde, dat het planchet niet behoeft georiënteerd te zijn om niettemin de juiste plaats van het doel hierop te kunnen aangeven, kunnen dezelfde posten eveneens dienst doen voor twee of meerdere batterijen, waarvan de vuurlijnen een hoek met elkaar vormen.

Voor al stijgt deze richtmethode in waarde, wanneer, zooals veelal het geval zal zijn, de plaats van meer dan één schip moet worden bepaald.

Figuur 15 geeft een schematische voorstelling van de inrichting, zooals deze aan de affuit wordt aangetroffen. De boog O , waarover zich de liniaal Q kan bewegen, bevestigd aan de affuit in het verticale vlak gaande door de zielas, dient tot het geven van de zijdelingsche richting; de affuit wordt hiertoe zoodanig omgezet, dat de galvanometer G nul wijst. De boog R , aangebracht tegen een der zijwangen, is bestemd tot het mededeelen van

de noodige elevatie, waartoe een wijzer aan den in die zijwang rustende tap bevestigd is; de richttoestel wordt nu zoodanig bewogen, dat ook de galvanometer G' op nul staat.

Het richten geschiedt eerst na waarschuwing van den commandant, dat men in het richtstation gereed is.

De luitenant FISKE heeft ook een zeer eenvoudige methode aangegeven om het stuk met behulp van een motor en een tweetal kleine dynamo-machines C en D (fig. 16 en 17) te richten. Eén dezer dynamo's dient tot het geven van de elevatie, de andere voor de zijdelingsche richting, terwijl beide in werking worden gesteld door middel van eenzelfden hefboom E, die in m een kogelgewicht bezit en voorts door twee loodrecht op elkaar staande passanten u en u' geleid wordt.

Wordt de hefboom E naar boven of naar beneden gebracht, dan beweegt hij zich in den passant u' , en doet, met behulp van de getande staaf S, den commutator O draaien, waardoor de dynamo C het kanon opheft of doet dalen. De roteerende beweging van de dynamo brengt vanzelf den commutator, de getande staaf en den hefboom in hun neutralen stand terug, zoodat het kanon een overeenkomstigen hoek als de hefboom doorloopt.

Zoo zal, bij eene verschuiving van den hefboom naar rechts of links, deze zich verplaatsen in den passant u , en door middel van de getande staaf S den commutator der machine D doen werken.

Ook kunnen beide bewegingen met behulp van één enkele dynamo worden uitgevoerd, door gebruik te maken van een handige tandrad-overbrenging. Wij zullen hieromtrent niet in bijzonderheden treden, ten einde geen te groote plaatsruimte in beslag te nemen.

Uitkomsten van proeven.

Oorspronkelijk waren de eerste toestellen, stelsel FISKE, alleen voor de marine bestemd. Er bestaat echter geen enkele reden ze niet eveneens toe te passen in den kust- en vestingoorlog, kortom onder alle omstandigheden, die een opstelling hiervan mogelijk maken, zooals de uitvinder dan ook getoond heeft in zijn lateren telemeter-plaatsbepaler en zijn indirecte richtmethode. Zelfs valt het niet moeilijk in te zien, dat de voordeelen, aan het gebruik van deze toestellen verbonden, zich nog in ruimere mate zullen doen gevoelen aan den vasten wal dan aan boord van schepen. Het is ons echter niet bekend, of, behalve de marine, ook de kust- en vestingartillerie zich met het nemen van proeven bezighielden en hieraan moet het worden toegeschreven, dat wij alleen kunnen melding maken van toepassingen aan boord en van de hierbij verkregen uitkomsten.

Het zijn voornamelijk de Amerikaansche, Fransche, Engelsche, Italiaansche

en Russische marines, die den telemeter met automatische aanwijzing in beproeving hebben genomen.

Wij ontleenen aan *Engineering* het navolgende:

In Februari van het jaar 1891 nam de Fransche marine proeven met genoemden toestel, opgesteld aan boord van de *Formidable*. Men heeft de afstanden gemeten tusschen twee vaartuigen, waarvan de betrekkelijke snelheden afwisselden van 0 tot 28 knoopen (1). Terwijl de basis slechts 69 M. lang was, bleef de gemaakte fout onder 5% van den afstand. Wanneer het doel stil lag, bedroeg de gemiddelde fout voor afstanden van 700—4100 M. 3%, dus belangrijk minder.

Een onrustige zee zal, wel is waar, tot minder gunstige uitkomsten leiden, maar men vergeete niet, dat het richten van de stukken nog meer nadeel hiervan ondervindt, zoodat ten slotte de telemeter in het voordeel blijft. Voorts is de vlam van het vijandelijke schot reeds voldoende om de richting te kunnen volbrengen, waardoor het instrument ook des nachts uitstekende diensten kan bewijzen. Wij vragen ons af, naar aanleiding van dit laatste en met het oog op onze toestanden, hoe stelt men zich voor, meer in het bijzonder bij de kustverdediging, bij toepassing van een minder snelwerkende afstandsmeting dan de beschrevene, gedurende de duisternis den afstand tot het doel te leeren kennen, wanneer men bovendien niet kan beschikken over krachtige projectors tot verlichting van het vaarwater? Naar onze meening dient men toch met de noodzakelijkheid, ook 's nachts metingen te moeten verrichten, ernstig rekening te houden.

Hetzelfde tijdschrift deelt ons de uitkomsten mede, die aan boord van het Italiaansche pantserschip *Terribile* in de maand Maart van het voorgaande jaar verkregen zijn. Zoowel het schip als het doel waren in beweging; de gemiddelde fout bedroeg slechts 1,3% van de dracht. Achterstaande tabel geeft een overzicht van de bereikte uitkomsten.

De lengte van de basis bedroeg 58,90 M.

De commissie van proefneming vermeldt ten slotte in haar zoo gunstig luidend verslag, dat deze fout nog tot de helft zou gereduceerd zijn door gebruik te maken van een 100 M. lange basis, hetgeen op pantserschepen mogelijk is.

Ook aan boord van de Noord-Amerikaansche kruisers *Baltimore* en *Chicago* zijn twee telemeters met automatische aanwijzing opgesteld geweest.

De *Baltimore* nam gedurende verscheidene maanden een groot aantal proeven op alle afstanden, waaromtrent het rapport, dato 21 Januari 1891, onder meer het navolgende vermeldt.

(1) De onderlinge afstand van de knoopen van de loglijn bedraagt $\frac{1}{10}$ Engelsche zeemijl (1 Eng. zeemijl = 1850 M.), zoodat het aantal knoopen, dat bij het loggen in den tijd van één halve minuut door de hand gaat, het aantal Eng. zeemijlen, per uur doorloopen, aangeeft.

Bijv. 10 Eng. zeemijlen, of knoopen, per uur komt overeen met ongeveer 5 M. per seconde.

Afstand.	Gemiddelde fout.	
	Volstrekt.	% van den afstand.
M.	M.	
1565	18	1,22
1950	24	1,23
2290	32,5	1,45
2978	58	1,90
3240	68	2,10
3640	40	1,10
3880	28	0,70

Aanvankelijk vergeleek men de uitkomsten van het instrument met de afstanden, afgelezen op de kaart. De grootste afwijking bedroeg 640 M. in het mindere, op een afstand van 14.264 M., d. w. z. 4,5%. Het is echter duidelijk, dat men op zulke aanzienlijke afstanden geen grootere nauwkeurigheid mag verwachten, daar toch de verdeelingen van den galvanometer alsdan zóó dicht op elkaar gelegen zijn, dat eene zuivere aflezing niet meer goed doenlijk is. Op de groote afstanden, waarop inderdaad nog gevuurd zal worden, bijv. tot 5000 M., bedraagt de gemiddelde fout slechts 0,33%, hetgeen dus overeenkomt met 16,50 M. op een dracht van 5000 M.

De verplaatsing, die het voor anker liggende schip ondergaat tengevolge van de werking van eb en vloed of van eenige strooming in het water, veroorzaakt reeds grootere afwijkingen ten opzichte van den afstand dan die, voortkomende uit de eigenaardigheden van het instrument. De *Baltimore* heeft, met het oog hierop, den 18den December 1890 op de reede van Spezzia eenige metingen verricht, waarbij de invloed van een dergelijke verplaatsing geheel geneutraliseerd werd. Bedoelde kruiser lag tusschen het fort Santa-Maria en een vuurtoren. Men mat telkens den afstand van het schip tot elk van deze beide punten en vergeleek vervolgens hunne som met den bekenden onderlingen afstand van fort en vuurtoren. Richtende op het fort verkreeg men in 12 metingen: 3111 M., 3134 M., 3180 M., 3294 M., tweemaal 3157 M. en zesmaal 3203 M. Het gemiddelde hiervan is 3188 M., de gemiddelde afwijking bedraagt 33 M. en het grootste verschil 183 M.

De 8 richtingen op den vuurtoren leverden op: 978 M. en zevenmaal 983 M., zoodat het gemiddelde was 982 M., bij een gemiddelde afwijking van 1 M. en een grootste verschil van 5 M.

De afstand van het fort tot den vuurtoren bedroeg, gemeten op de kaart, 4188 M. en volgens het instrument $3188 + 982 = 4170$ M., d. w. z. men

verkreëg met den telemeter een verschil van 18 M. in het mindere, overeenkomende met 0,43%.

Den 14den Januari 1891 deed de *Baltimore* ter reede van Villafranca eenige schoten op afstanden van 780 en 1280 M.; de elevatie werd gegeven in verband met de aanwijzingen van den telemeter FISKE. Ofschoon er een zachte bries stond en het schip vrijwel slingerde, verkreeg men al dadelijk een juist schot.

Het rapport verkondigt voorts de meening, dat het, bij kalm weder, mogelijk is de kijkers onafgebroken op een zich bewegend doel gericht te houden, bijv. op een boot, die met volle vaart voorbijstoomt. Zoodra echter het schip slingert, moeten de waarnemers den centralen post waarschuwen, dat zij gericht zijn, hetgeen o. a. kan geschieden door gebruik te maken van een elektrische schel; wanneer dan beide schellen gelijktijdig worden gehoord, is dit een bewijs, dat ook gelijktijdig werd gericht en eerst dan mag in den centralen post de afstand worden afgelezen. Daartoe bevindt zich ook een drukknop op het blad, waarover de kijker van den waarnemingspost zich beweegt. Het gebruik van deze schellen vervalt blijkbaar, wanneer de telemeter aan den wal wordt toegepast.

De knal van het schot der kanonnen van 8 ℞ (20,3 cM.), geplaatst in de onmiddellijke nabijheid van de toestellen, heeft in geen enkel opzicht de goede werking hiervan benadeeld, zoo meldt ons meergenoemd rapport; dus werd ook de onmisbare telephonische overbrenging niet verstoord, voegen wij tot nadere opheldering hieraan toe.

De basis, lang 84 M., was uitgezet in de lengterichting van de *Baltimore*. In den tijd van 15 secunden kan men de meting, die bijv. eerst dwars op stuurboord plaats had, door de instrumenten om te draaien, in tegengestelden zin, dus dwars op bakboord doen geschieden.

Eindelijk besluit dit belangrijke verslag met de mededeeling, dat, wanneer de instrumenten zich in goeden toestand bevinden en behoorlijk gericht zijn, op afstanden beneden de 4600 M. fouten worden gemaakt van minder dan 3%, dus van hoogstens 140 M. op den afstand van 4600 M., terwijl eene zorgvuldige behandeling ook voor grootere afstanden even juiste metingen toelaat.

Ten slotte is het bedienen van de kijkers zoo eenvoudig, dat een tweetal willekeurig aangewezen matrozen in een zeer korten tijd hiermee kunnen vertrouwd zijn.

Dat de uitkomsten, verkregen met de meetmethode FISKE, nog gunstiger zullen luiden wanneer de toestellen niet op het voortdurend in beweging zijnde vaartuig maar op den vasten wal zijn opgesteld, ligt wel voor de hand. Bovendien zal men te land in den regel gemakkelijker een geschikte basis kunnen vinden dan op het scheepsdek.

Een zeer belangrijk voordeel van de beschreven methode, waarop wij niet mogen nalaten ernstig de aandacht te vestigen, is ongetwijfeld, dat men

vrij is in de keuze van de *richting* van de basis, die bovendien zeer *kort* kan zijn. Terwijl op de *Terribile* deze lengte, zooals wij zagen, nog geen 60 M. bedroeg, kan zij zonder bezwaar tot 20 M. worden teruggebracht, hetgeen ook bij sommige proeven het geval was. Dit neemt niet weg, dat, evenals bij elke driehoeksmeting, de nauwkeurigheid van de aanwijzingen met de basislengte toeneemt.

Niets belet voorts de basis verticaal te nemen, wanneer de plaatselijke toestanden dit wenschelijk en mogelijk mochten maken, mits slechts de posten zich op een bekenden onderlingen afstand bevinden.

Een ander voordeel nog, dat evenzeer op hoogen prijs moet gesteld worden, is, dat de posten, dank zij hunne eenvoudige inrichting, gemakkelijk aan het oog kunnen onttrokken worden; men kan de instrumenten bijv. in een *tirailleurput* opstellen, zoodat alleen de kijker en het hoofd van den waarnemer boven den grond uitsteken, waardoor dus weinig gevaar voor het behoud van den post bestaat. Dit is daarom van zooveel belang, omdat vooral de kustbatterij bij gemis aan een geregelde waarneming een niet gering te schatten gedeelte van hare waarde verliest.

De weinig practische synchronische klokken, waarnaar de waarnemers het tijdstip voor hunne richtingen moeten regelen, die dan ook dagteekenen van vele jaren geleden, zijn hier voorts vervangen door de telephoon, de moderne overbrenger, bij uitnemendheid geschikt voor militair gebruik. De telephoon, wij herhalen het, is bij de toestellen, stelsel FISKE, onmisbaar en heeft bij de proeven onberispelijk gewerkt. Aan dezen toestel is het te danken, dat een aanzienlijk aantal waarnemingen in zeer korten tijd kunnen verricht worden, dat nimmer twijfel behoeft te bestaan of beide waarnemers hetzelfde punt tot doel kiezen, dat een zich zelfs zeer snel bewegend schip onafgebroken kan gevolgd en eindelijk meerdere gelijktijdig voor de batterij verschijnende vaartuigen gemakkelijk kunnen geobserveerd worden. Hierbij voegen zich dan nog zoovele andere voordeelen, die de telephonische gemeenschap bezit boven elke andere, met name ook boven de telegraphische, voordeelen, die wij echter reeds eenigen tijd geleden in dit tijdschrift resumeerden en daarom niet weder zullen herhalen. Wij handhaven niettemin volledig hetgeen hieromtrent gezegd werd en doen dit thans met zooveel te meer recht, waar opnieuw de practijk onze beweringen heeft bevestigd, waar wij staan voor het onomstootelijke *feit*, dat de telephoon, toegepast bij de afstandsmeting, uitstekende diensten kan bewijzen.

Daarbij komt nog, dat men, aan een telegraphische gemeenschap de voorkeur gevende, toch moeilijk van den MORSE-toestel kan gebruik maken om aan de vuurmondgroepen den gemeten afstand over te seinen en zoo is men genoodzaakt bijv. tot de aloude wijzertelegraaf, met al de gebreken hieraan verbonden, zijna toevlucht te nemen. Moge deze toestel al op den duur niet betrouwbaar zijn, hoe licht springt bovendien de wijzer te ver en nu mag het wijzerblad, wat de schikking der hierop voorkomende cijfers en letters

betreft, ook al doelmatig zijn ingericht, eenig oponthoud ontstaat hierdoor altijd en zelfs kan dit van vrij langen duur zijn met betrekking tot de snelheid, waarmee, althans in de kustbatterij, moet gehandeld worden.

Naar onze meening moet dan ook het gebruik van wijzertelegrafien, in het algemeen, beslist worden afgekeurd.

Zoo is dus mede de *telephonische* verbinding van de posten een der belangrijke voordeelen van het stelsel FISKE.

Slotbeschouwing.

Uit het voorafgaande is gebleken, dat de verschillende toestellen, behoorende tot het stelsel FISKE, nauw met elkaar verwant zijn.

Voor al de telemeter met automatische aanwijzing wekte al dadelijk veel belangstelling op, de uitkomsten der proeven overtroffen de verwachtingen. De telemeter-plaatsbepaler deed eerstgenoemde nog belangrijk in waarde stijgen. Hij veroorlooft het indirecte vuur eener kust-, vesting- of tusschenbatterij naar behooren te regelen.

De plaatsbepaler zal vooral met voordeel kunnen gebruikt worden, wanneer men het vuur uit meerdere batterijen op eenzelfde doel wenscht te concentreren, zonder meer dan twee waarnemingsposten te moeten inrichten.

De indirecte richttoestel zou ongetwijfeld nog aan een ernstig onderzoek moeten onderworpen worden, voordat wij hieromtrent een juist oordeel zouden durven uitspreken. In het algemeen zullen de beschreven toestellen uitmuntende diensten kunnen bewijzen, waar sprake is van nauwkeurige metingen ook tot andere doeleinden.

De electrotechnische tijdschriften maken onder de meest gunstige beoordeelingen melding van deze zoo bijzonder vernuftige toepassingen van de Wheatstone'sche brug, waarvoor zij een groote toekomst zien weggelegd.

Is het ook ons mogen gelukken de belangstelling in de toestellen, stelsel FISKE, op te wekken, de voortreffelijkheid ervan aan te toonen, dan twijfelen wij niet of men zal hier te lande evenmin nalaten dit stelsel aan de eischen van de practijk, in verband met onze eigenaardige toestanden, te toetsen. Blijkt inderdaad, dat de toestellen aan het beoogde doel beantwoorden, dan is hierin in zooverre het ideaal eener afstandsmeting gevonden, dat een eenvoudige richting op het doel den verlangden afstand, dus de elevatie, benevens de zijdelingsche richting onmiddellijk doet kennen.

Naschrift.

Nadat het voorafgaande was geschreven, heeft de Kapitein FISKE nog enkele hulpmiddelen aan de hand gedaan, waardoor het gebruik van zijn toestellen vergemakkelijkt wordt, zonder echter daarbij het ontwikkelde beginsel ook maar eenigszins aan te tasten.

Wij maken bijv. melding van het overbrengen van afstanden naar den richter bij het stuk of, aan boord van schepen, van eenige andere aanwijzing, bestemd voor den stuurman of voor de machinekamer. Daartoe schakelt men wederom verschillende weerstanden in door de verplaatsing van een wijzer over een metalen boog; een met dezen boog electrisch verbonden soort galvanometer is evenals eerstgenoemde bijv. voorzien van een afstanden-schaal. De galvanometernaald zal alsdan evenredig met de intensiteit van den stroom afwijken, naarmate van de grootte van den ingeschakelden weerstand. Natuurlijk is in de electrische geleiding een kleine galvanische batterij opgenomen.

Volgens een laatste bericht kan ook het samenstel, aangegeven in fig. 13, eene wijziging ondergaan. Elken kijker kan men namelijk door middel van een tweetal geïsoleerde contacten gelijktijdig over twee bogen laten glijden. Voor één stel van deze bogen, thans vier in aantal, zijn de verbindingen aangebracht als voor de brug 1, 2, 3, 4, terwijl de verbindingen van het tweede stel overeenkomen met die der brug 5, 6, 7, 8.

De galvanometer voor de *richting* is verbonden met de twee van elkaar geïsoleerde deelen eener slede, die zich langs een schroef zonder eind kan verplaatsen. Elk van deze deelen glijdt hierbij over een vasten metaaldraad; de eene draad is opgenomen in den brugtak, die de beide binnenste, de andere in den tak, die de beide uiterste punten van het tweede stel bogen onderling verbindt. Bedoelde draden bezitten dezelfde weerstanden als de bogen, waarbij zij behooren. De verplaatsing van de slede naar links of rechts wordt langs een schaalverdeeling afgelezen; deze aflezing zou nauwkeuriger kunnen geschieden dan onmiddellijk op den galvanometer.

C. J. M. COLETTE,

1ste Luitenant der Artillerie.

Opleiding onzer Infanterie.

Toen, naar aanleiding der in dit jaar aangevangen proefneming om de recrutenopleiding van de miliciens der infanterie bij de compagnieën te doen plaats hebben, door ons een programma van opleiding diende te worden vastgesteld, hebben we ons de navolgende vragen voorgesteld:

1°. Is in den loop der instructie geen wijziging te brengen, ten einde in den kortst mogelijken tijd, zonder zenuwachtige gejaagdheid, van de recruten bruikbare soldaten te vormen tot aanvulling der veldbataljons, wat vooral voor ons, die een legerreserve missen, van belang is?

2°. Wat is met het oog daarop het noodzakelijkste, dat die recruten moeten kennen en hoe wordt de leerstof het best verdeeld, om het spoedigst met vrucht te kunnen worden opgenomen?

3°. Wat leeren de recruten tusschentijds uit zich zelve en waarin heeft alzoo geen afzonderlijk onderwijs gegeven te worden? en

4°. Wat kan als quaestie van later zorg worden beschouwd?

Hoe men nu ook over de oplossing moge oordeelen, zoo gelooven wij dat het uitgangspunt bij het ontwerpen van dit programma juist is.

Bij al onze handelingen en ontwerpen dient met den oorlogstoestand rekening te worden gehouden en moet alzoo het vormen van soldaten in den kortst mogelijken tijd op den voorgrond staan. Of daarmee nu wel altijd voldoende rekening is gehouden, betwijfelen wij. Wij verkregen den indruk, dat de leerstof veelal verdeeld werd over den nu eenmaal daarvoor aangenomen of beschikbaar gestelden tijd, en niet, dat men trachtte, zoo noodig, door een betere verdeling der leerstof, tijd te winnen voor het meer essentiele, de eigenlijke ziel der kennis.

Wij meenden dat er te veel tijd aan de recruten school besteed werd, dat men daardoor tijd te kort kwam voor belangrijker zaken en dat de daaruit ontstane leemte zich wel degelijk bij de najaarsmanoeuvres deed gevoelen.

De troep had niet die eenheid en dien samenhang, welke geëischt worden, en de gevechtsleiding werd daardoor moeilijk. Die leemte werd later wel aangevuld door de winteroefeningen, maar deze gaan ons thans geheel ontbreken, nu er naar gestreefd wordt de miliciens gedurende dien tijd een langdurig verlof te verleen.

Er dient in dit geval vooral niet meer tijd dan hoognoodig besteed te worden aan de elementaire zaken, om des te meer tijd voor de hoofdzaken beschikbaar te houden, als: velddienst, tirailleeren, schijfschieten, bajonetvechten en het aanvallend en verdedigend gevecht.

Wordt er alzoo op den ouden voet voortgegaan en tracht men de verwerking der leerstof niet in overeenstemming te brengen met den thans gegeven tijd, dan zal daarvan het gevolg zijn dat de soldaat in de zooveel belangrijker eischen van zijn beroep nog oppervlakkiger geoefend, en daardoor bij het opnieuw onder de wapenen komen daarvan nog meer vergeten zal zijn.

Deze beschouwingen gaven ons aanleiding tot het stellen der eerste vraag. Wij vonden dat het plicht was na te gaan, of er inderdaad op de recruten-school, aan welker beoefening tot heden altijd zes weken besteed werden, niet te bekorten viel.

Daar wij die mogelijkheid altijd hebben verondersteld, begonnen wij met te overwegen, waarnaar bij het onderwijs der recruten-school eigenlijk gestreefd moet worden.

Wij zijn van meening, dat dit doel geen ander kan zijn dan den recruit een goede houding, een vlugge, vaardige en voor het oog zooveel mogelijk gelijkmatige en gelijkvormige behandeling van het geweer te doen verkrijgen en goed en flink te leeren marcheeren.

Alles, wat daar buiten valt, is overbodig en tijd verspillen. Het is niet meer van onzen tijd eene kleingeestige gelijkheid te vorderen in het plaatsen van handen en vingers en als 't ware van onze soldaten artisten in het exerceeren te willen maken. Trouwens, niets belet naar die volmaking steeds te streven, daar de beoefening der recruten-school feitelijk steeds blijft doorgaan en niet behoeft op te houden bij het staken van het onderwijs in die school.

Telkens, wanneer de troep in rij en gelid plaats neemt, bestaat er gelegenheid om een stipte uitvoering en volmaakte gelijkvormigheid van het eenmaal geleerde te eischen.

Het niets of weinig meer te wenschen overlaten, wat het eigenlijke exerceeren betreft, wanneer de recruten voorheen uit de handen der bataljonsadjudanten kwamen, was mogelijk juist oorzaak, dat daarna hieraan niet zooveel aandacht meer werd geschonken, en de zoogenaamde »dril" er bij den verderen voortgang van het onderricht spoedig ook weder uit was.

Van het denkbeeld alzoo uitgaande, dat het doel der recruten-school — het meest elementaire der opleiding van den soldaat — geen ander kan zijn dan hierboven is aangehaald, kwam het vooral aan op behoorlijke tijdverdeling in verband met de meerdere of mindere belangrijkheid der te behandelen artikelen. Wij geloofden met het navolgende rekening te mogen houden.

In de eerste plaats, dat manschappen, die goed marcheeren, naar onze bescheiden meening ook achterwaarts en schuins moeten kunnen marcheeren, zich richten en zwenken.

Zoo bijv. krijgt de man te gelijkertijd met het marcheeren toch eenige noties omtrent het richten, daar bij ieder »halt'' houden, de instructeur dezen en genen reeds heeft op te merken, zich wat voor- of achterwaarts te begeven. Ten tweede, dat hij, die individueel laden en aftrekken kan, dit ook moet kunnen in rij en gelid, en dat dus bij de »vuren'' mede niet zoolang behoeft stil gestaan te worden.

Wat de handgrepen betreft, dachten wij, dat het beter was met de lading te beginnen.

Het komt ons voor dat de moeilijkheden, die de man ondervindt bij het onderwijs in de handgrepen, omdat het geweer hem alsnog te zwaar is, hem evengoed kunnen te overwinnen gegeven worden bij de lading.

Men verkrijgt daardoor het voordeel, dat de belangrijkste handgreep het eerst wordt gekend en dat de tijd, die anders verloren gaat door het overwinnen der bezwaren aan een eerste behandeling van het geweer verbonden, thans aan de lading ten goede komt en feitelijk voor de andere handgrepen wordt uitgewonnen. Want, kent de man nu eenmaal de lading, dan moeten noodwendig de overige handgrepen hem zooveel te spoediger geleerd kunnen worden, daar ondertusschen het geweer hem licht, en de behandeling gemakkelijker is geworden.

Voor zoover de gymnastiek aangaat, die wij met de recrutschool gelijk op, en aan deze steeds vooraf wilden doen gaan, dachten wij de oefeningen met het geweer te staken, naarmate de manschappen een voldoende vaardigheid, in de handgrepen begonnen te verkrijgen, daar die handgrepen dan gerekend worden, het onderwijs in de gymnastiek met het geweer te vervangen.

Naar aanleiding der 3de en der 4de vraag, die zich aan ons opdrongen, meer bepaald de theoretische opleiding betreffende, kwam het ons voor, dat theorieën als over de menage, militaire uitdrukkingen, inrichting der militaire huishouding, het zakboekje en de gunstige bepalingen voor militieplichtigen, voorloopig buiten bespreking konden blijven, of althans slechts zeer weinig tijd daarvoor behoefde beschikbaar gesteld te worden, daar veel daarvan door den milicien langzamerhand wordt opgenomen uit zijne omgeving, terwijl hem daarentegen zijn verplichtingen bij groot en klein verlot, mobilisatie en ontslag uit den dienst eerst tegen zijn vertrek behoefden geleerd te worden. Ten opzichte dier theoretische vorming wilden wij verder rekening houden met het vermoeiende van te lang achtereen theorie houden, en stelden daarom de uren zoodanig, dat de geest van den man nog niet vermoeid was door een ingespannen exercitie van eenige uren; wij namen daarenboven de tijdruimte tusschen twee opvolgende theorieën groot genoeg, om de afwisseling hem aangenaam te kunnen doen zijn.

Al deze overwegingen hebben ons er toe geleid in algemeenen zin het hierbijgaande programma te ontwerpen en verdeelden wij verder de leerstof overeenkomstig hare belangrijkheid. (Zie het Tableau van oefening hierachter bladz. 148.)

De uitslag der op deze wijze geregelde oefeningen is geweest, dat aan de recruten-school en het daarmede gepaard gaande gymnastiek-onderwijs, zijn besteed geworden respectievelijk 83 en 18 uren, waarvan de onderverdeling in hoofdzaak was als volgt:

houding van den soldaat, rechtsom, linksom, rechtsomkeert,	
liggen en knielen	10 uren.
passen, marcheeren en zwenkingen	27 »
laden en de verschillende vuren	27 »
handgrepen	11 »
richting	5 »
bajonet op en af en het aan rotten zetten	3 »

Aan de verschillende theorieën, aangegeven in het eerste gedeelte van het programma, en aan de kamerschiotoefeningen werden respectievelijk 27 en 20 uren gegeven.

De uitkomst van het onderwijs was, dat den 5den Juni — den 5den Mei waren de oefeningen gedeeltelijk begonnen — na 26 oefeningsdagen de manschappen in de compagniesschool konden overgaan en met het schijfschieten een aanvang kon worden gemaakt, daar zij allen aan de voorwaarden van overgang hadden voldaan, en dit schijfschieten zou ook begonnen zijn, indien het niet door het wachten op het invoeren van het nieuwe reglement had moeten uitgesteld worden.

Toen de miliciens zoogenaamd afgeëxerceerd waren en in de compagnieschool overgingen, werden er voor de eigenlijke beoefening dier school weinig vaste dagen of bepaalde uren beschikbaar gesteld.

De compagnieschool komt ons voor, meer een zaak van het kader te zijn en kan de oefening daarvan steeds gepaard gaan met de dagelijksche en noodzakelijkste oefeningen.

Langs den weg en het zijwaarts daarvan gelegen terrein vindt men bij het gaan naar, of terugkeeren van het oefeningsterrein, altijd gelegenheid de een of andere beweging dier school uit te voeren en voor wat de recruten-school betreft, deze mede voortdurend te blijven beoefenen.

Om die reden werd dan ook slechts een paar malen op gezette uren in die school geëxerceerd, om den man een denkbeeld te doen krijgen van de opstelling en het optreden in gesloten orde, en het leeren op welke commando's der verschillende commandanten hij de beweging had uit te voeren. De verdere beoefening werd vervolgens verbonden aan die oefeningen, waarbij het intellect meer op den voorgrond treedt en waarvoor alzoo op deze wijze meer uren beschikbaar kwamen.

Gedurende dit tijdperk werden voor de verschillende oefeningen besteed aan:	
den velddienst	56 uren.
het tirailleeren	22 »
de gymnastiek (2de tabel)	19 »
bajonetvechten	15 »

pionieren	14 uren.
afstandenschatten	14 »
garnizoensdienst.	12 »
compagnieschool	9 »
recrutenschool.	9 »
het leggen van een eenvoudige vlot- en polsbrug.	5 »
handgrepen met de sabel	2 1/2 »
aan theoretisch onderwijs in den:	
velddienst	8 »
het tirailleeren.	7 »
het pionieren	2 »
aan herhalingsonderwijs der vroeger behandelde onderwerpen.	16 »

De uitslag van de gevolgte wijze van opleiding was, dat de bataljonscommandant, een voormalig adjudant, bij het onderzoek verklaarde, dat hij niet kon zien dat deze militieplichtigen ruim veertien dagen korter in de recrutenschool waren geoefend geworden.

Aan den anderen kant was Z.H.E. Gestrenge van meening, dat het hem ook niet bleek, dat zij in den velddienst, waaraan nu meer tijd was besteed geworden dan bij de meeste andere compagnieën, zooveel beter geoefend waren.

De eerste uitspraak bevestigde alzoo wat wij beoogden, dat namelijk op de recrutenschool een 14tal dagen te bekorten valt, welke tijdruimte dan ten bate komt van andere, meer noodzakelijke oefeningen, waarvoor anders tijd te kort schiet.

Wat de uitspraak betreffende de velddienstoefening aangaat, deze laat zich verklaren, en hebben wij ons ook niet geveid, dat die geoefendheid op dat oogenblik hooger zou staan dan van eene andere compagnie. Het is te weinig, wat ze er op dat oogenblik nog van kunnen weten, en zeer zeker hebben zij dan nog geen blik op verschillende terreinen verkregen en geleerd, hoe, met het oog daarop, in verschillende omstandigheden gehandeld moet worden.

Het onderwijs was nog slechts een begin en uit den aard der zaak uiterst elementair; zoodat het verschil onmogelijk toen reeds had kunnen opvallen. Eenige uren meer of minder les doen zich dan nog niet zoozeer gevoelen.

Eene andere vraag echter is, wanneer men op deze wijze bijv. nog 2 maanden had kunnen voortgaan en men dien voorsprong had gehouden, of dan niet zoude blijken, dat die meerdere tijd werkelijk vrucht had afgevoerd en de manschappen theoretisch beter en vaster onderlegd en praktisch bruikbaar zouden zijn (1).

(1) Het is daarbij moeilijk uit het onderzoek van eenen enkelen morgen den graad van geoefendheid van verschillende onderdeelen te bepalen.

Wij kunnen anders pour la rareté du fait bijbrengen, dat toen bij een gehouden manoeuvre twee willekeurige manschappen der compagnie aangewezen werden tot eene sluippatrouille, deze, niet-tegenstaande zij door eene patrouille der tegenpartij ontdekt was, zich aan die waarneming wist te onttrekken, doordrong tot in de vijandelijke stelling en van uit het dakvenster eener daargelegen

Trouwens, wij kunnen dit punt laten rusten, daar het voor ons bewijs, verkorting van oefeningstijd voor de recruten-school, niets afdoet.

Wij hebben het dan ook alleen eerlijkheidshalve aangehaald.

Nu het bewijs is geleverd, dat er op de recruten-school tijd is uit te winnen, verdient het overweging voor te schrijven, dat, gerekend van den datum, waarop zij al hare militieplichtigen heeft ontvangen, de compagnie na een maand in die school moet afgeëxerceerd zijn. Dit zou daarom zijn nut hebben, om de oude adjudantenschool, die nog te veel in ons leger voortleeft en waarbij eene al te groote waarde aan een gesloten en te geacheveerd exerceeren wordt gehecht, te noodzaken zich te beperken, nu gebleken is, dat de tijd van eene maand voldoende is voor een flinke, vlugge en vaardige behandeling van het geweer, althans dat geëischt kan worden, wat tot heden verkregen werd.

Op deze wijze komen dan 14 dagen meer ten bate van die oefeningen, waarbij het intellect meer op den voorgrond treedt, vooral voor ons van belang met het oog op den toch reeds korten diensttijd der militieplichtigen en welke bovendien oefeningen zijn, waarbij de compagniescommandant de compagnie van zijnen geest kan doordringen, meer althans dan zulks bij de elementaire exercitiën het geval is.

Verder zouden wij geen beperking willen voorschrijven of trachten tot een eenvormig stelsel te geraken en iederen compagniescommandant alzo geheel vrij laten in de keuze der middelen en de wijze waarop hij zich dien tijd denkt ten nutte te moeten maken.

Ook hier voeren verscheidene wegen tot het doel.

Het stelsel der compagniesoefeningen heeft zeer zeker in algemeenen zin geen aanbeveling meer noodig. Om het echter streng te kunnen doorvoeren diene men eene compagnie te hebben en deze nu hebben wij slechts even voor enkele weken van het jaar; voor het overige een schijn en nog een groot gedeelte daarvan nagenoeg niets.

Wat is het geval?

De compagnieën brengen nooit meer uit om te oefenen dan de opgekomen \pm 36 man, daar, wat van de oudere lichtingen nog na Mei onder de wapenen is, geheel verloren gaat in eenen drukken wacht- en corveedienst.

In Augustus wordt dat effectief reeds minder, daar dan de jongste lichting die diensten niet alleen mede gaat verrichten, maar daarvoor dan op hare beurt nagenoeg geheel alleen staat.

Van compagnieschool, aanvallend en verdedigend gevecht kan eigenlijk nimmer sprake zijn, tenzij 2 of meer compagnieën en zelfs des winters 2

boerenwoning, de geheele opstelling der troepen verkende en met een behoorlijk mondeling rapport terugkeerde.

Was het louter toeval, of waren het de meerdere oefeningsuren aan den dienst besteed, die de intelligentie dier manschappen gescherpt hadden?

Die manschappen waren daarbij niet eens door ons aangewezen.

of meer bataljons tot één compagnie vereenigd worden, daar dan tijdens het langdurig winterverlof de compagnieën doorgaans slechts 5 of hoogstens 8 man kunnen uitbrengen. Voor die oefeningen zou dus als regel dienen te worden aangenomen, de manschappen van één, en zoo mogelijk van 2 of 3 bataljons tot één compagnie te vereenigen, om beurtelings onder officieren en kader eener bepaalde compagnie een dezer oefeningen te houden.

Het kader leert dan op deze wijze groepen van oorlogssterkte commandeeren en behoorlijk leiden en de compagniescommandant kan tevens zijn stempel drukken op officieren en kader, waarop het, wat de uitvoering betreft, toch in oorlogstijd grootendeels aankomt.

Daar waar meer dan 3 bataljons vereenigd zijn, zouden een aanvallende en een verdedigende partij kunnen gevormd worden.

Bij het stelsel van compagniesoefeningen, ofschoon het beginsel vasthoudende, dient dus bij ons met de geringe sterkte der compagnieën rekening te worden gehouden.

Wij kunnen nu eenmaal des winters dat stelsel niet volhouden. Het is op die wijze knutselwerk. De luitenants zitten dan veelal dag in, dag uit, theorie te houden met 2 en 3 man kader of evenveel manschappen.

Wij vragen nu in gemoede, wat is daarvan te verwachten?

Het is nu gemakkelijk te beweren: »ja! het moet maar», maar men bewijst daarmee niets, tenzij alleen dat men met de menschelijke natuur geen rekening houdt of deze niet kent, en dat men zich tevreden stelt, wanneer het maar gelast is.

Wij zouden wenschen, dat gedurende dien wintertijd de morgenoefeningen — de uitrukkende diensten — voor de manschappen bataljons-, ja, waar het kon, regimentsgewijze plaats hadden en voor iederen tak van oefening een bepaald kapitein met zijn officieren en kader werd aangewezen.

Zoo ook de theorieën voor de manschappen en het kader des namiddags zouden wij op dezelfde manier, doch bataljongewijze geregeld willen zien en een of meer onderwerpen aan bepaald daarvoor verantwoordelijk gestelde officieren opgedragen willen hebben. Deze zouden zelve theorie moeten houden en dit nu eens doceerende, dan vragenderwijze kunnen doen.

Wij zouden als het ware scholen willen vormen.

Nu moge men over de theorieën denken zooals men wil; zeker is het, dat om zijn verplichtingen na te kunnen komen, de man toch eerst dient te weten, welke die zijn, en nu laat dat »kennen» bij ons veel te wenschen over.

Kom de kazerne binnen en zie eenvoudig het eerbewijs eens. Het is soms of de man er verlegen mede zit.

In het kamp hebben wij niet één schildwacht ooit zijn eerbewijs goed zien doen. Bijna altijd maakte hij front naar den troep of den persoon, wien het eerbewijs gold. Nu zullen het wel manschappen der oudere lichtingen geweest zijn, maar een bewijs toch, dat het geleerde er

losjes heeft ingezeten en wij dus moeten trachten het er beter en vaster in te krijgen.

Scholen, alzo en laat men dan daarbij presentielijsten aanleggen, zoo kunnen bataljons- en regimentscommandanten, door deze voorgelicht, zich bij hunne driemaandelijksche inspectiën overtuigen van de kennis van het onderwerp.

Blijkt hun deze nu niet voldoende, zoo hebben zij het recht aan de daarmede belast zijnde personen te zeggen: »U heeft zich òf weinig moeite gegeven, òf u mist den tact», en aan hem die met het toezicht belast is: »U heeft, òf niet voldoende gesurveilleerd, òf het onderwijs in verkeerde richting geleid.»

Op deze wijze heeft men verantwoordelijke personen en mag men lust en opgewektheid bij den onderwijzer niet alleen veronderstellen, maar eischen, nu er een klasse te onderwijzen valt, en krijgt men tevens in iedere compagnie een meer of minder groote kern van manschappen, die degelijk onderlegd kunnen zijn.

Ten opzichte der kadervorming kunnen wij ons in het geheel niet verenigen met eene compagniesgewijze opleiding.

Wat is thans het geval?

Bij de eene compagnie heeft men soms één man, bij eene volgende twee en bij een derde of vierde compagnie hoogstens drie man, die voor korporaal of sergeant opgeleid worden.

Elk dier compagnieën moet een onderofficier aanwijken, die met de opleiding dier klasse belast wordt.

Op deze wijze worden soms onderofficieren, en doorgaans de meest geschikte en intelligentste, aan den dienst onttrokken, die juist de beste diensten bij hunne respectieve compagnieën zouden bewijzen voor de opleiding der jongere manschappen. Zooveel overvloed van intelligent kader hebben wij niet te onzer beschikking.

Een tweede nadeel aan die compagniesgewijze opleiding voor kader verbonden is, dat er geen voldoende prikkel te verwachten is bij onderwijzer en leerling. Kan deze bijv. verwacht worden, daar waar men slechts één man te onderwijzen heeft, en waar deze, op zijne beurt, geen aansporing vindt te trachten de eerste zijner klasse te zijn?

Wij zouden alzo de geheele opleiding tot kader in handen van den bataljonsadjutant willen stellen. De compagniescommandant zou alleen op gezette tijdstippen hebben op te geven, wie zijner onderhoorigen uitmunten door intelligentie, de noodige kennis en karaktereigenschappen, om in aanmerking te komen eenen graad te bekleeden.

Van hem blijft alzo toch de belooning afhangen voor dienstijver en toewijding. De verdere vorming kan daarna gerustelijk en beter overgelaten worden aan een ander officier, dan aan een onderofficier der eigen compagnie.

In het laatste geval oefent toch ook de compagniescommandant bijna geen merkbaaren invloed op de opleiding verder uit.

Hij kan zich niet met dien enkelen man alleen bezighouden en op twee plaatsen te gelijk zijn. Doorgaans maakt hij dan ook alleen een schema der verschillende oefeningen en stelt de uren daarvoor vast, maar moet verder grootendeels de opleiding, op goed vertrouwen, aan den daarmede belast zijnden onderofficier overlaten. Is het nu niet beter dat over het geheel daarmede belast is een officier, in wiens positie men een beteren waarborg vindt voor de vorming van deugdelijk kader en zal er daarbij dan niet een edele najver tusschen de leerlingen onderling opgewekt worden, om te trachten de eerste hunner klasse te zijn?

Voor die opleiding nu is de bataljonsadjutant de aangewezen persoon.

Wij zouden alzoo voor ons leger het navolgende stelsel wenschen:

a. van de opkomst der miliciens tot de beëindiging der groote manoeuvres zijn de compagnieën, met uitzondering der dagen voor de bataljons- en regimentsoefeningen, geheel ter beschikking harer commandanten;

tot beoefening der compagnieschool en het aanvallend en verdedigend gevecht zullen, alvorens de compagnieën in het bataljonsverband optreden, eenmaal althans de manschappen van één of meer bataljons beurtelings ter beschikking worden gesteld van ieder der compagniescommandanten;

b. gedurende het langdurig winterverlof tot de opkomst der nieuwe lichter zijn de compagnieën des morgens alleen ter beschikking harer commandanten, voor wat de practische en theoretische oefeningen van het kader betreft, en zullen zij daarmede beoefenen:

den velddienst;

het pionieren;

het afstandenschatten;

het bajonetvechten;

de behandeling in kleine ziektegevallen;

de verbandleer;

de oorlogsgebruiken;

het reglement van krijgstucht;

het lezen van de kaart;

het marcheeren op de kaart;

het maken van terreinschetsen;

het optisch seinen;

de theorie van het schot;

de gymnastiek.

Voor al deze oefeningen zijn geen manschappen noodig.

Zoo bijv. kan men bij practische velddienstoefeningen volstaan met de plaats der veld- en schildwachten op het terrein te doen aanwijzen, of het kader in zijn geheel eene verkenningspatrouille te doen formeeren, waarvan een hunner dan beurtelings den marsch voor een bepaald geval regelt, en

waarbij men tot aankweeking van initiatief, dezen in bepaalde toestanden kan veronderstellen te verkeerem.

Alle oefeningen der manschappen hebben gedurende dat tijdstip steeds plaats onder leiding van een kapitein en het kader zijner compagnie, en daartoe worden de manschappen van een of meer bataljons tot één of twee compagnieën vereenigd.

Deze dienst wordt door den bataljons- of regimentscommandant dagelijks gelast en zoodanig geregeld dat ieder der compagniescommandanten met zijn officieren en kader verantwoordelijk wordt gesteld voor eenen bepaalden tak van oefening.

De bataljonsadjutant wordt belast met de opleidingsklasse tot het vormen van kader en tevens met de namiddagtheorieën voor het kader, voor zoover aangaat :

- de recruten-school ;
- de compagnies-school ;
- de bataljons-school (als guide) ;
- het tirilleeren ;
- het vervoer langs spoorwegen ;
- den inwendigen dienst ;
- den garnizoensdienst ;
- de wapenen en schietoefeningen, Iste, IIde en IIIde afdeeling ;
- den marsch- en transportdienst.

Het uitsluitend elementaire gedeelte alzoo.

Daar gedurende de middaguren doorgaans veel kader in dienst is, en er bij de compagnieën dan soms slechts twee tot vier man kader present zijn, komt het ons voor, dat het niet aangaat daarmede een officier te belasten en wel vandaag dezen en morgen genen, omdat over de compagniesofficieren niet zoo geregeld kan worden beschikt.

Op deze wijze bestaat geen verantwoordelijkheid. Vereenigt men daarentegen het kader per bataljon, zoo zal de bataljonsadjutant altijd een behoorlijke klasse te onderwijzen hebben, alzoo is opgewektheid en belangstelling te eischen, en heeft men ook hierbij persoonlijke verantwoordelijkheid voor bepaalde dienstvakken.

Wanneer wij voor dit opstel een plaatsje in *De Militaire Spectator* verzochten, dan geschiedde zulks niet, omdat wij meenden den steen der wijzen op het gebied der oefening onzer infanterie gevonden te hebben, maar om de verkeerde richting, die naar onze bescheiden meening gevolgd wordt, onder de aandacht te brengen, en zoo mogelijk van hoogerhand eene beslissing in dezen geest uit te lokken.

Het stelsel van compagniesoefeningen, zooals het thans plaats heeft, past niet voor onze toestanden.

Wij zijn daar zoo van doordrongen, dat wij gelooven, dat, wanneer wij

een plebisciet uitschreven, in den geest van den *Figaro*, verreweg het grootste gedeelte der officieren aan onze zijde zou zijn.

Werd de door ons aangegeven richting gevolgd, zoo verkreeg men voor het kader meer eenheid in vorm en opvatting, en zou het voor zijn taak bij het recrutenonderwijs beter onderlegd zijn.

Het onderwijs voor het kader in de eigenlijke oorlogshandelingen blijft daarbij dan niet alleen toch in handen van den compagniescommandant, maar deze krijgt door beter verdeling van arbeid tevens meer tijd daarvoor beschikbaar, daar hij voor de oefening dier enkele manschappen des morgens dan geen kader beschikbaar behoeft te stellen.

Van de manschappen kan men bij het theoretisch onderwijs meer lust en inspanning verwachten, dan wanneer zij daar met tweeën en drieën in eene compagnie zitten te hangen, en ook het onderwijs zal met meer ernst gegeven worden, wanneer men weet, daarvoor ter verantwoording te kunnen worden geroepen.

Men begrijpe ons wel: hadden wij compagnieën van behoorlijke sterkte, dan zouden wij de compagniesoefeningen in hare volle gestrengheid willen doorgevoerd zien, ook voornamelijk, zooals VON DER GOLTZ zegt: »met het doel den omgang tusschen meerderen en minderen inniger te doen zijn en daardoor den invloed van de eersten te versterken." Nu wij echter het grootste gedeelte van het jaar slechts geraamten van compagnieën hebben, en toch de dienstdag tot het aanknoopen van dien innigen band al zeer kort is, offeren wij, wanneer er toch iets moet geofferd worden — en dat moet — dien band maar ten deele op voor vollediger oefening.

Dan ontstaat misschien nog de gelegenheid dien band op het oorlogsveld spoedig aan te knoopen, terwijl hij met ongeoeffende soldaten en heel veel sympathie waarschijnlijk weldra verbroken zou zijn.

December, 1892.

TABLEAU VAN OEFENING.

Van 7—8 uur. Theorie, indeeling van de compagnie, het bataljon, het regiment en de divisie.

Benaming van het kader en van de officieren der compagnie, van den staf van het bataljon, het regiment en de divisie.

De distinctieven der verschillende rangen en graden. Het salueeren, het binnentreden der kamers, het overbrengen van schriftelijke en mondelinge rapporten.

Gezondheidsregelen.

Plichten en zedelijke eigenschappen van den soldaat.

Van 8¹/₂—10¹/₂ uur. Exerceeren, het eerste gedeelte van den tijd gym-

nastische oefeningen, oefening der gewrichten, aanvankelijk zonder het reglementaire openen en sluiten.

Het laatste gedeelte recrutenschool.

Van 11—12 uur als van 7—8 uur; het laatste kwartier, het beoefenen van den gang en het salueeren.

Van 2—4 $\frac{1}{2}$ uur als van 8 $\frac{1}{2}$ —10 uur.

Van 5—6 uur. Schoonmaken van kleeding en wapens onder toezicht van het kader.

Naarmate het onderwijs voortschrijdt en overgegaan wordt tot de handgrepen, wordt daarmede gelijktijdig onderwezen de gymnastiek met het geweer, en gaat dit telkens aan de handgrepen vooraf.

De theorie van 7—8 uur loopt thans over het uiteennemen en in elkander zetten van het geweer, de benaming van hoofd- en onderdeelen, de werking van grendel, trekker en trekkernok en repetiermechanisme; van 11—12 uur wordt onderwijs gegeven in de voorbereidende schietoefeningen.

Gaan de manschappen in de compagniesschool over, dan wordt uitgerukt van 7—12 uur en gedurende dien tijd dagelijks afwisselend onderwezen, met een half uur rust op het terrein: Compagniesschool en bajonetvechten; tirilleeren en afstanden schatten; velddienst en pionieren; het aanvallend en het verdedigend gevecht, en schijfschieten, waarbij met de niet schietende manschappen tevens theorie gehouden wordt bij wijze van herhalingsonderwijs.

Van 2—4 uur wordt nu onderwijs gegeven in: de samenstelling der munitie, het schot en de afwijkingen, de verplichtingen van den tirailleur en van den groepscommandant in het gevecht, de signalen bij het tirilleeren in gebruik, afgewisseld met een uur practisch onderwijs in den garnizoensdienst of oefeningen in het springen, op den evenwichtsboom, aan den rekstok en het partijschermen, benevens de handgrepen met de sabel.

Het tweede tijdperk, van half Augustus tot einde September, in welk tijdperk de compagnie deelneemt aan de bataljons- en regimentsoefeningen, voorzoover zij dan des namiddags beschikbaar is voor den compagniescommandant, wordt, met het oog op de groote manoeuvres, theorie gehouden over: de verplichtingen bij spoorwegvervoer, op marsch, in kantonnement en bivak, den oorlog en zijn gebruiken, over de eerste behandeling in kleine ziektegevallen, de verbandleer, over daden van moed en zelfverloochening.

De maand October wordt bestemd tot herhalingsonderwijs en hierbij behandeld: de verplichtingen op garnisaire, met klein en groot verlof, bij mobilisatie, de militiewet en het ontslag uit den dienst.

Voor het onderhoud en schoonhouden van wapens, ledergoed en kleeding, de gewijzigde uitrusting en het vouwen en nummeren van de kleeding worden geen afzonderlijke uren beschikbaar gesteld, daar deze onderwerpen bij het poetsen moeten onderwezen worden, dat van 5—6 uur plaats heeft.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Een Dissonant. Open brief aan den Minister van Marine, door
E. KEMPE. 's-Gravenhage, Firma W. J. VAN HOOGSTRATEN.
1892. Prijs f 0,80.

Toen ik van de Redactie van dit Tijdschrift het vereerend verzoek ontving, mijn oordeel over bovengenoemde brochure kenbaar te maken, meende ik eerst, hieraan geen gevolg te kunnen geven, daar zij handelt over eene uiterst kiesche zaak, waarvan ik nu en dan bij gerucht wel eens iets vernam, maar toch eigenlijk niet op de hoogte ben.

Bij het lezen der brochure echter bleek het mij, dat deze wel geschikt is, om op zichzelf beoordeeld te worden en voelde ik mij tevens gedrongen de gelegenheid aan te vatten, die mij geboden werd, om op te komen voor den goeden naam van het korps, waartoe ik geruimen tijd de eer had te behooren.

Het niet op verzoek pensionneeren van een officier, in de kracht van zijn leven, zonder lichaamsgebreken, is altijd eene netelige zaak. In een militair tijdschrift behoeft dit geen uitvoerig betoog. De Staat maakt in dit geval gebruik van eene bevoegdheid, die ieder chef in het particuliere leven heeft, een dienaar wiens handelingen niet met zijne inzichten overeenkomen of dien hij minder geschikt voor zijne betrekking oordeelt, uit zijn dienst te ontslaan. Een groot onderscheid is hierin gelegen, dat de Staat op zeer humane wijze van deze bevoegdheid gebruik maakt, door bij het eervolle ontslag een levenslang pensioen toe te kennen, dat, althans bij de marine, dikwijls vrij belangrijk is. Ten onrechte wordt deze behandeling somtijds als een straf beschouwd.

Dit neemt echter niet weg, dat de chef, die tot zulk eene pensionneering het initiatief neemt, voor de onaangename keuze is geplaatst óf de belangen van den dienst óf groote particuliere belangen te schaden. Hij dient dus — en hierin ligt dikwijls de groote moeilijkheid — met zorg te overwegen of werkelijk de belangen van den dienst benadeeld worden door zulk een officier in zijne betrekking te handhaven.

De Heer KEMPE verkeert in het hier bedoelde geval; hij werd, kort nadat hij 40 jaar dienst had, op circa 45-jarigen leeftijd op pensioen gesteld. Wettig kan hiertegen niets worden ingebracht, maar de Heer KEMPE voelt zich gegriefd en onbillijk behandeld, wat hem aanleiding gaf tot het schrijven van deze brochure.

In de eerste plaats beklagt hij zich over het juiste tijdstip, waarop hij gepensionneerd werd, namelijk terwijl hij op reis was van Indië naar Nederland; hierin ziet hij, naar het schijnt, eene verijdende wreedheid, waaraan ik moeilijk kan gelooven. Bovendien werd hem hierdoor de gelegenheid benomen om te

trachten, door eene persoonlijke verdediging bij den Minister, het dreigend gevaar af te wenden.

Of het van een chef verstandig gezien was op deze wijze ontevredenheid in de hand te werken en of het niet beter zou zijn geweest de verdediging af te wachten, juist om te voorkomen, dat men deze haastige afdoening van de zaak zou aangrijpen om hierop eene beschuldiging van partijdigheid te gronden, dit wil ik liever niet beoordeelen.

Een andere vraag is het, of de verlangde gelegenheid tot verdediging iets beteekend zou hebben. Wanneer men van verdediging spreekt, denkt men vanzelf aan beschuldiging en straf. Wanneer aan iemand een of meer bepaalde feiten worden ten laste gelegd, dan moet men hem hooren alvorens te straffen, opdat hij getuigen kan bijbrengen, onbekende feiten of omstandigheden in het licht stellen, die zijn onschuld bewijzen of waaruit blijkt, dat hij slechts een lichtere straf verdient.

Gelijk ik boven reeds zeide, mag men hier niet van straf spreken, en bovendien blijkt uit het geheele betoog van den Heer K., dat men hier niet te doen heeft met enkele op zichzelf staande feiten, maar dat als reden van zijne pensionneering moet worden beschouwd een voortdurende toestand van onaangenaamheden met de onder hem dienende officieren op verschillende schepen. Dezen toestand verklaart de Heer KEMPE hieruit, dat zijn streven is geweest, misstanden in de marine zooveel mogelijk te verbeteren.

Om dit standpunt te handhaven geeft de Heer KEMPE eene uitvoerige beschrijving, waaruit men zou moeten opmaken dat, als regel, geen subaltern zee-officier ooit in eenig opzicht behoorlijk zijn plicht doet. Inderdaad, indien niet op twee plaatsen in het boek het voorbehoud was gemaakt: »de goeden niet te na gesproken," dan zou men meenen, dat op dezen regel zelfs geen uitzonderingen bestonden.

Het is niet gemakkelijk te antwoorden op eene dergelijke reusachtige beschuldiging, waaraan nog een schijn van waarheid wordt gegeven door het aanhalen van eenige voorbeelden, zonder dat het den lezer duidelijk is, welke aan de verbeelding en welke aan de ervaring ontleend zijn. Wat kan men hier tegenover stellen? Sedert eenige jaren heb ik de marine verlaten en ik kan dus over den allerlaatsten tijd niet persoonlijk oordeelen, maar waar de Heer KEMPE over zijn geheelen dienstdag spreekt, die grootendeels ook de mijne is, moet ik zeggen, dat hij, naar mijne ervaring, schromelijk overdrijft en als regel voorstelt, wat enkele malen als uitzondering voorkwam. Van rechtstreeksche, opzettelijke onwaarheid mag ik den Schrijver niet verdenken, maar ik kan de veronderstelling niet van mij zetten, dat hij, zelfs waar hij bepaalde feiten noemt, deze door een zeer donkeren bril beschouwt. Het is mij toch onmogelijk aan te nemen, dat de marine, waarin ik ook onder de allerjongsten van het korps zulke uitstekende elementen kende, in zulk een korten tijd zóó zou zijn achteruitgegaan.

Een eigenaardigen indruk maakt het, dat de Schrijver schier op elke bladzijde van zijn betoog zulk een schrille tegenstelling maakt tusschen onderofficieren en minderen aan de eene zijde, officieren aan de andere, waarbij de eersten worden voorgesteld als der volmaaktheid nabij en voortdurend mishandeld en afgesnauwd door kwaadaardige, plichtvergeten chefs. Met welk doel dit geschiedt, is mij niet duidelijk, daar het tot de zaak zelf niets afdoet. Ook onder de mindere rangen en graden is veel goeds, maar de hier gebruikte tegenstelling is onwaar

en kan niet anders dan bij alle partijen verbittering wekken, bij officieren tegen den Schrijver, bij minderen tegen hun superieuren.

Ik kan helaas niet ontkennen, dat mij in den laatsten tijd enkele klachten ter oore kwamen over jongere officieren, die bleken niet doordrongen te zijn van de noodzakelijkheid om volstrekt en zonder tegenspraak te gehoorzamen. In zulke gevallen wordt van den commandant of eerste officier eene groote mate van tact geëischt om zijn eigen gezag met kracht te handhaven, zonder dat van den ondergeschikten officier meer dan noodig te verzwakken. Indien de Heer KEMPE bij dergelijke gelegenheden gesproken heeft, zooals hij in zijne brochure schrijft, onaangename en overdreven opmerkingen heeft gemaakt en steeds de ondergeschikten aan de officieren ten voorbeeld heeft gesteld, dan staat het te vreezen, dat hij opgewonden gemoederen op deze wijze heeft geprikkeld tot de werkelijk ongehoorde staaltjes van verzet, die hij beschrijft.

Dit intusschen als voor mij geheel onbewezen ter zijde latende, kom ik tot de slotsom, waartoe naar mijn inzien de geheele verdediging voert, namelijk dat men onmogelijk een vruchtbare samenwerking kan verwachten van een commandant met officieren, over wie deze denkt als de Heer KEMPE blijkens zijne brochure.

Ware hij in de gelegenheid geweest deze verdediging mondeling voor te dragen, dan is het toch niet waarschijnlijk, dat de Minister tot eene andere gevolgtrekking zou zijn gekomen.

Ik stel er prijs op, dat men mij hier niet verkeerd begrijpt en de meening toedicht, dat een commandant maar gepensionneerd moet worden, wanneer hij naar den smaak van de onder hem dienende officieren te lastig is. Tegen zulke ketterijen zou mijn militair gevoel met kracht opkomen. Lastige, zelfs zeer lastige commandanten hebben dikwijls in de marine veel nut gesticht. Verschillende voorbeelden heb ik hiervan gezien, maar dan ging steeds het eischen van nauwgezette plichtsbetrachting gepaard met de waardeering van goede eigenschappen en was de verhouding met de officieren niet alleen gegrond op verschil in rang, maar ook op wederkerige achting. Waar men echter te kennen geeft niets dan verkeerdheden te verwachten, dooft men de lust tot het goede uit, in plaats van die te bevorderen, en hierdoor wordt de toestand onhoudbaar.

A. E. ARKENBOUT SCHOKKER.

Leiddraad bij het lezen en gebruiken van topographische kaarten,
door C. G. KAMERLING, Kapitein, Bataljons-Adjutant. Met
1 plaat. 's-Gravenhage, DE GEBROEDERS VAN CLEEF. 1892.
Prijs f 0,30.

Het doel van dit werkje is een beknopte handleiding te vormen voor het kader beneden den rang van officier, vooral om daarin na het mondelinge onderricht het behandelde te kunnen nalezen en zelfstandig beoefenen. De Schr. is er, naar het ons voorkomt, uitstekend in geslaagd het onderwerp bevattelijk voor te dragen en een methode voor het beoefenen van het lezen en gebruiken van kaarten aan de hand te doen, die zelfs voor weinig ontwikkelde goede uitkomsten belooft. Wij bevelen het werkje dan ook gaarne aan en laten hier een verkorte inhoudsopgaaf volgen: Theoretische oefeningen. Soorten van

kaarten; schalen; meten van afstanden op de kaart; terreinteekens; namen; inrichting der Topographische kaarten van Nederland; toepassingen van het behandelde. Practische oefeningen. Oriënteeren; loopen op de kaart en het vergelijken van deze met het terrein; opdrachten ter toepassing.

Orgaan van den Nederlandschen Bond van oud-onderefficiëren.
Weekblad voor onderofficiëren der Land- en Zeemacht. Vierde
jaargang. Utrecht, J. B. DE GROOT. Prijs franco per post
f 1,40 per jaar.

Wij vestigen de aandacht op dit blad, waarvan ons een exemplaar werd toegezonden en dat zich ten doel stelt de behartiging der belangen van den Bond en die zijner leden in het bijzonder. Het voor ons liggend nummer bevat onder den algemeenen titel van »Bondsgedachten» een opstel over Toewijding aan Koningin en Vaderland; verder Berichten van het Hoofdbestuur en der Afdeelingen van den Bond; mutatiën; vergaderingen; ingezonden stukken; vacante betrekkingen; feuilleton en advertentiën. Het blad schijnt ons te getuigen van een opgewekt leven in den Bond en zal zeker kunnen bijdragen om den band tusschen zijne leden te versterken.

Récits de guerre. Souvenirs du capitaine PARQUIN, 1803—1814.
Dessins par F. DE MYRBACH, H. DUPRAY, WALKER, L.
SERGEANT, MARIUS ROY. Introduction par FRÉDÉRIC MASSON.
Paris, BOUSSOD, VALADON & CIE, Imprimeurs-Editeurs.
Pria fr. 20,00.

In de beide voorgaande jaargangen (1891, bladz. 725, en 1892, bladz. 61) kondigden wij onder denzelfden titel een prachtwerk aan, dat ons in woord en beeld eenige episodes uit den oorlog van 1870—71, het tijdperk van Frankrijk's grootste vernedering, te aanschouwen gaf. De uitgevers hebben thans getoond de gulden waarheid te kennen, dat het nuttig is zich te herinneren eenmaal overwinnaar te zijn geweest. Zij hebben de stof voor het hierboven vermelde werk doen ontleenen aan de schitterendste periode van Frankrijk's militaire historie, toen het op het toppunt van zijn krijsroem stond.

Even rijk als zijn voorganger versierd met tal van voortreffelijke gravures in zwartdruk en in kleuren, staat het voor ons liggende boek als kunstwerk op gelijke hoogte en is in zijn uitvoering even onberispelijk.

De tekst is ontleend aan de gedenkschriften van een cavalerie-officier der Keizerlijke Garde, den Kapitein PARQUIN, wiens »Souvenirs» in 1842 in eerste uitgaaf het licht zagen. In zijne Inleiding wijst FRÉDÉRIC MASSON er op, dat de Mémoires der helden uit de revolutie-oorlogen en den Napoleontischen tijd dikwijls zulk een rijkdom aan daden der schitterendste dapperheid vermelden, dat men soms geneigd is de geloofwaardigheid dier schrijvers te betwijfelen. Moge hiervoor bij sommigen al eenige grond bestaan (wij herinneren o. a. aan MARBOT, zie *De Mil. Spect.* 1891, bladz. 602), zoo geldt dit volgens MASSON in geenen deele voor PARQUIN. Zijne mededeelingen zijn zorgvuldig ver-

geleken met de staten van dienst van alle door hem aangehaalde officieren en soldaten en zijn daarbij volkomen betrouwbaar gebleken. En ofschoon hij uitsluitend uit zijn geheugen heeft geput, zijn er toch verschillende getuigen voor zijn waarheidsliefde en nauwkeurigheid. Onder meer wordt als nog heden levend ooggetuige de Kapitein SOUFFLOT genoemd, tijdgenoot van PARQUIN en cavalerist als hij, wiens intrede in zijn honderdste levensjaar onlangs in de *Revue de cavalerie* (Déc. 1892, bladz. 333) in hartelijke en waardeerende bewoordingen werd herdacht.

Dat het leven van PARQUIN stof voor belangwekkende herinneringen oplevert, blijkt voldoende bij inzage van zijn staat van dienst. Op zestienjarigen leeftijd in 1803 als vrijwilliger in dienst getreden, had hij in elf jaren tijds op bijna alle slagvelden van Europa gestreden en den kapiteinsrang met het kruis van het Legioen van eer verworven. Na Waterloo bleef hij wel is waar in dienst, maar zijne Napoleontische gezindheid maakte hem verdacht en in 1820 werd hij op pensioen gesteld. Na eenigen tijd in het buitenland vertoefd te hebben en te zijn gehuwd met eene voormalige „lectrice” der Koningin HORTENSE, keerde hij na de Revolutie van 1830 in Frankrijk terug en trad weder bij de gendarmerie in dienst. Zijne deelneming aan de onderneming van Prins LODEWIK NAPOLEON tegen Straatsburg kostte hem echter andermaal zijn rang en positie. Hij wijdde zich nu geheel aan dien prins, nam met hem een werkzaam deel aan de expeditie van Boulogne, werd daarbij gevangen genomen en tot 20 jaar vestingstraf veroordeeld, die hij in de citadel van Doullens onderging. Daar stelde hij zijne herinneringen te boek en stierf er in 1845.

Het prachtwerk, waarin deze herinneringen thans opnieuw onder de oogen van het lezend publiek zijn gebracht, is in vier gedeelten gesplitst. Het eerste beschrijft PARQUIN's eerste dienstjaren en zijne deelneming aan den oorlog tegen Pruisen en Rusland, in de jaren 1806—1808. Het tweede gedeelte behandelt den Oostenrijkschen oorlog van 1809. Daarna worden wij in het derde stuk verplaatst in Spanje en schildert PARQUIN ons zijne ervaringen in dien verbitterden, bloedigen guerilla-oorlog gedurende de jaren 1810—1812. Gewond keert hij naar Frankrijk terug, maar al spoedig treffen wij hem in het vierde gedeelte weer aan bij Dresden, Leipzig en Hanau en bij de verdediging van Frankrijk in 1814 tegen den inval der Verbondenen. Het werk eindigt met het roerend afscheid, door NAPOLEON te Fontainebleau van zijne Oude Garde genomen, vóór zijn vertrek naar Elba.

Zonder zich veel met krijgskundige of historische beschouwingen bezig te houden, deelt PARQUIN eenvoudig zijn persoonlijke ervaringen mede, in een boeiend, opgewekt verhaal, doorweven met tal van anecdoten en bijzonderheden, die een eigenaardig licht werpen op de toestanden en gewoonten in het Fransche leger, de tucht, den geest, die deze soldaten van het Keizerrijk bezielde, terwijl de talrijke platen, vooral de gekleurde, ons de schitterende en afwisselende uniformen dier dagen doen kennen en aan het werk een bijzondere aantrekkelijkheid verleen. Wat ons bij dat alles het meest heeft getroffen, is de onverdeelde toewijding van die mannen aan hun plicht, hun volkomen opgaan in hun beroep van soldaat; zij hebben den oorlog lief en kennen slechts één doel: den Keizer te dienen en de eer der wapenen te verhoogen. Zulke heldentypen kunnen ons een voorbeeld zijn!

Etudes de tactique défensive-offensive. Positions de combat et manière de les occuper, par le chevalier A. DE SELLIERS DE MORANVILLE, Capitaine-commandant d'état-major. Bruxelles, SPINEUX & CIE. et Paris, BERGER LEVRAULT & CIE. 1893. Prix fr. 4,00.

De gunstige gevolgen, welke de offensieve vechtwijze in de jaren 1870—1871 aan de Duitsche wapenen verleende, verleende haar zulk een hooge beteekenis, dat het defensief daardoor zoo goed als geheel naar den achtergrond gedrongen en dientengevolge een wetenschappelijke en logische opbouw van hare grondslagen slechts bij uitzondering tot een onderwerp van nauwgezet onderzoek gemaakt werd. Toch zal in elk gevecht een der beide partijen zich van meet af aan tot de verdediging bepalen of daartoe in den loop van den strijd, na korteren of langeren tijd, door den tegenstander gedwongen worden, terwijl het ook aan de zijde van het offensief bij herhaling voorkomt, dat een plaatselijke en tijdelijke uitputting van de gevechtskracht tot het aannemen van dezen gevechtvorm noodzaakt.

Men is er dus met het offensief quand même niet af, maar zal zich te gelegener of ongelegener tijd ook moeten weten te verdedigen.

Uit dit oogpunt beschouwd is het reeds een verdienste, dat de Schrijver bovengenoemd onderwerp tot studie koos, omdat *wij* te dien opzichte degelijke en ernstige voorlichting in de eerste plaats behoeven. De wijze, waarop hij zich van zijn taak kweet, verhoogt er evenwel nog bovendien de waarde van.

Door een naarstige studie is het hem gelukt de klassieke grondslagen van het defensief uit de krijgsgeschiedenis af te leiden, waarbij de handelingen van groote veldheeren hem tot richtsnoer dienden.

In 't kort samengevat wenscht de Schrijver — zich grondvestende op de algemeen erkende waarheid, dat de aanval, wil hij slagen, een degelijke voorbereiding door artillerievuur behoeft — de verdedigende stelling zoodanig gekozen te zien, dat die voorbereiding den tegenstander of niet of slechts in onvoldoende mate mogelijk is.

De slotsom, waartoe hij komt, luidt:

»La position idéale pour y livrer un combat défensif-offensif doit satisfaire aux conditions suivantes:

1°. Soustraire l'infanterie aux vues et aux coups de l'artillerie assaillante en batterie à 800 mètres ou à des distances plus éloignées.

2°. Donner à l'infanterie un champ de tir dégagé de 600 à 800 mètres d'étendue.

3°. Soustraire l'artillerie au feu rapproché de l'infanterie assaillante, c'est à dire lui procurer, à environs 500 mètres en arrière de la ligne principale de l'infanterie, une position d'où elle puisse battre tout le terrain en avant jusqu'à 2000 ou 2500 mètres.

4°. Posséder à 700 ou 800 mètres en avant de la ligne principale de l'infanterie des points favorables pour y poster quelques batteries et quelques fractions d'infanterie, peu nombreuses, mais composées de tireurs d'élite."

Hij vraagt dus voor het defensief wel een vrij, maar geen uitgebreid schootsveld, hij kiest de hoofdstelling niet ter hoogte van de meest domineerende punten in het terrein, omdat deze het vuur der aanvallende artillerie noodzakelijk tot

zich trekken, maar lager gelegene, die den tegenstander noodzaken zijne artillerie van zeer nabij tot de voorbereiding van het offensief in te zetten. Ten einde het nadeel, dat de aanvaller ongehinderd tot zoo nabij zou kunnen naderen, te ontgaan en hem tot eene vroegtijdige ontwikkeling met de bekende daaraan voor hem verbonden nadeelen te noodzaken, gebruikt hij voortroepen, sterk van artillerie voorzien, die door vuur op groote en middelbare afstanden hun doel moeten trachten te bereiken.

Dezelfde beginselen dus, welke de Kolonel LANGLOIS (1) voorstaat, wil ook hij in toepassing gebracht zien. Over het laatste punt — het gebruik van voortroepen in een voorlinie — is in dit tijdschrift reeds een oordeel (2) uitgesproken, zoo geheel met onze zienswijze overeenstemmend, dat wij ons van nadere overwegingen ontslagen mogen rekenen.

Instemmende met des Schrijvers theoretische grondslagen, deed zich evenwel bij ons de vraag voor of de toepassing daarvan niet zonder uitzondering met bezwaren te worstelen zal hebben, welke hij niet in den kring zijner beschouwingen trekt en die toch niet over het hoofd gezien hadden mogen worden.

Waar toch worden stellingen van een zoo uitgebreide frontontwikkeling, als in toekomstslagen ingenomen zullen moeten worden, aangetroffen, die aan de door hem gestelde eischen voldoen? Het antwoord kan niet twijfelachtig zijn. Men zal er te vergeefs naar zoeken. Dit neemt evenwel niet weg, dat de door den Schrijver vooropgestelde beginselen bij de keuze van eene stelling niet buiten beschouwing mogen blijven.

Ten slotte moet ons nog een andere opmerking van het hart, namelijk dat alleen de frontstrijd, »le combat d'usure» in behandeling genomen is, terwijl op de uitvoering van den eigenlijken tegenaanval niet nader wordt ingegaan.

Dientengevolge heeft het den schijn alsof *titel* en *inhoud* niet geheel met elkander overeenstemmen. Eerstgenoemde is dan ook alleen juist, voor zoover de Kapitein DE MORANVILLE zich ten doel gesteld heeft de maatregelen der verdediging te bespreken, welke de voorwaarden voor den lateren tegenaanval zoo gunstig mogelijk kunnen stellen.

P.

(1) L'artillerie de campagne en liaison avec les autres armes.

(2) N°. 1 van 1893, bladz. 29: De veldartillerie in verbinding met de andere wapens.